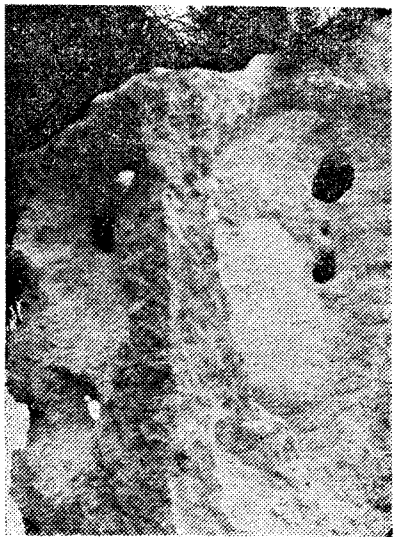

Kosovelov svet

Ob petdeseti obletnici smrti pesnika Srečka Kosovela ne moremo mimo dejstva, da njegova mlada in v kratkem času napisana poezija pripoveduje toliko na videz drobnih, v resnici pa velikih resnic o človekovem času in bivanju. To je poezija, ki posega v kozmične kraje misli in občutja, čeprav na videz govori le o borih, brinjevki, kraškem kamenju in rdečem atomu revolucije. To je poezija, ki hkrati zajema iz preteklosti in prihodnosti, iz ne-

skončnosti in tukajšnosti. Prav zaradi njegove preproste neizmerljivosti zavzema pesnik posebno mesto v slovenski literarni zgodovini kot lirsko izpovedna in družbeno prizadeta osebnost, hkrati pa živi v svetovni ustvarjalni sočasnosti in kasnejšem, tudi današnjem branju. Čeprav iz majhnega Tomaja in Krasa govori vsemu svetu, govori misli in občutju vsega človeštva. Njegovo zazrtost v prihodnost in hkrati neko uporno neobglednost je skušal v domači kamen ujeti tudi kipar Janez Pirnat (na sliki). Več o Srečku Kosovelu na 7. strani.

NEVA MUŽIČ

Meja, začrtana z grobovi

»...Na avstrijskem Koroškem lahko ugotovimo, da še danes, ko je minilo več kot trideset let od druge svetovne vojne in več kot dvajset let od podpisa avstrijske državne pogodbe, še vedno bolj ali manj nemoteno delujejo veleniške nacionalistične in neonacistične sile. To se v tem delu Avstrije potrjuje iz dneva v dan in še posebno ob zločinskih razstrelitvah partizanskih spomenikov, skrunitvi številnih nagrobnih spomenikov in kamnov, ki so postavljeni v čast padlih borcev za svobodo. To se je potrjevalo tudi v odstranjevanju dvojezičnih napisov, v odrekanju priporjenih pravic koroškim Slovencem, v nacističnim metodam podobnih policijskih ukrepih zoper zagovornike in branilce narodnostnih in demokratičnih pravic našega ljudstva.

Preštevanje manjšine pomeni nov plebiscit, s katerim nas skušajo ogoljufati za sadove naše antifašistične borbe. Zdaj ne gre za plebiscit za mejo, ki je nihče ne ogroža, pač pa za

plebiscit o lojalnosti in zvestobi do domovine. Glasovanje o materinem jeziku je zloraba in kršenje demokracije z namenom, da bi zavedli svetovno javnost in zmanjšali, v državni pogodbi zajamčene, pravice koroškim Slovencem. To je samo potrditel rezultatov več desetletnega načrtnega in nasilnega raznarodovanja.

Kje koroški Slovenci živimo je znano iz naše več kot tisoč štiristoletne zgodovine — naselitve na tej koroški zemlji. Znano je iz našega kulturnega in gospodarskega ustvarjanja, znano je iz polpretekle zgodovine. Takrat smo zaznamovali to območje z grobovi žrtev proti fašizmu in nacizmu, v boju proti okupatorju, ki je podrl meje na Karavankah, ki je nosil ogenj in pepel, kri in smrt med naše miroljubno ljudstvo.

Misli iz govora Francija Zwittra ob odkritju spomenika na Robežu.

Grobišča borcev, kulturni spomeniki

str. 3

Dolina, kjer upora ni bilo težko zanetiti

str. 4

Njene tri nezaceljene rane

str. 5

Naša resnica – potrjena s krvjo

str. 6

Kras, brinjevke in atomi

str. 7

Ce človek ni hotel postati fašist

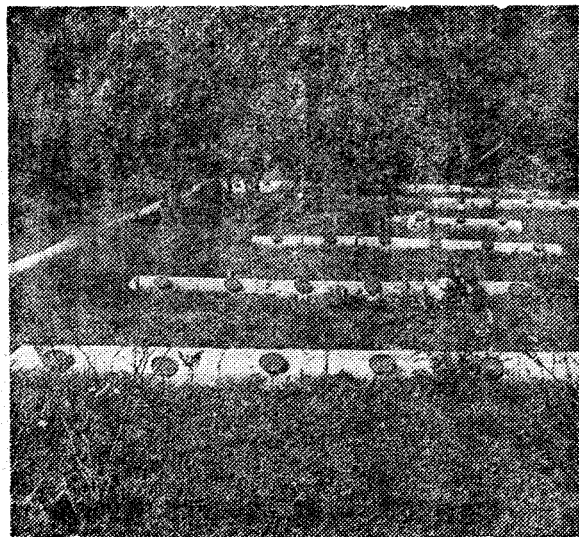
str. 8

Tradicije NOB in njeni sadovi

str. 18

Pismo bivšemu nacistu

str. 20

Verjetno vsak Slovenec, ki pride na Rab, obišče grobišče, kjer je pokopanih nekaj tisoč Slovencev, ki so med narodnoosvobodilnim bojem umrli od lakote, trpljenja in bolezni v takratnem italijanskem taborišču na Rabu. Žal je grobišče zelo zanemarjeno. Letos in verjetno še prej, se ga ni dotaknila roka! Razrašča se grmovje in trava, tudi sami objekti počasi razpadajo. Slovenska skupnost bi se morala zavzeti za vzdrževanje grobišča — spomenika trpljenja in številnih žrtev, saj za to ne bi bilo potrebno veliko denarja, temveč le dobra volja. Če ni mogoče dobiti domačina na Rabu, da bi vsaj nekaj postoril na grobišču, bi mogoče vsaj dvakrat na leto nekdo iz Slovenije za nekaj dni opravil najnujnejša dela za uređitev tega grobišča. Sicer pa tudi prospekti otoka Raba le bežno omenjajo grobišče — verjetno zato, da bi ne bilo besed.

JANEZ JERAM,
Sp. Idrija 5
p. Sp. Idrija

Tudi v taborišču so nas preštevali

Če je na svetu le količikaj pravice, ne sme priti do preštevanja koroških Slovencev

Vsi že vedo, kakšen je odnos avstrijske vlade do preštevanja koroških Slovencev, pa ne bi ponašal vse, kar je bilo v zadnjih mesecih že ne vem kolikokrat zapisano.

Ko vse to prebiram, se spomnim na vojne dni.

Ali veste, da so nas preštevali tudi v taborišču? Zjutraj so te prešteli, če si bil še živ, pa opoldne in zvečer. Drugi dan že nisi bil več siguran, če te bodo prešteli ali odbrali za poskusno cepljenje, za plinsko celico, za »strelske vaje« gestapovcev... za vsa mogoča ali nemogoča dela in samo z enim ciljem, da bi čimprej končali v krematoriju. Nemočen si bil! Okrog tebe je bil samo globok jarek, električni tok in bodeča žica.

In danes? Kaže, da avstrijski fašisti, člani Heimadtienda, niso pozabili teh dni in da še znajo preštrevati.

Ce je na svetu le količikaj pravice, ne sme priti do preštevanja koroških Slovencev!

JOZE MARN,
Staneta Zagarja 38
p. Kranj

Samo zaradi resnice

Odmev na sestavek »Iz bojev rojeni, v ognju kaljeni«

V 36. številki TV 15 je izšel na trinajsti strani sestavek »Iz bojev rojeni, v ognju kaljeni«, ob katerem sem se zamislil. V bistvu gre za navedbo v tretjem odstavku, da so se ladje vdajale ustasem in Italijanom ter da so nekateri komandanti svoje potopili, da ne bi prišle v sovražnikove roke.

Ko sem v Mariboru obiskal Mirka Pleiweissa, kapetana vojne ladje v pokoju, ob njegovi osemdesetletnici (sestavek o tem je bil objavljen v 18. številki TV 15 pod naslovom »Ljubezen do domovine in sočutje do človeka«, mi je že takrat pripovedoval, kaj se je dogajalo v prvih dneh okupacije. Zaradi tega sem ga ponovno obiskal. Tudi on me je opozoril na vrsto netočnosti v imenovanem sestavku. Potem mi je ponovno zatrdil, da so bile potopljene samo ladje, ki jih je dal potopiti takratni poveljnik severnega sektorja obale (Selce), druge pa ne in so prišle nepoškodovane v roke italijanskemu okupatorju. Med njimi tudi vse enote iz tako imenovanega Šibeniškega odre. Nadalje, da tudi ni res, da bi »nekateri« poveljniki potopili te ladje samoiniciativno, če so jih, so jih le na povelje.

Ob tem zatrdjevanju mi je pokazal zajetno knjigo »Narodnoosvobodilni boj na Jadranu in slovenski pomorščaki«, ki jo je napisal Tone Tomšič, admiral v pokoju. V omenjeni knjigi, ki je bila letos tudi nagrajena, je na 14. strani v tretjem odstavku takratno dogajanje podrobno opisano, seveda drugače kot to naveda pisec članka »Iz bojev rojeni, v ognju kaljeni«.

Moj sogovornik Mirko Pleiweiss mi je v tem pogovoru nekajkrat dejal, da pri tem ne gre za nobeno čast tega ali onega, ampak samo za tisto objektivnost, ki ji pravimo tudi »zaradi zgodovinske resnice«.

DRAGO MIKLAVEC
Sadjarska 3 a
p. Maribor

Pismo iz Zrenjanina

Radovan Petrin: Želim pomagati udeležencem NOB in družinam padlih borcev, ki jih je prizadel nedavni potres

Solidarnost med ljudmi v kritičnih trenutkih vendarle odkrije pravo podobo svojega obraza, naše resnične vrednosti — kljub nenapisani, a vendarle vedno bolj in bolj prisotni paroli »naj vsak skrbi zase«. Včasih se človeku zdi, da je ta parola postala edino veljavno pravilo v naših medsebojnih odnosih, sicer urejenih z zakoni in s predpisi. Pa na srečo ni tako! Nikar ne mislite, da imam kaj proti zakonom in predpisom. Treba jih je spoštovati, saj so narejeni zato, da urejajo življenje v naši socialistični skupnosti, pa vendar je človeku toplo pri srcu ob pogledu na vrstice, kakršne ji pisal Radovan Petrin iz Zrenjanina, Aradaški drum 41.

Pismo je bilo naslovljeno predsedniku ZZB NOV Nova Gorica.

»Spoštovani predsednik! Pišem vam z željo, da pomagam zgraditi hišo nekemu udeležencu narodnoosvobodilnega boja ali družini padlih borcev, ki jih je prizadel nedavni potres. K partizanom sem šel star komaj šestnajst let in pri sedemnajstih sem bil že komandant. Leta 1945 sem bil odpuščen iz JLA. Ze deset let je, kar se ukvarjam z zidarsko-tesarskimi deli. Zato vas prosim, da me takoj obvestite, če in kdaj lahko pridem. Ponovno poudarjam, da želim pomagati brez kakršnega koli denarnega plačila in v katerem koli kraju, ki ga je prizadel potres.«

Na pismo je odgovoril Franc Vidič, sekretar ZZB NOV Nova Gorica.

»S posebnim zadovoljstvom smo prejeli vašo zares humano in tovariško ponudbo. Tako lahko postopa samo človek, ki ga je rodila revolucija. Človek, ki je s krvjo zidal temelje tovarštva, bratstva in solidarnosti. Zato ima vaše delo kot borca narodnoosvobodilnega boja še poseben pomen, ker z njim ne dokazujete samo svoje človeške vrline, temveč veliko več — poosebljate lik resničnega borca za srečo in lepšo prihodnost jugoslovanskih narodov in narodnosti.«

Radovan Petrin iz Zrenjanina je takoj prišel. Sedem dni je zidal pri Antonu Žnidaršiču v vasi Markiči v Brdih. Toda ni imel sreče. Pri delu je zbolel. Po štiridnevem zdravljenju v šempetški bolnišnici so ga poslali v rodno mesto. Borci občine Nova Gorica mu želimo, da se čimprej pozdravi in da nas še obišče.

MILE GOJKOVIČ,
Prešernova 9
p. Nova Gorica

UTRINKI IN ODMEVI

Stabilizacija na Kitajskem

Neki že pokojni politik je potožil, da na Kitajskem vladajo samo s parolami. Kot kaže pa zdaj ni več tako: tudi na Kitajskem znajo vladati s policijsko samovoljnostjo, naščuvanimi demonstracijami in političnimi testamenti. Če ljudstvo ne odloča o svoji usodi, se kaj takega lahko dogaja tudi v socialistično usmerjeni državi. Med zaprtimi: je celo Maocetungova vdova. Kaj se je zgodilo? Ali je res, da so zarotniki pripravljali državni udar?

Jasnih uradnih pojasnil še ni (in jih tudi ne bo), zato pa je težko tolmačiti dogodke zanesljivo, ne da bi zašli z domnevami predaleč. Še pred mesecem dni je bilo videti, da je popustila napetost med zmernimi in radikalnimi (ali skrajno levimi) krilom v njihovi partiji, čeprav je bilo vrenje čuti že dlje časa. Predstavniki radikalne šangajske struje so bili med pogrebno svečanostjo 18. septembra na častnem mestu. Toda premirje je moralo biti kratkotrajno, če je sploh prišlo do njega. Baje so skrajnejši organizirali »antipartijsko skupino«, ki naj bi poskušala vsiliti svojo oblast zmernejši večini. Prav tako je šangajska skupina menda nameravala objaviti ponarejeno oporoko pokojnega voditelja. Slednjic je zmagalo zmerno krilo.

Odločujoči element v sporu je bil Hua Kuo-feng. Dne 7. tm. so ga izvolili za predsednika centralnega komiteja. Obenem je predsednik vojaške komisije v CK KPK,

predsednik vlade, vrhovni vodja policije in politični komisar armadnega območja Kanton. Vse te funkcije so omogočile 54-letnemu Kuo-fengu, da se je tako hitro znebil tekmecev. Doslej je odigral večkrat dvojno vlogo, kar kaže, da ga imajo za realista. Sedanje funkcije je namreč dobil s pomočjo skrajne leve. V javnost je vstopil v času, ko so v Hunanu strli odpor rdeče garde. Zato so ga gledali s simpatijami zmerni elementi in vojska, ki se boji, da bi gospodarstvo zašlo v še hujše težave, če bi prevladala zamisel šangajske skupine o »neprekinjeni revoluciji«. Iz tega pa je spet moč zaključiti, da kulturna revolucija v letu 1966 ni naletela na odobravanje vsega ljudstva, marveč le študentovske in delavske elite. Kulturna revolucija ni prenovila strankinih vrst in odslovila birokrate, pa tudi ni razrešila kitajske dileme, komu dati prednost: ali politiki ali ekonomiji.

Toda v boju za »normalizacijo« se utegne zgoditi, da kitajska revolucija izgubi svoje osnovne značilnosti in da se sprevrže v birokratsko-policijski režim. Prav nič trden položaj bi utegnil zahtevati ukrepe za »stabilizacijo« Hua Kuo-feng in generali se jih bodo morali poslužiti. Ker bodo doma potrebni izredni napor, bo postala bolj potrebna tudi varnost državnih meja; zblížati se bo treba z najnevarnejšo sosedo, Sovjetsko zvezo.

P. V.

Tudi Italija doživlja svojo gospodarsko reformo. Kar je bilo v razvoju njene družbe zamujenega pač zahteva toliko hitrejšo rešitve zdaj, ko se je njen delavski razred tudi na jugu zavedel vse svoje moči. Ekonomist bi k temu dodal, da so Italijani (pa ne samo oni!) doslej več trošili kot proizvajali. Splošno stanje gospodarstva in pa to, da v preteklosti zaradi delovanja zunanjih dejavnikov in premajhne obveščenosti vseh družbenih slojev doma, niso opravili prepotrebnih družbenih sprememb, tj. da niso v večji meri pripustili delavski razred k soodlo-

spadajo tudi upokojeanci. V drugi skupini, ki šteje 27 milijonov so revni vendar ustvarjalni ljudje, ki se preživljajo z delom lastnih rok: večina delavci, prosvetni kadri iz osnovnih in nižjih srednjih šol, obrtniki, mali posestniki in mali trgovci ter del uradništva. Kar lepo življenje ima 11 milijonov Italijanov, ki jih štejemo v tretjo kategorijo. To so paraziti iz državnega birokratskega aparata, ki živijo v senci vladajoče stranke in ne ustvarjajo ničesar: državni funkcionarji, vodilni in tehnični kadri v proizvodnji, srednji trgovci, in del obrtnikov. Najlepše

Italijanska razpotja

čanju in da so ga tri desetletja vlekli za nos, zdaj narekujejo rešitve brez odlašanja. To seveda ne bo lahko. Na vladi je še vedno krščanska demokracija, ki je ob vsakokratnih težavah zaigrala na antikomunistične strune in zavoljo lepšega zamenjala vladno garnituro. Od ljudstva zahteva zdaj žrtve: 4000 milijard lir bo treba zbrati z dodatnimi obdavčitvami in višjimi tarifami za razne storitve. S tem denarjem naj bi rešili gospodarstvo. Ali se ne utegne spet zgoditi, da bi denar porabili za rešitev ključnih položajev krščanske demokracije? Priljubimo ob tem komentaru socialistične revije »Economia e lavoro«.

Italijanov je dobrih 55 milijonov. Od teh jih živi 15 milijonov zelo slabo: nezaposleni pa tisti delavci in uslužbeni, ki bodo kmalu ob zaposlitve zaradi restrikcij v proizvodni podlagi, ter mladi, ki bodo še dolgo zaman iskali delo. Mednje

je 3 milijonov iz četrte kategorije, ki obsega pripadnike visoke buržoazije: industrijalce, finančnike, spekulante in ljudi, ki opravljajo svobodne poklice. Oni ne trpijo posledic gospodarskega propadanja.

Pri vsem tem ima krščanska demokracija nalogo zavirati temeljite reforme in preprečevati »komunizem«. Andreotti upa, da se tistih 15 milijonov iz prve kategorije ne bo uprilo, hkrati pa računa, da bo 14 milijonov dobro živečih Italijanov iz tretje in četrte kategorije, predstavljajo trdno podlago za izvajanje njegovega političnega programa. Toda ravno v tem se moti. Preveč ljudi se zaveda nujnosti sprememb, ki naj o zagotovile mirno prihodnost vsem skupaj. Preveč je razsipištva in tudi osebnega prilasčanja, da bi doslej največja politična sila mogla uživati ugled še naprej.

P. V.

ZUNAJ NASIH MEJA

Grobišča borcev – kulturni spomeniki

S tem člankom nameravamo naše bralce seznaniti s problematiko urejanja in vzdrževanja vojaških pokopališč in grobov, ki so razglašeni za kulturne spomenike zgodovinskega pomena. Naj povemo, da je Izvršni svet skupščine SR Slovenije na podlagi 4. odstavka 4. člena zakona o vojaških pokopališčih in grobovih izdal odlok, ki opredeljuje grobišča borcev narodnoosvobodilne vojne in žrtev fašističnega terorja, ki so posebnega zgodovinskega pomena in imajo značaj kulturnega spomenika.

Omenjena grobišča borcev, ki so uvrščena med kulturne spomenike so v 12 krajih Slovenije. Po mnenju odgovornih pri republiškem komiteju za vprašanje borcev in vojaških invalidov odlok, ki smo ga omenili, ni povsem v skladu z zakonom, ker med grobišča uvršča spominske objekte, ki niso grobišča niti grobovi. Pri tem gre za spomenik pri Duhu na Ostrem Vrh, Sagadinovo domačijo v Srečah ali pa ne gre za grobišča borcev NOV kot je grobišče ruskih ujetnikov na pobreškem pokopališču v Mariboru.

Vojaška pokopališča in grobovi, ki so razglašeni za kulturne spomenike, urejajo in vzdržujejo po predpisih o varstvu kulturnih spomenikov. Naj dodamo, da je pristojnost za urejanje in vzdrževanje teh spomenikov z dnem uveljavitve odloka dne 20. 12. 1974 prešla iz skupščin občin na SR Slovenijo. Po teh predpisih bi moral s tem dnem začeti urejati in vzdrževati omenjena grobišča Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo oziroma regionalni zavodi za spomeniško varstvo, na območju katerih so grobišča – kulturni spomeniki. Po teh predpisih morajo zagotoviti tudi sredstva za urejanje in vzdrževanje teh grobišč. Omeniti velja tudi, da so to dejavnost od sedaj financirale skupščine občin iz svojih proračunov, od konca leta 1974 pa bi morale za to skrbeti predvsem kulturne skupnosti.

UPRAVNE NALOGE

Upravne naloge na tem področju dela opravljata Republiški komitej za kulturo, v primeru ko gre za upravne naloge, ki se nanašajo na varstvo kulturnih vrednot in Republiški komitej za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov, kadar gre za upravne naloge, ki se nanašajo na vojaška pokopališča in grobove.

TRENTNO ŠE DOKAJ NEUREJENO STANJE

Kljub dovolj razumljivim določbam glede teh vprašanj nekatera dejstva kažejo, da se še nobeden od pristojnih organov ni sistematično in načrtno ter v skladu s predpisi lotil vprašanja vzdrževanja in urejanja teh grobišč, zlasti pa ne vprašanja financiranja te dejavnosti. Pristojni organi in organizacije bi namreč morali ugotoviti stanje teh grobišč in na podlagi teh ugotovitev sprejeti ustrezen program njihovega urejanja in vzdrževanja, ki bi moral vsebovati vse elemente od ureditve zemljiško-knjižnega stanja, urejanja in obnovo tekočega vzdrževanja, upoštevajoč podatke o zagotavljanju finančnih sredstev. Vse to so

sicer naloge, ki izvirajo iz predpisov o varstvu kulturnih spomenikov ki so jih neposredno dolžni izpolnjevati predvsem zavodi za varstvo kulturnih spomenikov in kulturne skupnosti.

Kako aktualna je skrb za ta grobišča kulturne spomenike in kakšne bi utegnile biti posledice nezainteresiranosti pristojnih organov in skupnosti za to vrsto kulturnih spomenikov, kažejo naslednji primeri:

— Ob 30-letnici osvoboditve leta 1975 sta republiški in regionalni zavod za spomeniško varstvo na pobudo komisije za zgodovinska in spomeniškovarstvena vprašanja pri republiškem organizacijskem komiteju za proslavo 30-letnice osvoboditve opravila najnujnejša vzdrževalna in obnovitvena dela na nekaterih spomenikih NOB v Ljubljani, med drugim tudi na grobnici narodnih herojev, na spomeniku Urh pri Ljubljani in na pokopališču talcev na Zalah, ki so razglašeni za kulturne spomenike. S solidarnostno akcijo so skoraj vsa finančna sredstva (okoli 800.000 din) prispevali Izvršni svet Skupščine SRS in ljubljanske občinske skupščine, majhen znesek pa kulturna skupnost, čeprav so stroški za ureditev grobišč, razglašanih za kulturne spomenike, zelo presegali stroške za ureditev ostalih spomenikov NOB. Najbolj pomembno spoznanje ob tej akciji pa je, da so grobišča v Ljubljani, razglašena za kulturne spomenike, bila preveč zanemarjena in da je bil že skrajni čas za njihovo obnovo, kar velja zlasti za osrednji spomenik NOB, grobnico narodnih herojev v Ljubljani.

— Občinski odbor ZB Idrija, pa tudi pristojni občinski organi, so lani, zlasti pa letos vztrajno opozarjali na izredno kritično stanje kulturnih spomenikov NOB – partizanske grobnice v Cerknem in partizanskega grobišča Vojšćica na Vojskem – in zahtevali posredovanje in pomoč organov in organizacij na republiški ravni, ki so odgovorni za ta grobišča. Po ogledu grobnice v Cerknem, ki je potrdil »dotrajanost« in razpadanje spomenika, se je Republiški komitej za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov zavezal za nujno potrebno obnovo grobnice ter spričo neodločljivosti popravila, pomembnosti tega spomenika in različnih političnih okoliščin obljubil pomoč iz sredstev, ki jih ima za kritje potreb po drugem odstavku 8. člena zakona o vojaških pokopališčih in grobovih, dasiravno je zadnji v vrsti odgovornih za zagotavljanje sredstev za obnavljanje in vzdrževanje grobišč borcev NOV, ki so razglašena za kulturne spomenike. Obnova grobnice bo po predračunu kamnoseškega

Grobišče talcev v Begunjah na Gorenjskem, ki je uvrščeno med kulturne spomenike. Foto: B. Blenkuš

podjetja »Marmor« iz Ljubljane veljala 199.603,85 din.

— Vzporedno s tem je nastopilo vprašanje urejanja in nadaljnega vzdrževanja grobišč talcev v Begunjah na Gorenjskem in v Dragi ter grobišča padlih borcev Prešernove brigade na Pokljuki. Skupščina občine Radovljica je opozorila Zavod za spomeniško varstvo SRS, da je SO Radovljica prenehala skrbeti za ta grobišča in da je za njihovo urejanje in vzdrževanje pristojen v prihodnje Zavod za spomeniško varstvo SRS. Hkrati so poslali opis vseh potrebnih del in predračun za vzdrževanje grobišč v Begunjah in v Dragi ter na Pokljuki za leto 1976.

BREZUSPEŠNA OPOZORILA

Na probleme in razmere na področju zaštite in vzdrževanja pokopališč in grobov borcev NOV – kulturnih spomenikov, so delavci tega republiškega komiteja brezuspešno opozarjali na sestanku dne 14. aprila letos, ki ga je sklical predsednik izvršilnega odbora kulturne skupnosti Slovenije in ki so se ga udeležili predstavniki republiškega komiteja za kulturo, zveze združenj borcev NOV, sveta za negovanje in razvijanje tradicij pri RK SZDL Slo-

venije, skupnosti zavodov za spomeniško varstvo, zavod za spomeniško varstvo SRS in odbora za varstvo kulturne dediščine.

Prav gotovo bodo tudi druge občine, v območju katerih so grobišča, ki so razglašena za kulturne spomenike (Celje, Maribor, Črnomelj, Novo mesto, Slovenska Bistrica in Trebnje), prej ali slej opustile skrb za ta grobišča – če je že niso – v pričakovanju, da bodo v skladu s 5. členom zakona o vojaških pokopališčih in grobovih v prihodnje urejali in vzdrževali ta grobišča zavodi za spomeniško varstvo in kulturne skupnosti. Ker je treba brez odlašanja poseči na to področje in nujno zavarovati te spomeniške objekte pred nadaljnjim propadanjem, je bilo predlagano, da republiški zavod za spomeniško varstvo in republiška kulturna skupnost v sodelovanju s pristojnimi upravnimi organi in ustreznimi telesi v zainteresiranih družbenopolitičnih organizacijah na ravni republike v najkrajšem času pripravi v skladu z zakonskimi predpisi program obnove in vzdrževanja del za vsa grobišča borcev NOV in žrtev fašističnega terorja v SR Sloveniji, ki so razglašeni za kulturne spomenike, in hkrati tudi program zagotavljanja finančnih sredstev za te potrebe.

Borci v Kranju so zasedali

V prostorih občinske skupščine Kranj je v četrtek, dne 20. oktobra potekala seja občinskega odbora ZZB NOV Kranj, na kateri so obravnavali najbolj aktualno problematiko zadnjega obdobja. Najprej so spregovorili o pravilniku, ki določa uporabo prapora ZB NOV, ZVVI in ZZB NOV Kranj, pravilniku o pogrebnih svečanostih udeleženca narodnoosvobodilnega boja Jugoslavije na območju občine Kranj, informaciji o navodilu za postopek, s katerim se ugotavlja posebna doba s pričami in drugim.

Kot smo že omenili, so udeleženci seje najprej razpravljali o pravilniku, ki opredeljuje uporabo prapora ZB NOV, ZVVI in ZZB NOV občine Kranj. Omeniti moramo, da je bil namen priprave pravilnika doseči predvsem enotnost uporabe prapora na kranjskem območju. Pravilnik vsebuje 17 točk in kot je bilo razvidno iz razprave, ne vsebuje večjih pomanjkljivosti. V omenjenem pravilniku med drugim piše, da je prapor simbol borbe in spominov na našo ljudsko revolucijo. Določila nadalje opredeljujejo obliko prapora, način uporabe, ob kakšnih priložnostih se ga uporablja, spremstvo praporščaka, kot ga imenuje pravilnik, način izvolitve praporščaka in njegovega namestnika, uniformo, ki jo nosi praporščak in drugo. Najpomembnejša točka v pravilniku je verjetno točka 6, ki opredeljuje osebe in dogodke, pri katerih se prapor uporablja. V omenjeni točki so navedeni: predsednik republike, najvišje osebnosti drugih držav, ob petju in igranju državne himne, internacionale in ob igranju himne tuje države, ob razvrtju novega prapora, ob odkritju spomenika ali spominskega obeležja, med enominutnim molkom na komemoraciji v počastitev padlih in umrlih in pri pogrebi.

Udeleženci seje so po razpravi z dvigom rok pravilnik sprejeli. V zadnji številki našega časopisa smo pisali o pravilniku, ki opredeljuje pogrebne svečanosti ob smrti udeleženca narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije. Navedli smo, da gre za pravilnik v zveznem merilu, navedli pa smo tudi, da posamezne borčevske občinske organizacije lahko izdelajo svoj pravilnik, ki upošteva posamezne narodnostne značilnosti in sicer, kar je povsem razumljivo, v okviru že omenjenega zveznega pravilnika. V Kranju so to že storili, osnutek pravilnika pa so obravnavali na srečanju o katerem danes govorimo.

Na posamezna določila pravilnika so posamezniki dali nekaj pripomb, ki so bile

po večini tehtne in opravičene, zato so udeleženci smatrali, da je pomanjkljivosti potrebno odpraviti v roku enega meseca, ko bodo na občinski odbor prispjele vse pripombe v pisni obliki. Zaradi večje učinkovitosti dela pa so razširili tričlansko komisijo, ki je pripravila omenjeni pravilnik, še z dvema člani. V komisiji so bili do sedaj predsednik občinske organizacije tovariš Jože Marijek, podpredsednik Marko Prezelj in sekretar organizacije tovariš Marjan Skok.

V naslednji točki dnevnega reda so pristopni obravnavali informacijo o navodilu za postopek, s katerim se ugotavlja posebna doba po drugem in tretjem odstavku 75. člena Zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega zavarovanja. Obširno poročilo o tej tako pomembni in aktualni problematiki je dal sekretar občinske organizacije ZZB NOV Kranj tovariš Marjan Skok. Ob dopolnilnih informacijah direktorja kranjske skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja tov. Betona so udeleženci seje dobili zelo popolno sliko problema, ki bo zahteval velike obremenitve od borčevskih organizacij, s tem seveda borcev samih, podružnic skupnosti pok. in inv. zavarovanja in celotne družbene skupnosti.

Predsedujoči tovariši so na koncu seje opozorili med drugim tudi na žalne komemoracije ob dnevu mrtvih, predvsem pa na centralno žalno komemoracijo, ki bo potekala v centru Kranja dne 31. 10. ob 9. uri.

Zaradi ne vedno polnoštevilne udeležbe na omenjeni centralni žalni komemoraciji so udeleženci sprejeli predlog sekretarja tovariša Marijana Skoka, po katerem bodo posamezne krajevne organizacije poslane na omenjeno komemoracijo po 5 svojih članov.

Naj ob koncu našega zapisa dodamo, da je seja potekala v smislu velike učinkovitosti, predvsem pa resnično aktivne udeležbe prisotnih.

ANDREJ SKALERIC

Se še spominjate komandanta Slava?

Tovariši, se še spominjate komandanta v 2. Severnoprimejskem odredu Slava Bombača-Borisa, doma iz Rakeka, ki je bil 23. septembra 1943. leta postavljen za komisarja brigade Simona Gregorčiča in je bil ujet skupaj s šoferjem, ko sta se peljala z motorjem v oktobru 1943. leta neke v Vipavski dolini (Votlica, Col, Podnanos).

Po podatkih, ki jih imamo, se je Boris s šoferjem pripeljal naravnost v naročje nemških tankov v prepričanju, da gre nasproti enoti narodnoosvobodilne vojske. Ujeta so Nemci z avtomobilom odpeljali v smeri nemške komande. Med potjo se je avto pokvaril, kar je Borisov šofer izkoristil za beg. Borisa pa so zaprli v neko hišo. Kasneje so ga odpeljali na Črni vrh in ga s še nekaterimi drugimi obesili ali ustrelili.

Zanima nas, če so zapisani podatki točni, če je šofer še živ, prosimo za njegov naslov, pa v kateri hiši in s kom je bil Boris zaprt, kje, kdaj in na kakšen način je bil umorjen, kje je njegov grob.

Kaj se je dogajalo z Borisom v zaporu in kasneje, nam je ostala do danes neznanica. Naš dolg do mrtvih pa nam narekuje, da zberemo vse podatke o njih, še pose-

Slavo Bombač-Boris

bej pa, kje so njihovi grobovi. Zato prosimo vse, ki karkoli vedo o Borisu po zajetju, da to sporoče na naslov Danimir Matko. Ljubljana, Jesenkova 2 ali pa, da pošljejo svoj naslov, da vas v zvezi s tem osebno obiščem.

Podatke o Borisu nujno potrebujemo za dopolnitev kronike »Rakek med II. svetovno vojno«, Boris pa je bil za vse nas, ki smo ga poznali, heroj, najboljši med najboljšimi.

Prosimo tudi za Borisovo fotografijo, če jo ima kdo izmed tovarišev, s katerimi je skupaj partizani.

DOLINA, KJER UPORA NI BILO TEŽKO ZANETITI

Občina Grosuplje si je za svoj občinski praznik izbrala 28. oktober, dan, ko je bila leta 1941 pod Plešivico ustanovljena partizanska četa.

Prav v tistem času je glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet pripravljalo koncentracijo večjega dela slovenskih partizanskih enot v Zasavju. Predvideno je bilo, da se bodo vse takratne partizanske enote z Dolenjskega, Bele krajine, Kočevskega in z dela Notranjskega združile v Dolenjski bataljon, ki naj bi čimprej napadel Nemce južno od Save. Pri napadu naj bi jim pomagal tudi štajerski bataljon, z napadi severno od Save na Kozjanskem in Bizeljskem.

Proti izseljevanju Slovencev

Vsa ta partizanska akcija je bila uperjena proti nemškemu izselitvenemu načrtu. Nemci so namreč iz tistega konca začeli izseljevati Slovence v Nemčijo, da bi na njihovih domovih in na njihovi zemlji naselili Kočevarje in Besarabske Nemce.

Načrt je bil dober in tak velik partizanski napad bi brez dvoma spodbudil naše ljudi na izselitvenem ozemlju, da bi tudi sami prišli za orožje in se uprli deportacijam. Toda, načrtovalci akcije niso računali z nenadnim sovražnikom, ki je bil za tisti letni čas dokaj nenavaden. Akcija je dobesedno padla v sneg, kot piše Radko Polič v zborniku občine Grosuplje o Grosupeljski četi.

Štab pred nosom Italijanov

Ustanovitev in formiranje grosupeljske čete je vodil Dolfe Jakhel. Jakhel je bil star komunist in je imel kljub 31-letom takrat za seboj že pestro revolucionarno pot. Doma je bil sicer iz Zaloga, v gimnazijo pa je hodil v Celje. Med drugim se je tu spoznal z Matejem Borom. To znanstvo velja omeniti, kajti pozno jeseni 1941 se je Matej Bor za nekaj dni pridružil Grosupeljski četi.

»Spominjam se, kako je prišel Matej Bor,« pripoveduje danes Franc Sever-Franta, nekdanji borec Grosupeljske čete, danes pa direktor ljubljanskega letališča, »saj nam je dal na ta način vedeti, da nismo nekakšni mladostni uporniki, neuki fantje in da naše gibanje ni razbojniško, saj za njim stoji prava ljudska kultura.«

Jakhel je pozneje študiral pravo, pa so ga zaradi političnega prepričanja vrgli z univerze. Od takrat se je povsem posvetil političnemu delu. Bil je tajnik občine Javornik na Gorenjskem, kjer je bil župan komunist, za tedanje čase nekaj nezasišane. Leta 1940 je bil sekretar partijskega komiteja Polje-Dobrunje, tik pred vojno pa je postal sekretar okrožnega komiteja in inštruktor CK v Grosupljem.

Dolfe Jakhel se je naselil v transformatorski razdelilni postaji na Grosupljem. Kmalu po izbruhu vojne je začelo to njegovo pribežališče delovati kot nekakšen operativni štab. Italijanom je pred nosom sprejemal aktiviste in kurirje, poslušal njihova poročila, izdajal navodila. Okrožni komite se je vsak večer zbral na okrogno sejo, pregledal delo tistega dne in določil naloge za naslednji dan.

Odrešilna sveža malta

Grosupeljski Italijanov skorajda niso jemali več resno, toda ti seveda niso ostali slepi. Tik pred formiranjem čete so Italijani prišli Jakhla in Janka Rodeta. Zaprli so ju v žandarmerijo, toda Rode je bil izredno iznajdljiv. Opazil je, da so Italijani na sveče vzdali okna in tako sta Rode in Jakhel vso noč s prsti dolbla sveži omet, dokler okenskega okvirja nista snela. Potem sta pobegnila.

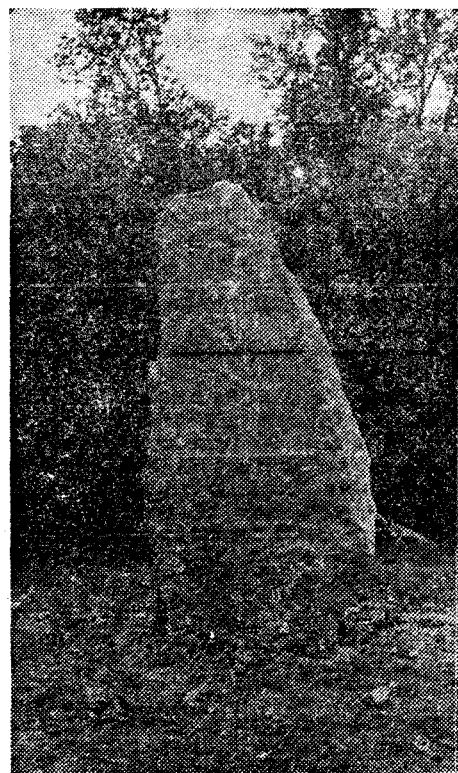
Bil je skrajni čas, kajti naslednjega dne zvečer je osem fantov pod Plešivico ustanovilo Grosupeljsko četo. Bili so to Dolfe Jakhel komandant, Radko Polič — komisar, ter še dva člana okrožnega komiteja Ivan Kovač in Janko Rode. Od delavcev iz grosupeljske vrvarne pa so bili Milan Ličen-Cort iz Kočevja, (padel 25. novembra 1941 pri Kočevju nad Krko), Ivan Prijatelj-Vinetu iz Žalne (padel na Selih pri Suhorju 1942), Jože Horvat-Miško iz Šmihela pri Novem mestu (padel v bojih za Kočevje decembra 1943) in Ivan Campelj-Brico iz Stare cerkve pri Kočevju (ujet 25. novembra 1941 na Krki).

Kruti sneg

Toda 30. oktobra zjutraj je začelo snežiti. Fantje so v začetku upali, da bo kmalu ponehalo, toda medlo je vedno bolj in bolj. Metež je ponehal šele po štirih dneh in tako je Grosupeljska partizanska četa obtičala v Zagraškem oz. plešivskem goz-

du. Niso mogli na zborna mesto, še huje pa se je godilo drugim. Belokranjska četa se je prebila čez Gorjance do Otočca, toda tu ni bilo dogovorjene zveze, ne čolnov za prevoz čez reko. Vrnili so se po isti poti nazaj v Belo krajino. Med spanjem na Gorenjih Lazah so jih v noči na 3. november Italijani obkolili in od 30 se jih je rešilo samo osem. Tudi notranjske čete so bile razbite in sicer v Osredku nad Borovnico in v snežnih zametih na Debelem vrhu nad Loškim potokom. Štajerski bataljon se je sicer prebil po globokem snegu iz Savinjskih gora na Kozjansko, toda Nemci so jim bili ves čas za petami, tako da so se morali umakniti nazaj v Savinjske hribe in se raziti v manjše skupine za prezimovanje. Novomeška in Mokronoška četa, vsega 31 partizanov sta bili najbližje Trebelnemu oziroma Otavniku. Te so še utegnile priti na zborna mesto in izvedle so napad na nemško postojanko v Bučki. A to je bila slaba uteha za načrtovano akcijo.

Tako se je ta akcija izjalovila, kljub temu pa se je po Dolenjskem precej govorilo o partizanih. Da je temu tako, dokazuje tudi primer mladega fanta Jožeta Permeta (decembra 1942 ga je na Blokah smrtno ranil drobec granate) s Spodnje Slivnice pri Grosupljem, ki si je zaradi svoje postave prislužil partizansko ime Kekec. Toda ta Kekec, majhen po postavi, je imel veliko srce. V najhujšem snegu je našel pot do grosupeljskih partizanov in se jim pridružil. Čez nekaj dni sta se Grosupelj-

S tega kraja je odšla grosupeljska četa med partizane

ukanili. Popadali so kot pokošeni v cestni jarek in tudi mula se je zvrnila. Mitraljezec Anton Ahlin-Ante je tvegat. To pa je bilo zanj usodno, kajti Italijani so »oživele« in ga ustrelili, ko je tekel proti njim. Ante je bil nespametno drzen. Namesto da bi bila akcija na Perovem za partizane uspeh, saj je bil ranjen eden od mejnih miličnikov, pa so partizani izgubili tovariša, pa še strojnico povrhu.

ZAPISI IZ NASE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

ski četi pridružila na Ilovi gori še Anton Ahlin-Ante, mesar z Malega Mlačevega, (padel 3. januarja 1942 na Perovem) in Franc Perovšek-Franta iz Šmarja.

Vse več somišljenikov OF

Četa je potem krožila po vaseh okrog Grosuplje, pripravljala mitinge in politično prepričevala ljudi. Hkrati je obračunavala tudi z izdajalci. Vse to pa seveda Italijanom ni bilo niti najmanj všeč. Začeli so napadati grosupeljsko četo in jo končno razbili. Cort je padel v patrulji pri Hočevju, Brica in Antona Zupančiča-Kralja pa so ujeli.

Toda kljub hudim izgubam se je četa med 26. in 29. novembrom spet zbrala na Plešivici. S Plešivice je odšla v šentjurski rajon in si izbrala zimovališče na Medvedjici. Hkrati so v četo prihajali novi borci. Spet so grosupeljski borci imeli vrsto prireditvev in političnih shodov z domačini, še zlasti slovesen miting pa je bil na božični večer, ko je kakih 70 ljudi prišlo obdarovat partizane. Toda že dva dni po tem velikem mitingu je morala četa na pot. Na nemško-italijanski meji naj bi se priključili 2. štajerskemu bataljonu, ki je pravkar pripravil napad na Litijo. Ta napad pa se je izjalovil in tako so se Grosupeljski in Štajerci spet razšli.

Napad na patruljo

Toda fantje niso mirovali in tako je 3. januarja 1942 del Grosupeljske čete pod poveljstvom Janka Rodeta-Ilije, ki je nadomestil kurirja, pripravil na Perovem nad Grosupljem zasledo patrulji italijanskih obmejnih stražnikov, ki so sicer vsak dan s tovornimi mulami prenašali potrebščine iz Grosuplje na Polico. Napadli so štiri miličnike z eno mulo. Toda Italijani so jih

Smrt komandirja in komisarja

Zadnja akcija grosupeljske čete je bil napad na Turjak. To akcijo je naredila grosupeljska četa skupaj s Štajerskim bataljonom. Toda zadnji hip so se turjaški aktivisti, ki bi morali partizane odpeljati na položaje, ustrašili in partizani so udarili na slepo. Napad seveda ni imel nobenih izgledov za uspeh, saj partizani posadki niso mogli pripraviti nikakršnega presenečenja. Tu pa je Grosupeljsko četo prizadela najhujša smola. Hkrati je bila ob političnega komisarja Ivana Kovača-Vanjo (ki je zamenjal Radka Poliča) — italijanski strellec ga je zadel v glavo — in komandirja Dolfeja Jakhla. Ročna bomba mu je ranila nogo, dobil je tetanus in čez dva dni umrl.

Po boju na Turjaku v noči na 7. januar 1942 se je Grosupeljska četa razformirala, borci pa so se priključili II. grupi odredov.

Pomen grosupeljske čete

Z vojaškega stališča grosupeljska četa ni imela velikih uspehov, zato pa je toliko večje uspehe dosegla v propagandni akciji v svojem rajonu. Seveda pa je treba pripomniti, da je bila vsa grosupeljska dolina že pred vojno bolj napredno usmerjena kot ne. Tako je po kapitulaciji stare Jugoslavije okrožni komite OF ustanovil vrsto pododborov po vaseh in ti pododbori so bili zadolženi za zbiranje orožja, pretresali so ljudi, kdor bi lahko postal član OF, razpredali obveščevalno mrežo ter intendantsko službo, ustanovili vrsto prikritih skladišč itd.

Predvojnomu partijskemu delu in grosupeljski četi gre nedvomno zahvala, da so partizani tudi pozneje v grosupeljski dolini našli vedno svoj dom. To pa je bilo za razvoj narodnoosvobodilnega boja najpomembnejše.

ANDRAZ

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠANJEM

V zvezi s fotografijo, ki smo jo objavili v številki 35 dne 2. septembra letos, nam sporoča tovarišica Brigita Vrabec-Ljubinka iz Ljubljane naslednje: Slika je nastala 26. julija 1943 nekje v bližini taborišča na Žirovskem vrhu med sestankom mladinske organizacije. Od leve proti desni stojijo: drugi je neki »Bajtar«, tretja je Mimi Franko, četrti pokojni Niko Blaznik (ustreljen kot talec v Medvodah, decembra 1943). Peta je Poldka Štiglic iz Skofje Loke, šesti je »Dolenc« iz Jesenova pri Železnikih, sedmi je Venček Doljak, nekdanji direktor Transturista iz Skofje Loke; sedijo (z leve proti desni): obveščevalec »Bar« (padel), Brigita Vrabec, »Rudi« (živi v Ljubljani), četrti je pokojni »Iztok«, peta je njegova žena »Vera« (živi na Bledu), zadnji pa je »Korel« iz Žirov. Podrobnejša pojasnila lahko da tovarišica Poldka Štiglic, Mestni trg 9, Skofja Loka, telefon 60-474.

Tovarišica Hilda Kranjc iz Ljubljane nam je poslala fotografijo, ki jo objavljamo danes. Nastala je verjetno v okolici vasi Sovodnj. Kdo so tovariši na sliki in iz katere enote so?

Veljavnost Kosovelovega duhovnega izročila

Minulo nedeljo se je v Sežani zbralo več tisoč ljudi, med njimi tudi številni Slovenci iz zamejstva, da so počastili petdesetletnico smrti Srečka Kosovela. Pred prenovljeno sežansko šolo, v kateri se je pesnik rodil, so odkrili spomenik, ki ga je izklesal akademski kipar Janez Pirnat.

Predsednik skupščine občine Sežana Boris Bernetič je med navzočimi pozdravil tudi predsednika predsedstva SRS Sergeja Kraigherja in druge člane predsedstva, člane sveta federacije, skupščine in izvršnega sveta SRS, Slovenske akademije znanosti in umetnosti, JLA, družbenopolitičnih organizacij, predstavnik zamejskih organizacij, delegacije občin in sorodnike pokojnega pesnika. Proslava je tako izzvenela kot veličastna kulturnopolitična manifestacija, ki je potrdila živo veljavnost Kosovelovega duhovnega izročila. Boris Bernetič je poudaril, da je uveljavljanje socialističnih načel v naši družbi stvarnost, medtem ko je Kosovel moral gojiti goreče upanje, da se bo to nekoč uresničilo.

Slavnostni govor je imel predsednik republiškega odbora za proslavo obletnice smrti sežanski domačin Ciril Zlobec. Kot pesnik se je pesniku znal približati z izrednim poslušom. Poudaril je, da je Kosovel dandanes med nami vse bolj prisoten; njegova pesem ostaja večno mlada in živa. Ko je govoril o njegovem delu in življenju, je omenil pesnikovo tragično navezanost na Kras, ki mu ni pomenil le tišine borov, marveč tudi grozečo pošast fašizma. V Krasu je Kosovel spoznal mali svet primorskih Slovencev in njihovo trpko usodo. Iz njegovih čustev se je porodila poezija, ki opeva zdaj obup in grozo, zdaj upor in misel na revolucijo. Trdno je verjel, da je naloga umetnosti očistiti človeka in vzbujati v njem plemenita čustva. Kosovelovo arepenje in poslanstvo se poistovetita: boj za nove družbene odnose je isto kot skrb za narod, za njegovo dostojanstvo in svobodo.

»Ta boj je etična, moralna vrednota, zato naravna dolžnost posameznika in skupnosti. Pa še eno vzporednico je imel ta boj v Kosovelovi viziji: hkrati z družbo naj bi preobrazil tudi človeka kot posameznika, njegovo notranjost, njegovo duhovno podobo, prebudil v njem občudovanje za vse dobro, plemenito in lepo. In da bi se to zgodilo, ali da gibanje, socializem, revolucija, ki mora priti, ne bi tega prezrla, je v pripravi nanjo videl tudi visoko poslanstvo pesnika.«

Svoj govor je Ciril Zlobec zaključil s povzetkom Kosovelove politične misli:

»Ker se Slovenci na tem stičišču narodov in družbenih sistemov, tako v Kosovelovem kot v današnjem času, večkrat soočamo tako z bolečinami kot spodbudnimi izkušnjami, velja poudariti tudi na današnji, z močjo poezije pobujeni proslavi: Kosovel, sin okupirane Primorske, je neprizanesljivo obsojal sleherni raznarodovalno politiko, hkrati pa tudi obsojal iskanje izhoda v nacionalizmu med rojaki.«

V kulturnem sporedu sta otroški in mladinski pevski zbor osnovne šole Sežana ter mešani pevski zbor DPD Svoboda iz Izole zapela skladbe na besedila Kosovelovih pesmi, njegove pesmi Oreh, Temni bori, Rdeči atom, Drevesa v dolini in Rdeča raketa pa so recitali dramski umetniki Mira Sardoč, Polde Bibič in Rado Pavalec. Med izvedbo Srebotnjakove skladbe Bori je akademik in član predsedstva SRS Josip Vidmar odkril spomenik in ga izročil Sežancem v skrb. Zatem je k spomeniku pristopil še pokojnikov prijatelj dr. Bratko Kreft; preden je položil velik šop rdečih nageljnov s slo-

venskim trakom, kot je to storil pred 50 leti pokojni Janez Grahor vsem fašistom navkljub. Kreft in Grahor sta takrat morala šopek pretihotapiti, zdaj pa ga je položil v imenu najvišje kulturne ustanove SAZU.

V zgornjih prostorih šole, v kateri se je Kosovel rodil, so odkrili spominsko sobo, ob družinskem grobu na pokopališču v Tomaju pa so položili lovorov venec s tribarnim trakom in rdečo zvezdo.

POLDE VRBOVSEK

Srečanje izgnancev

Na gradu Goričane, pomembnem zgodovinskem kraju, se je zbrala množica ljudi, da bi obnovili spomin na prelomne dni naše revolucije in ga povezali z današnjim bojem za napredek. Septembra leta 1934 je bila v gradu Goričane konferenca KPJ, ki je bila pomembna predvsem zaradi priprave delavskega gibanja za odločilen spopad s kapitalizmom, imperializmom, fašizmom in vsemi oblikami ljudskega zatiranja. Izgnanci, ki jih je okupator v tem odločilnem spopadu med NOB zbral na gradu Goričane z namenom poslati jih v nemška taborišča smrti in ki so krvavo pot preživeli, so odkrili obeležje v spomin na preseljeno taborišče, ki so ga Nemci osnovali leta 1942. V letih med 1942 in 1945 je »šlo« skozi taborišče mnogo slovenskih družin, skupno 2400 izgnancev. Samo na območju Medvod so julija meseca

leta 1944 aretirali 52 družin s 180 člani. Okupator je v tistih časih preganjal tudi otroke, matere in stare ljudi, saj so vsi sodelovali v našem boju. To je samo nekaj podatkov, ki govorijo o dogodkih med vojno in o pomembnosti tega kraja.

V gradu so ob tej priložnosti organizirali razstavo o delovanju med NOB v teh krajih, en paviljon pa je bil v celoti namenjen izgnancem. Omeniti moramo, da največjo vrednost razstave predstavljajo spiski izgnancev, ki so jih do danes uspeli zabeležiti 800 do 2400, kolikor jih je skupno bilo v taborišču. Povsem razumljivo je, da je želja vseh, da bi omenjene spiske dopolnili, zato organizator naproša vse občane, ki bi vedeli kaj več o imenih tistih, ki so bili v preseljenem taborišču, da podatke sporočijo ZZZB NOV Medvode ali ljubljanskemu muzeju ljudske revolucije.

Spominsko ploščo, o kateri smo govorili, je odkril najmlajši izganec med vojno Janez Kozamernik, ki je bil takrat star nekaj več kot tri leta. Botra ob tej slovesnosti, pa sta bila najstarejša izganca Ivan Zontar in Ciril Reš.

ANDREJ SKALERIČ

Njene tri nezaceljene rane

Od časa do časa je rahlo rosilo in dan je bil kljub poldnevu temačen, ko sem zavil v Stransko vas pri Birčni vasi. Ni bilo težko najti Rozenbergovo hišo in pred njo Karolino Rozenberg, ki je nekaj dni pred tem praznovala osemdeset let. Pred podom je obrezovala repo, ki je letos posebno dobro obrodila. Ko je zvedela čemu sem prišel, je bila takoj pripravljena na pogovor.

»... Stara sem in boleha, glava me boli in astma duši,« je uvodoma potožila. »In vendar se večkrat spomnim, kako je bilo med vojno.«

GORJA POLNO ŽIVLJENJE

»Sedem otrok sem rodila. Najstarejša je bila hčerka, potem pa šest fantov. Ni mogoče pojasniti, s kakšno revščino smo se otepali in v kakšnem pomanjkanju so odraščali otroci. Mož je bil gozdni delavec-tesač. Nestrpno smo čakali, da se bo vrnil in prinesel vsaj nekaj dinarjev »foršusa« (predplačila) za najnujnejše. Se nedorasli otroci so morali za kruhom k drugim ljudem. Doma za vse niti najbolj črnega kruha ni bilo dovolj.

In je prišla okupacija. Mož se je takoj v začetku pridružil OF, hčerka prav tako. Najstarejši sin France (rojen 1924) je že leta 1941 odšel med partizane, drugi sin Vinko je odšel k partizanom spomladi 1942 (rojen 1926), tretji sin Jože (rojen 1927) je šel v brigado takoj po italijanski kapitulaciji. Ostali trije otroci so bili premladi za partizanske vrste, so pa delali na terenu. Za moža in hčerko je bila razpisana nagrada, če ju kdo ujame živa ali mrtva. Skrivala sta se kot sta vedla in znala.

Karolina Rozenberg je vneta gojiteljica rož

BELI SO POVZROČILI NAJVEČ ZLA

Naša hiša je bila stalna tarča italijanskih preiskav, še zlasti domobrancev. Nikoli ne bom pozabila, kako sem bila presenečena, ko sem med njimi videla kaplana s puško. Župnik pa je v cerkvi pridigal, da se cerkev ne maščuje z orožjem...

Pri nas so delali preiskave, iskali si nove, ob tem pa vztrajno kradli. Vzeli so nam iz hleva edino kravo. Ko so nekoč spet iskali »bandite«, je nekdo pogledal v stransko sobico, kjer je na zapečku sedela stara mama. Komandantu je poročal: »Tu ni nikogar, samo ena stara baba...« Pa ga je stara mama hitro izplačala. »Tudi ti boš star, če ne boš prej crknil...!«

Naj povem, da je bil prav takrat Jože doma na obisku, a se je pravočasno skrnil. Sicer pa so bili, kot sicer, tudi takrat beli hudo lačni. Ker nisem imela drugega, so se zadovoljili z napol kuhanimi svinjskimi uhlji...

VSI TRIJE SO PADLI

Ko se Rozenbergova mama ozre na povečano fotografijo svojih treh sinov-partizanov, ne more zadržati solz. Vrejo ji iz oči ves čas, ko pripoveduje o njih in pravi, da je mesec oktober za njo najbolj žalostno obdobje. France, borec 14. divizije je padel oktobra 1944 na Polhorju. Od leta 1941 ga ni bilo domov. Teden pred smrtjo je pisal, da kmalu pride na obisk. Isti mesec in istega leta je padel Vinko. Bil je borec desete brigade in ranjen pri Tržiču na Dolenjskem. Ranjenemu je belogardist s kopitom puške razbil glavo. Jože je dočkal osvoboditev, končal oficirsko in pilotsko šolo in se smrtno ponesrečil leta 1950 v Beogradu. Za tem sinom ji je še posebno hudo. Tri rane na njenem srcu, ki se ne bodo zacelile, so preveč boleče. Veliko je zabrisal čas. Samo spomin na žrtve je ostal svež.

PETER ROMANIČ

Protestno pismo

Pionirji, mladinci in delovni kolektiv Zavoda za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani, zbrani na Urhu, kjer je med drugo svetovno vojno padlo mnogo žrtev za svobodo naše domovine, se pridružujemo protestom širom po naši državi zaradi kratenja osnovnih človeških pravic koroških Slovencev in gradiščanskih Hrvatov v Avstriji.

Podpiramo jih v njihovem pravičnem boju za narodnostne pravice.

Zahtevamo od avstrijskih oblasti, da napredne sile Avstrije poskrbijo za izpolnitev 7. člena državne pogodbe, da se zavzamejo za mirno sožitje manjšin z večinskim narodom Avstrije. Upamo, da bo tudi v Avstriji prevladal razum in humanost, kajti zgodovinsko izročilo pravi, da naroda, ki ima svojo kulturo, nacionalni ponos in ki se bori za pravično stvar, ni mogoče uničiti.

Želimo, da bi med obema državama vladali dobri sosedski odnosi, vendar je to mogoče doseči le, če dobijo Slovenci in Hrvati v Avstriji vse pravice, ki pripadajo vsakemu narodu, vsaki manjšini.

PIONIRJI, MLADINCI
IN DELOVNI KOLEKTIV
ZAVODA IN SLEPO
IN SLABOVIDNO MLADINO
V LJUBLJANI

Naša resnica – potrjena s krvjo

V nedeljo, 24. oktobra, so na Robežu pod Malim Obirjem, na kraju, kjer se je 16. avgusta 1942 bila prva bitka med koroškimi partizani in esesovskimi oddelki, ponovno odkrili spomenik, ki ga je Zveza koroških partizanov prvič postavila že leta 1973, a so ga od velikonemških sil naščuvani storilci, razstrelili.

Med izredno številnimi udeleženci srečanja so bili mnogi gostje iz Avstrije, Italije in Jugoslavije. Med njimi so bili član predsedstva SRS in nekdanji poveljnik Kranjčevega bataljona, generalpolkovnik Franc Poglajen-Franc, član izvršnega sveta skupščine SRS Marjan Lenarčič, veleposlanik SFRJ na Dunaju Gustav Vlahov, jugoslovanski generalni konzul v Celovcu Bojan Lubej, predstavnika obeh slovenskih organizacij na Koroškem Franci Zwitter in Matevž Grilc, predstavniki ZZB NOV Slovenije, vsedrjavne zveze italijanskih partizanov iz Furlanije in Julijske krajine ter prvega avstrijskega bataljona, ki se je bojeval v sestavi sil NOV.

Ob odkritju spomenika sta imela slavnostna govora Karel Prušnik-Gašper in Franci Zwitter.

Na izredno slavnostnem tretjem tovariškem srečanju je sodeloval tudi tržaški partizanski pevski zbor, ki je imel dan pred tem zelo dobro obiskan koncert v celovski koncertni dvorani.

Robež pod Malim Obirjem. Dolge kolone osebnih avtomobilov in avtobusov si utirajo pot proti kraju, kjer se je avgusta leta 1942 zanetil prvi oboroženi spopad med koroškimi partizani in esesovskimi enotami. To je območje, ki ga je želela Zveza koroških partizanov, s pomočjo RO ZZB NOV Slovenije, trajno obeležiti. Druga septembra leta 1973 je postavila spomenik, ki so ga samo štirinajst dni pozneje ljudje, ki so zastrupljeni od nacistične miselnosti, razstrelili.

Zdi pa se, da so na ta način še trdneje zacementirali zgodovinsko resnico, da so že tri mesece po zločinskem izseljevanju koroških Slovencev zapokale tudi partizanske puške na Koroškem. Tako so tudi na Koroško prinesle ljudem razveseljivo vest o organiziranem narodnoosvobodilnem protifašističnem oboroženem boju za svobodo.

Z razstrelitvijo spomenika na Robežu je bilo tako razglašeno teroristično početje nad koroškimi Slovenci. Z dinamitom, ki je v Robežu pred tremi leti porušil spomenik, pa je bil tudi miniran temelj avstrijske suverenosti in demokraciji.

Na tem delu Koroške danes spet stoji spomenik. Ga bodo tudi tokrat porušili? Dan za dnem se nam predstavljajo tisti, ki koroškim Slovencem na tak ali drugačen način svetujejo, naj se odpovedo slovenski narodnosti, naj se torej odpovedo tistemu, na čemer gradi človek svoje dostojanstvo, kulturo in značaj. Toda samo na zdravi, narodni podlagi, se lahko rodi in goji miselnost napredka in ideja boja za zboljšanje človeške družbe in srčne kulture.

Na Koroškem je črv raznarodovanja še vedno živ. Žal pa je mnogo Slovencev klonilo pred raznarodovalno politiko. Tako so postali večni sužnji in hlapci protiljudski ideji nemškoavstrijskega kapitalističnega gospodstva. To je ideja, ki goji živalsko mržnjo proti vsemu, kar ni nemško. Spet moramo doživljati marsikaj, kar nam je znano iz druge svetovne vojne. In spet se vedno bolj zavedamo, da moramo skrbno varovati našo narodno zavest, pridobitve narodnoosvobodilnega protifašističnega boja, borbeno zavest partizanskega boja. Če kdo, potem se koroški Slovenci zavedajo, kako dragoceno je varovanje in negovanje ljubezni do lastnega naroda.

Koroške Slovence hočejo prešteti in temu preštevanju se bomo uprli. Koroški Slovenci bomo ostali na tej zemlji! Nihče ne more izbrisati naše skupne zgodovine, izbrisati je ne more niti z licemerstvom in ne z raznarodovalno filozofijo pa tudi ne s terorjem. Koroških Slovencev nikoli ne bodo oddvojili od matičnega naroda. Prestali so že mnoge ofenzive in iz vsake so izšli kot zmagovalci. Tako bo tudi s to ofenzivo — z zloglasnim preštevanjem koroških Slovencev.

Spomenik na Robežu je dan v varstvo slovenskim in avstrijskim demokratičnim množicam. S tem varstvom vsi skupaj prevzemamo simbolično odgovornost za razvoj resnične demokracije v tem delu sveta, odgovornost za zdrav razvoj družbe, ki ne pozna zatiranja človeka po človeku in ne izkoriščanja naroda po narodu.

Povzetek misli iz govora KARLA PRUŠNIKA-GASPERJA, predsednika Zveze koroških partizanov, zapisal: Silvo Teršek

»Vse je ekstaza smrti« je zapisal Srečko Kosovel pa tudi ekstaza življenja. To ni povedal direktno, je pa dal slutiti s svojo poezijo. Ko se spominjamo petdesete obletnice smrti nadarjenega pesnika in socialnega misleca, ne moremo mimo dejstva, da je njegovo kratkotrajno pesniško snovanje in njegovo kratkotrajno bivanje lahko zapustilo v šestnajstih dnevnikih in beležnicah zapuščino nad tisoč pesmi, zasnutkov in fragmentov.

Pesmi, ki so izšle za prvo obletnico njegove smrti, leta 1927 in so jih uredili njegovi prijatelji, izdal pa Alfonz Gspan, so že nakazale, da je pred slovenskim bralcem lirik nenavadne plodovitosti in osebnost velike umetniške cene. S svojimi deli spada med najznačilnejše predstavnike generacije, ki je nastopila v slovenski literaturi tik po prvi svetovni vojni.

Ohranjene so nam lirske pesmi, socialne pesmi, cikel sonetov Rdeči atom, konstrukcije in pesnitev Tragedija na oceanu, o nastanku pretežnega števila ostalih umotvorov pa se da le ugibati, kajti njegova prva zbirka Zlati čoln, se je žal izgubila in imamo od nje ohranjen le Kosovelov uvod, v katerem sta najbolj zanimivi misli o tem, da se je takrat poslovlil od »baržunaste lirike in sentimentalnega mladeniča«, ki mu je, kakor pravi, usojeno, da ga bo povozilo in strlo kolo življenja.

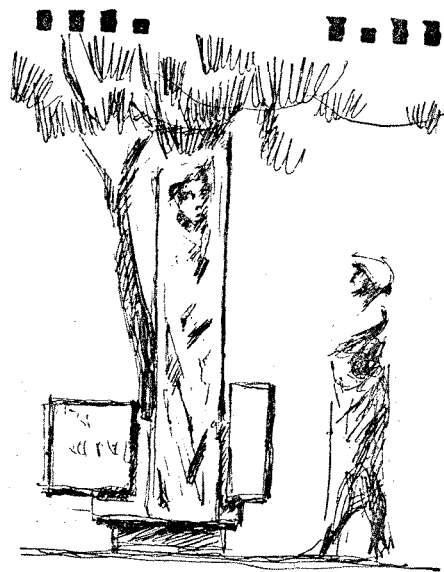
Pri ocenjevanju Kosovelove poezije pa ne odloča vedno le literarno estetska vrednost in oblikovna dovršenost umotvorov, marveč njihova motivna izvirnost in emocionalna prepričljivost. Kosovel spada med tiste poete, ki bralca pretresejo tudi

Pri njegovi poeziji lahko glasbenik dobi vzgib, naprej pa razvija motiv samostojno, Kosovela nisem nikoli kitično komponiral. Nekatere besede sem pri njem celo razbil, kot na primer v pesmi V somrak zvoni, ko sem besedo somrak razbil na soglasnike in vokale in tako s harmonijsko statičnim blokom ustvaril in pripravil atmosfero. V vseh skladbah nisem izpuštil motivne gradnje, povsod je motiv fiksirana linija, prisotna v najbolj enostavni in jasni obliki.

V Kosovelovi poeziji je izredno bogat ritem. Že v prvi vrstici poda nekaj neopredeljivega v dogajanju, kar je za glasbenika vzpodbudno, ker nato z glasbo skuša podaljšati doživljajski obseg poezije. Prek ritmičnih kombinacij takoj posežemo v dogajanje in dosežemo razgibanost.

Pri harmoniji uporabljam modalni in kvartni sistem, v pesmi Kličem vas bratje pa celo dodekafonski sistem. Sicer pa obstaja harmonija že v Kosovelovi poeziji. Ta poezija ima posebno draž, saj dopušča nešteta pota prenosa v zvočni svet.

Čeprav je veliko skladateljev zajemalo v Kosovelovih delih, sem skoraj prepričan, da še nismo segli v njegov svet s tisto intenzivnostjo in izbornostjo zvočnega izražanja, ki jo ta poezija zasluži, posebno nekatere pesmi iz Integralov. Sedanje uglasbitve, se bojim, so celo preveč košate za to jasno, nekomplikirano, vendar vsebinsko bo-

Skica za spomenik Srečku Kosovelu. Janez Pirnat, 1976.

Kras, brinjevka in atomi

z deli, ki bi jim v marsikaterem pogledu lahko očitali, da so nedograjena, neprečiščena. To je pač odlika resničnih lirikov, da učinkujejo bolj z izjemno odkrito srčnostjo, živostjo in neposrednostjo izraza, kadar izpovedujejo sami sebe, kakor pa z dognanostjo oblike in besede ter metričnih kalupov, ki jih uporabljajo. Tako stoji v uvodu k izdaji njegovih prvih zbranih del, ob dvajseti obletnici pesnikove smrti.

Srečko Kosovel je izjemna osebnost v slovenski literaturi. Tega se zavedajo mnogi literarni zgodovinarji in teoretiki, zato o njem toliko razmišljajo, ki skušajo opozoriti na nekatera nova spoznanja v zvezi z njegovo lirsko poezijo, še bolj pa z njegovimi konstrukcijami in obenem tudi kritično pretehtati nekatere že objavljene teze. Znanstveno pisanje poskuša osvetliti pesnikova najradikalnejša in najmodernejša besedila tudi ob petdeseti obletnici njegove smrti. Naš prispevek pa se bo obrnil h Kosovelovi poeziji v poustvarjalni umetnosti, recitaciji in v dveh drugih medijih umetnosti, v glasbi in kiparstvu. Govoril bo o tem, kako trije različni umetniki doživljajo Kosovelovo poezijo danes, kaj jim pomeni, kako njeno atmosfero in vsebino lahko prenesemo v druge medije in ali je to sploh mogoče.

Sam, sam, sam moram biti,
da pozabim misliti in govoriti
in da občutim v sebi le eno veličast
vesoljstva tihga: Rast.

(Prerojenje)

RUDI KOSMAČ, dramski
umetnik

Na Kosovela me je prva opozorila igral-
ka Šaričeva. Moje prvo srečanje z njim pa
je bila pesem Prerojenje. Od tedaj me je
njegov pesniški program in njegovo ustvar-
jalno hotenje sledilo ves čas, čeprav sem
segal tudi drugam. Njegovo bogastvo sa-
mote razmisli brez misli, njegova poezija ti-
šine, da bi lahko dojel pomen v vesoljno-
sti, to je Kosovelova provokacija umetno-
sti in izziv interpretu.

Kasneje sem se srečal s pesnikom ob
televizijskem snemanju. Presunil me je nje-
gov strahoten moment glasbe, ki ga člove-
ški glas lahko izmami iz njegovih besed.
Kot lahko v hribih z zvokom sproži plaz,
takšna je tudi njegova poezija. Pa čeprav
je nežna in občutljiva, je sposobna tudi pre-
vrčati svetove. Človeka vznemirja, vrača
ga na izhodišče lastnega izvora, je iskrena
in sili k razmišljanju o malih problemih,
ki so lahko tudi veliki. Kosovelova poezija
me preprosto osveta.

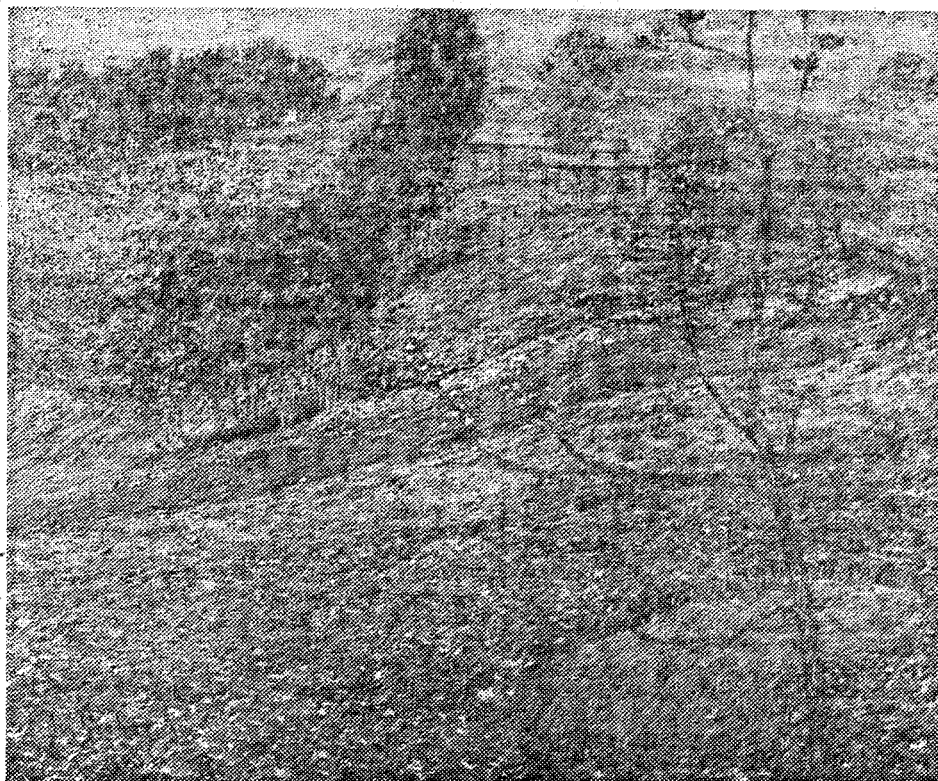
Njegova pesem ima veliko moč, z njeno
melodijo lahko pelješ pesem v gradnjo.
Njegova pesem je nekakšen pesimizem, poln
upanja in to človeka vzdrani, gane. Skriv-
nost njegove poezije pa je gotovo njena me-
lodija, ki pelje v iskanje tona v določeno
hotenje. Kras, to so tudi barve, svetle, tem-
ne in to je v Kosovelovi poeziji. Danes in
vedno znova odkriješ v njej še več, kajti
sam postaneš bolj vrtajoč vase, še bolj tre-
zen, mladostna zagnanost se spremeni v
občudovanje te drobne, a vendar globoke
poezije pesimizma in optimizma hkrati. Z
leti oba elementa lažje dojemaš, združuješ
in ocenjuješ.

MARJAN GABRIJELČIČ, umetni-
ški vodja Slovenske filharmonije,
je, skladatelj

Do danes sem v glavnem komponiral na
besedila Kosovela, Gradnika, Cankarja, ci-
gansko poezijo in še druge avtorje. Prve

skladbe za zbor, oziroma samospeli so na-
stali na besedila Kosovela, in sicer njegova
Balada, Jesen, V somrak zvoni, Vetri v po-
lju, Vse je tiho. V prvih skladbah sem želel
poudariti impresivnost besedil, čeprav niko-
li nisem hotel besedila z glasbo ilustrirati.
V Kosovelovih tako imenovanih impresiv-
nih pesmih me ni zanimala le atmosfera
Krasa in njegovih občutij, ampak predvsem
podton, vzgib, ki premika in označuje atmo-
sfero.

Takšno razpoloženje v glasbi lahko dose-
žemo tako, da na primer dodamo nek
akord, ki označi osnovno razpoloženje. Pri
uglasbitvi Kosovela bi si težko zamišljali
zasičene harmonije. Bolj gre pri uglasbitvi
za odnose elementov ritma, melodije, har-
monije, barve, ki vsi skupaj dajo glasbeno
obliko.

Ivan Grohar, Pomlad, 1903

gato poezijo. Potrebnovala bi preprost način
glasbenega izražanja, to doseči pa je naj-
težje. Prepričan sem, da bomo tudi ta čas
dočakali. Imamo obilico skladb iz različ-
nih obdobij Kosovelovega ustvarjanja, kar
priča ne samo o pestrosti in bogastvu nje-
gove poezije, ampak tudi o njegovi bogati
prisotnosti v današnjem glasbenem pro-
storu.

JANEZ PIRNAT, akademski kipar

Spomenik Srečku Kosovelu stoji pred
sežansko osnovno šolo. Lepo se ujema z
belo-modro fasado v klasicističnem slogu,
pod velikanskim borom, simbolom njegove
zgodnje poezije. Spomenik iz belega kra-
škega kamna sem delal od konca julija do
sredine oktobra in žal mi je, da zanj ni
bilo več denarja. Tako se zdi marsikomu
nekam skromen, morda je pa tudi tako
prav, saj je bil tudi Kosovel zelo skromen.
Predno sem lahko začel delati, sem seveda
natančno prebral vso njegovo poezijo. Že
od nekdaj mi je pri srcu, doma imamo celo
prvo izdajo pesmi njegovih prijateljev. Za-
nimal me je človek, ki je v času svojega
ustvarjanja bil sočasen s svetovnimi gibanji
v pesništvu, z Majakovskim ali dadaizmom,
na primer.

Ker sem kipar, pa me mora zanimati
seveda predvsem njegova fizionomija. S
tem pa so bile težave, kot so težave vedno,
če je potrebno upodobiti nekoga, ki je že
mrtev. Še najboljše viře sem našel v knji-
žici Srečko Kosovel v Trstu, v kateri sta

dve fotografiji s Kosovelom, kot ga ne po-
znamo sicer, vesel je, mlad, zdrav fant na
izletu v naravi. Drugi vir so bili portreti
njegove matere, ponosne žene iz Sožida pri
Kobaridu in njegovih sestra.

Težko je in morda celo malo krivično
ujeti hipni videz nekega človeka v sliko,
fotografijo ali kamen, kot sem moral to
storiti jaz. Zato sem skušal najti neko po-
tezo pesnika, ki bi bila najbolj značilna
zanj. Spomenik sem zasnoval tako, da spod-
nji del s tremi kubusi predstavlja materiali-
zacijo njegovih konstrukcij, osrednji kubus
pa je perforiran, tudi to je simbolno, in
ima vklesana na prednji in zadnji strani
dva obraza Srečka Kosovela. Eden je zazrt
v prihodnost, drugi pa je bolj neboljen,
iskoč zavetja. Tako sem s kamnom izrazil
tista dva elementa Kosovelove poezije in
njega samega, ki sta zanj najbolj značilna.

Kiparstvo je postopek, ki potrebuje ča-
sa. Prav bi bilo, da si čas vzamejo tudi
gledalci in morda bodo zaslužili v glavnem
kubusu telo, morda bodo našli v navidez
hladnem kamnu še kaj več. Vsaka umetnina
potrebuje premišljanja, premišljanje pa po-
trebuje čas. Čutne impresije so v tem času
lahko le vzpodbudna podlaga. Torej si vze-
mimo čas, preberimo Kosovelovo poezijo,
prislusnimo besedi recitatorja, melodiji
glasbenika, postojmo za nekaj hipov pred
spomenikom. Morda bomo začutili njegov
kraški svet, svet kamna, trnja in brinjevk,
pa tudi njegovo preroško napoved prihod-
njega bivanja. Bivanja človeka.

NEVA MUZIČ

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

VSEH MRTVIH DAN

Vseh mrtvih dan,
ti dan, ko misli naše
hitijo iz tujine k vam,
k vam, o bratje, sestre.

Usahnilo vam je življenje
v borbah in na kolih,
zdaj rodna zemljica vas krije
po dolinah, holmih in vrhovih.

Ne moremo prižgati svečke
ne priti na grobove,
predaleč smo, o bratje, sestre,
zasužnjeni v okove.

A v srcih naših vseh
vam velik plamen plapolja,
ne bo ugasnil tudi v onih dneh,
ko svoboda zlata se nam
prismehlja.

Pesem je napisala Anica Medja
iz Kranja v jeseni 1942. v tabo-
rišču izgnancev v Dingolfingu v
Nemčiji.

Če človek ni hotel postati fašist

S trebihom za kruhom, takšen bi bil lahko naslov življenjske zgodbe Antona Kramarja-Zvone, ki zdaj živi kot rezervni kapetan, upokojenec v Tolminu.

Rodil se je na najbolj slovesen dan v letu, na Silvestrovo 1910 v Podljudinju pri Tolminu. Toda življenja ni imel nič kaj slovesnega, vsaj prvi del ne. Bil je otrok revne bajtarske družine, eden od sedmih. Trije bratje so se do smrti ponesrečili — leta 1932, najstarejši brat Miha — pogoltnil ga je belgijski rudnik, leta 1936 se je smrtno ponesrečil brat Janez — v gozdu, ko je sekal drva. Triletni Andrejček pa se je opekel in podlegel. Sicer pa je Kramarjev oče umrl leta 1918 za posledicami vojne, mati pa 1936, ko je Anton že pobegnil od doma.

BEG PRED GRANATAMI

Ko je bil star štiri leta, se je za njegovo družino začel križev pot. Vojna ob Soči je divjala s tako silo, da so morali zapustiti vas. Prvič so šli v Loje, a se kmalu vrnili, leta 1917 pa so morali spet bežati pred izstrelki italijanskega topništva. Med hišami, ki jih je zadelo, je bila tudi Kramarjeva; sestra je bila ranjena v hrbtnico, Anton pa v glavo — na srečo lažje. Po koncu vojne so se vrnili v razrušeni dom. To pa je bil tudi čas, ko je Anton šel v šolo. A že v petem razredu so začeli uvajati v šolo italijanščino. Anton se je poslovlil od šolskih klopi in odslej samo pasel živino boljšim kmetom ter zbiral staro železo in razstrelivo, ki ga je vojna to pustila v izobilju. Tako je prišel tudi do prve nove obleke.

Ta leta za delo ni bilo težav. Kramar se je kot 15-letni fant udinjal, kot nekvalificiran delavec, pri zidarjih, ki so po vojni obnavljali porušene domačije. Toda tega dela je kmalu zmanjkalo in Anton se je moral spet zaposliti kot pastir. Leta 1931 pa so ga poklicali k vojakom, služiti v Pirene. Ko se je vrnil domov, se je hotel zaposliti pri gradnji električne centrale v Tolminu. Ker pa ni bil fašist, dela ni dobil.

HVALA ZA »DELO« V KLVNICI

Pač pa mu je Italija »ponudila« drugo »delo«. Spet so ga poklicali v vojaško suk-

njo. Šel naj bi v Abesinijo! Kramar pa se je »zahvalil« za takšno »delo« in jo pri Voglu, kjer je bila takrat jugoslovansko-italijanska meja, pobrisal skupaj s prijateljem v Jugoslavijo.

V Ljubljani, kamor je potem prišel, so mu sicer dali dovoljenje za svobodno kretanje, ampak s službo je bilo enako kot na Primorskem. Delal je pri nekem trzinskem furmanu, za bedno plačo, 12 do 16 ur dnevno. Pa bi vse to prenesel, ni pa mogel gledati, kako ta besni furman pretepa konje. Po treh dneh je odšel. Potem je delal tu in tam, kot delavec, pa spet kot hlapec, šele 1937, ko so povečali tovarno Horvat, se mu je posrečilo dobiti stalno zaposlitev. Tu je delal do 6. junija 1941. Takrat so ga aretirali Italijani.

V času, ko je živel v Ljubljani, je bil Kramar član večih naprednih društev. Že leta 1935 se je včlanil v emigrantsko društvo »Tabor«, v tovarni Horvat pa postal član mošćanskega »Sokolca«. Končno pa se je povezal z neko skupino, ki je hotela v Španijo med prostovoljce. Toda prišlo je do izdaje, vendar je Kramar pravočasno pobegnil na Dolenjsko.

PRVI TEČAJ V ZAPORU

Ko je leta 1937 dobil stalno zaposlitev, se je poročil. Nastajajočo družino — z ženo

Ivanko sta imela sina in hčerko — pa je razbil okupator. Italijani so Kramarja zaprli v Šempetrsko kasarno, potem pa so ga vlačili skozi ljubljanske, tržaške in goriske zapore.

V zaporu v Gorici se je spoznal z Jožetom Sreberničem. Kramar pravi, da je bil to zanj prvi politični tečaj. Po posredovanju so ga septembra 1941 spustili iz zapore. Takoj je postal član terenskega odbora OF v Mostah in potem sekretar.

Toda italijanska vojska ni pozabila na Kramarja. Spet je dobil poziv za vojaščino. Moral je v ilegalo, aprila 1942 pa je tudi tu že bilo prevroče in odšel je v Krinski odred. Najprej je bil desetar, potem vodnik, ko pa so ustanovili Serčerjevo brigado, pa je postal četni politkomisar. Pozneje je bil politkomisar v logaškem bataljonu Dolomitskega odreda.

Kmalu po kapitulaciji Italije je bil na cerkljanskem postavljen za vodjo zaledne enote XXXI. divizije. To so bile najrazličnejše delavnice in skladišča za potrebe partizanske vojske. V Novakih je bila čevljarška delavnica, blizu Močilarja skladišča, pri Hadalinu je bila krojaška delavnica, v Planini in Labnah ter v Poljanah nad Cerkljem pa so bile sedlarska in mizarska delavnica ter orožarna. Ko govori o tem »industrijskem« partizanskem kompleksu, Kramar nikdar ne pozabi omeniti prizadevnost in privrženost cerkljanskih ljudi naši stvari. Brez Cerkljancev ta partizanska tovarna ne bi bila mogoča.

MAŠČEVANJE NAD DRUŽINO

Italijani, ki so kmalu izvedeli, da je Kramar pobegnil v hribe, so se maščevali nad njegovo družino. Italijani so mu odgnali ženo v zapor, oba otroka za zaprli v stanovanje in vzeli ključ. Triinpolletnega dečka in dveletno deklico so potem ljubljanski aktivisti na skrivaj najprej »ukradli« iz

Anton Kramar-Zvone

njunega doma, potem pa se skrivaj prenesli k svakinji v Logatec.

Ko je bilo vojne konec, je Kramarja čakala še ena huda preizkušnja. Njegova žena je bila v koncentracijskem taborišču. Šele 15. junija 1945 se je oddahnili. S hudimi posledicami trpljenja, po več kot dveh letih mučenja, se je vrnila njegova žena domov.

Kljub vsemu temu pa Kramar ni izgubil dobre volje. Kadar ga prijatelji vprašajo: »Kako je kaj, kako živiš?«, šegavo odvrne: »Za slabše ne bi podpisal, če pa bo boljše, bom še bolj zadovoljen.«

Medvoška dolina med NOB

V današnji krajevni skupnosti Medvode se je začelo napredno delavsko gibanje že kmalu po prvi svetovni vojni. Povratniki iz ruskega ujetništva Tine Rožanc iz Pirnič in Franc Sešek iz Medvod sta pod vplivom oktobrske revolucije ustanovila prvo organizacijo komunistične stranke v Medvodah. V njej so delovali še Franc Babnik iz Vaš, Dominik Čarman, Leopold Fertin in Filip Škof iz Medvod.

Po pripovedi komunistične stranke Jugoslavije je celica medvoških železničarjev kmalu prenehala delovati. Tine Rožanc in Dominik Čarman sta se leta 1933 priključila partijski organizaciji v signalnih delavnicah jugoslovanske železnice v Šiški.

Napredno delavsko gibanje v Medvodah zasledimo tudi med delavstvom papirnice v Goričanah in med tekstilnim in gradbenim delavstvom. Ti so se udeležili stavke leta 1936.

Z ustanovitvijo delavsko-revolucionarnega središča v Tacnu pod Šmarno goro (v zadnjih letih pred drugo svetovno vojno) in ustanovitvijo rajonskega komiteja KPS Tacen-Sentvid-Medvode leta 1944, je bila tudi Medvoška kotlina vključena v komunistično in ljudskofrontno dejavnost proti reakcionarni politiki jugoslovanske vlade.

Takšen je bil politični položaj na takratnem severozahodnem območju ilegalnega ljubljanskega partijskega okrožja pred napadom Nemčije na Jugoslavijo.

Pozivu centralnega komiteja KP Slovenije k oboroženemu uporu okupatorjem so se odzvali tudi komunisti v Medvodah. V akciji za priprave in na vstajo se je razvila velika dejavnost vzdolž levega in desnega brega Save od Medvod do Črnuč. Na sestankih so komunisti opozarjali ljudstvo na sovražnikovo nasilje in nevarnost, ki jim preti od nemškega okupatorja.

Ob tej dejavnosti komunistov in pripravi na oboroženo vstajo na tem območju je posebnega pomena sestanek članov rajonskega komiteja KPS Tacen-Sentvid-Medvode, ki je bil maja 1941 v gozdčku Rocno pod Šmarno goro. Tam je bilo določeno, kdo izmed komunistov bo odšel med partizane in kdo bo ostal na terenu kot politični aktivist. Sklenjeno je bilo tudi, da se ustanovita dve partizanski četi: prva na levem bregu Save s komandirjem Stanetom Koscem iz Gamelnj in druga na desnem bregu Save s komandirjem Alojzom Šiferjem iz Vižmarj. Do ustanovitve te partizanske čete ni prišlo. Alojz Šifer, ki bi moral vključiti v to četo mladino iz Med-

vod, je postal gestapovski agent. Zaradi tega je vodstvo Rašiške čete, ki je delovalo na levem bregu Save, razširilo svojo vojaško operativno območje tudi na Medvoško kotlino. Tam je spodbujala mladino k upor proti okupatorjem.

Prvemu strelu borcev Rašiške čete na izdajalca slovenskega naroda (bivšega jugoslovanskega orožnika Franca Žnidaršiča iz Sentvida) 22. julija v Pšatniku nad vasjo Tacen, so sledile nove sabotažne in druge akcije proti nemškemu okupatorju in domačim izdajalcem. Te akcije in napadi na nemške avtomobile so močno vznemirjale nemškega okupatorja. Le-ta se je odločil napasti Rašiško četo. V pripravah na ta napad je prišla 18. septembra 1941 na Rašico posebna komisija z namenom, da pripravi operacijski načrt za uničenje Rašiške čete. Toda njeni borci so člane komisije na povratku v dolino napadli pri Pasjem potoku pod Rašico. Ubitih je bilo šest Nemcev. Dva dni po tistem so Nemci, v odgovor na ta napad, požgali Rašico, prebivalce pa izgnali na Hrvaško.

Dne 27. septembra je sledil napad na borce Rašiške čete. Jedro čete je po umiku iz rašiških gozdov našlo zatočišče v gozdovih nad Medvodami. Po hudem boju z Nemci (dne 29. oktobra 1941 pri sv. Ožbaltu nad Škofjo Loko in veliki sabotažni akciji na železniški most pri Preserjih pri Ljubljani, v noči od 4. na 5. december 1941) se je Rašiška četa priključila Cankarjevemu bataljonu. Njeni borci so sodelovali v vseh

akcijah in bojih v Poljanski in Selški dolini ter v Dražgošah.

Po umiku borcev Rašiške čete iz šmar-nogorskih, rašiških in medvoških gozdov se je narodnoosvobodilno gibanje v Medvoški kotlini razvijalo v smeri ustanavljanja ilegalnih skupin KPS in Osvobodilne fronte. Po napadu Nemčije na Sovjetsko zvezo so prišli v te kraje (kot je bilo to določeno še pred vstajo pod Šmarno goro) politični aktivisti in organizatorji narodnoosvobodilnega gibanja: Lojze in Mira Kebe, Zvonka in Maks Pečar, Anica Cizej, Marjan Rožanc, Rezka Traven, pozneje pa tudi Tone Dolinšek in Pavle Brejc.

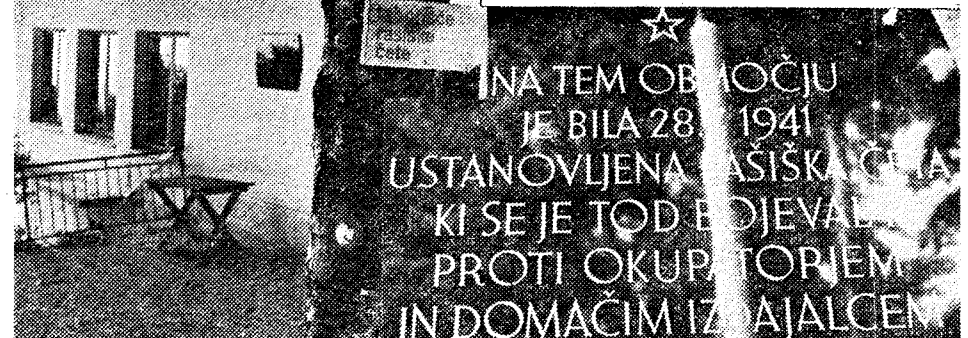
Sredi oktobra 1941 so se sestali v hiši Franca Seška predstavniki političnih skupin iz Medvod. Krščanske socialiste je zastopal inž. Jože Duhovnik, demokratično skupino »Sokola« študent Pavle Sešek, komuniste pa Avgust Barle in Franc Sešek.

Do decembra leta 1941 je organizacija OF zajela domala vse vasi in naselja v Medvoški kotlini. Od tu se je širila v naselja bivše občine Sentvid in na območje Pirnič. V Medvodah je bil ustanovljen osrednji organ Osvobodilne fronte in hkrati rajonski komite KPS, ki je povezoval vse organizacije komunistične partije in odbore OF. V prvem rajonskem odboru so bili: Avgust Barle, Pavle Sešek in delavca Franc Kovač in Lojze Štalc.

Pri nadaljnjem razvoju narodnoosvobodilnega gibanja na Gorenjskem je imelo

območje Medvoške kotline posebno pomembno vlogo. Tod so se od decembra leta 1941 do marca leta 1942 zadrževali in delovali člani pokrajinskega komiteja KPS za Gorenjsko. Prek Medvoške kotline je bila organizirana kurirska zveza med Ljubljano in Gorenjsko in prenos partizanske ilegalne literature iz ljubljanske pokrajine v vse smeri Gorenjske.

Toda spomladi leta 1942 je prišlo do izdaje. Padle so prve žrtve. Slavko Čarman, sekretar mladinske organizacije v Medvodah, je bil ustreljen kot talec 31.

marca 1942. Tudi njegov oče Dominik Čarman je bil aretiran in je kot žrtev okupatorjevega nasilja umrl avgusta 1942 v nemškem koncentracijskem taborišču Dachau. Ob tej izdaji so bili aretirani tudi Franc Kovač, Franc Kalan in drugi izmed organizatorjev narodnoosvobodilnega gibanja v Medvodah. Mladi, ki so se pravočasno umaknili pred aretacijami, so odšli med partizane in se priključili škofjeloški četi. Iz Medvoške kotline sta odšla prva med partizane Karel Notar in Janez Kalan.

Poleti 1942 je nemški okupator ustanovil v nekdanjem škofovskem dvorcu v Goričanah pri Medvodah posebno preseljitveno taborišče za izgnane pripadnike OF, člane partizanskih družin in sorodnike talcev.

Spomladi leta 1943 je narodnoosvobodilno gibanje v Medvoški kotlini ponovno zaživelo. Osvobodilna fronta in komunistična partija sta se politično tako okrepili, da je bilo mogoče ustanoviti njihove organizacije po vseh vaseh, naseljih in v tovarnah na območju razširjenega okrajnega komiteja KPS in odbora OF Medvode. V gozdovih nad Medvodami pa so delovale partizanske in druge vojaške organizacije.

Osvobodilna fronta v Medvoški kotlini, pod vodstvom komunistične partije je bila do osvoboditve, kljub okupatorjevemu nasilju, zverinstvu bele garde, navzočnosti domobrancev, uspešna in nepremagljiva organizacija.

REZKA TRAVEN

SPECIAL PERBORAT

BELI je odličen dodatek pralnemu sredstvu pri ročnem in strojnem pranju. Razvija aktivni kisik, ki beli, osvežuje obstojne barve in ne poškoduje tkanin.

Navodilo za uporabo: Pri ročnem pranju dodajte na vsakih 10 l vode, ki že vsebuje milo ali detergent, eno žlico BELI in kuhajte vsaj 15 minut.

Pri strojnem pranju dodajte vsaki merici pralnega praška 1 žlico BELI. Najboljši učinek boste dosegli pri temperaturi nad 60° C. Po pranju z BELI si sperite roke v čisti vodi. Hranite na suhem.

beli

belinka
tovarna kemičnih izdelkov
ljubljana pp. 5-1

technacommerce

EXPORT — IMPORT — 61000 LJUBLJANA,
KERSNIKOVA 7

ZASTOPANJE TUJIH FIRM
KONSIGNACIJA
NOTRANJA TRGOVINA

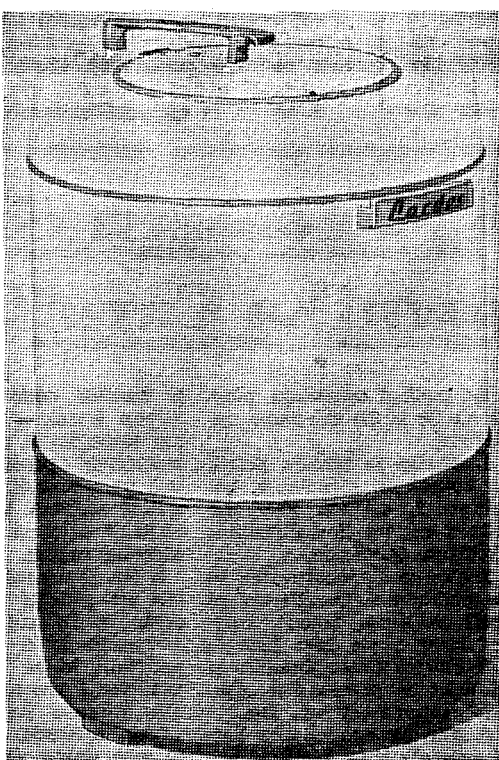
Telefon: 323-993, 312-162, 314-443, 314-246, 314-256
Telex: 31-245
Žiro račun: 50101-601-16551 — SDK Ljubljana

Predstavništva:

BEOGRAD, Gračanička 12/I., telefon 613-157,
627-382, telex: 12347
SPLIT, Rade Končara 80, telefon: 41-580, 41-588
ZAGREB, Braće Kavurića 4, telefon: 413-860, 412-497

SUŠENJE NI VEČ PROBLEM

Nudimo Vam odlične sušilne stroje in centrifuge

iz Zahodne Nemčije

Centrifuge:
3,5, 4,5 in 6 kg —

sušilni stroji:
2, 4, 4, 5 kg

tehno union

Zastopstvo tujih firm, Ljubljana, p. o. Ljubljana, Vošnjakova 5,
tel. 320-855

TITAN

**tovarna
kovinskih izdelkov
in livarna
kamnik**

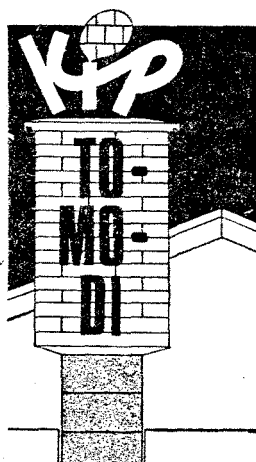

**svoje imetje zavarujte
z varnostno
ključavnico TITAN**

Izdeluje:

- fitinge v široki izbiri, pocinkane in nepocinkane
- ključavnice v široki izbiri, navadne in varnostne s cilindričnimi vložki za stavbno in pohištveno mi-zarstvo
- ulitke iz temprane litine za avtomobilsko, elektro in strojno industrijo
- motorne mesoreznice
- ostale izdelke za široko potrošnjo

Ob 80-letnem jubileju priskrbe čestitke vsem delovnim ljudem, poslovnim prijateljem, vsem sedanjim in nek-danjim še živečim delavcem TITAN.

Uporablja se za peči in kotle
od 4.000 do 100.000 Kcal/h

Informacije in strokovni nasveti:

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

61000 LJUBLJANA, Opekarska 13
Tel.: 22-113, 20-641
Telex: 31 420 YU KIP

TOPLI

MONTAŽNI DIMNIK

Z GIBLJIVO

KISLOODPORNO

OGNJESTALNO

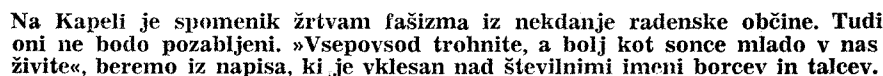
ŠAMOTNO CEVJO

Borci, invalidi, rezervni vojaški starešine! Pri gradnji svojega doma se posvetujte s strokov-njaki Montažno industrijskega podjetja

KERAMICARSTVO IN PEČARSTVO Maribor p. o.

Maribor, Cesta zmage 13 — Telefon: 32-395, 32-190
(direktor) — Tekoči račun: 518000-601-11779

- PEČARSKI IZDELKI
- IZDELKI IZ KERAMIKE

POMOĆ POSOČJU

TRŽIČ

SLOVESNOST V PARTIZANSKI VASICI GOZD

Krajevne skupnosti Križe, Pristava, Sebenje in Senično iz tržiške občine praznujejo svoj praznik skupaj. Vsako leto počastijo spomin na tragični dan 7. oktobra 1944, ko so Nemci in belogardisti požgali partizansko vasico Gozd.

Razbor v oktobru 1944

Na fotografiji je Razbor, kjer se je 6. oktobra leta 1944 bojevala Tomšičeva brigada. Vsako leto se domačini spomnimo tega boja z mnogo močnejšim sovražnikom. Na srečo je bila megla in so nemški topovi, ki so obstreljevali partizanske položaje ves dan, precej grešili. Proti večeru so se morali tomšičevci umakniti zaradi prevelike premoči na Upeško goro. Več poslopij je v tem boju pogorelo, tudi Lipševa domačija. Zelo je znan tudi bunker pri Vernersku, ilegalno Staremu, kjer je bil nekaj časa komite. Tudi Slandrova Mica je bila v njem. To partizansko skrivališče radi obiskujejo mladi in stari. Eni ubjajo spomine, drugi pa se ne morejo načuditi, v kakšnih skromnih razmerah se je rojevala svoboda. Prav z obiski takih krajev pa se rojeva tudi spoštovanje do narodnoosvobodilnega boja.

10. stran ☆ TV 15

Praznovanje krajevnega praznika vseh štirih krajevnih skupnosti je znova dokazalo tradicionalno sodelovanje krajanov in njihovo pripravljenost na skupne akcije. Letošnje prireditve pa so najboljša vzpodbuda tudi za nadaljnje sodelovanje. M. V.

CERKNICA

ŠTEVILNE SLOVESNO- STI OB PRAZNIKU OBČINE

Občani Cerknice so 16. in 17. oktobra praznovali svoj praznik kot spomin na 19. oktober 1941. leta, ko so partizani uničili italijanski postojanki v Ložu in v Bežuljaku. Legendarni napad na Lož je vodil narodni heroj Ljubo Šercer. Sam napad na Lož je dal novega poleta gibanju osvobodilne fronte na Notranjskem, istčasno pa je bil znak za večjo mobilizacijo mlajših ljudi. Že meseca marca 1942. leta je bil organiziran prvi večji odhod mladine, zla-

Na vseh prireditvah, odnosno svečanstih je prisostvovalo mnogo občanov in mladine, borcev in aktivistov ter predstavnikov družbenopolitičnih organizacij in občinskih skupščin notranjsko-kraške regije, sosednjih občin, med njimi tudi čabranske.

SLAVKO BERGLEZ

OSANKARICA NA POHORJU

**SLOVESNA
ZAOBLJUBA
MLADINCEV**

Udeleženi mladinci so pred tem opravili šest ur dolg pohod, med katerim so opravljali številne taktične vaje. Na poti sta bili dve skupini, ki sta odšli od Mariborske koče in iz Ruš. Mladinci so s tem preizkusili

DOPIŠNIKI NAM POROČAJO

V nedeljo, 17. oktobra, so odkrili spominsko ploščo pred muzejem Ljudske revolucije v Ložu ob 35-letnici napada na ta kraj. Spominsko ploščo je odkril podpredsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in udeleženec napada Adolf Arigler, na slovesnosti so sodelovali tudi godba Ko-

Zveza socialistične mladine in štab teritorialne obrambe v Mariboru že nekaj časa organizirata taborenje za tiste mladince, ki so se odločili da vstopijo v enote teritorialne obrambe. Zato je tako pomembna slovesnost ob zaobljubi.

DRAGO MIKLAVEC

JESENICE

SKRB ZA SPOMENIKE NOB

Pri tem odbor ugotavlja, da je prejel pozitivne odgovore na dopis, katerega je poslal novembra preteklega leta organizacijam, društvom in interesnim skupnostim v zvezi z osnutkom dogovora. Tako je lahko pripravil spisek vseh obstoječih spomenikov, spominskih obeležij in grobišč NOB ter tudi vojaških pokopališč. (Vseh skupaj je v jesijski občini 136, zunaj nje pa še 13.)

KAMILO BREŠAN: Nedosežen cilj podpolkovnika Caralla

3. nadaljevanje in konec

Potem smo se vsi skupaj umaknili še globlje v gozd. Bilo je že temno, ko je ko mandant bataljona izbral dva kurirja, ki sta bila dobra poznavalca terena in jima izročil zaplenjeno operacijsko karto. Ukazal je, da morata karto čimprej oddati štabu 2. brigade VDV, ki naj bi bil takrat še na Lokvah. Posebno ju je opozoril na previdnost ob prečkanju ceste v Čepovanski dolini, na izredno pomembnost naloge in na nujnost njene čimhitreje izvršitve.

Od začetka akcije do odhoda kurirjev je minila le dobra ura. Bilo je že temno, ko sta kurirja odšla. S tem je bila akcija končana.

Na podlagi opisanega poteka akcije lahko sklepamo naslednje:

1. Akcija je izvela skupina borceve in starešin 3. bataljona 2. brigade VDV, na čelu s svojim komandantom Srečkom Stupicom.

2. Gre za podpolkovnika in ne polkovnika Caralla, ki ni vozil za svojo kolono, marveč pred svojo levo kolono.

3. Podpolkovnik Carallo ni bil ubit že prvega dne ofenzive, marveč četrtega dne.

4. Ker je operacijska karta prispela prek štaba 2. brigade VDV v štab 9. korpusa šele ponoči 22. na 23. december, je le-ta lahko igral z odprtimi kartami« šele od 23. decembra dalje, ko je sovražnik že polno zagrizel v ofenzivo, to je samo v njeni drugi polovici karte le-ta se

je končala neposredno pred Novim letom. S tem ne želimo zmanjševati pomembnosti zapletenih operacijske karti, pač pa poudariti, da so očitne štaba 9. korpusa bili olajšane šele od petega dne ofenzive naprej.

5. Na zaplenjeni karti niso bili vsi podatki v zvezi s to ofenzivo. Po mojem lahkem govorimo le o poglavitnih podatkih, ki se tičejo smeri prodiranja sovražnikovih kolon, njihovo številčno moč, imena njihovih poveljnikov in zelo skope podatke o razporeditvi naših enot, ki niso bili točni. Operacijska karta v pravem pomenu besede vsebuje več podatkov. Šele takšna karta z legendo in potrebnim tekstnim delom (z povest) predstavlja vse podatke za ofenzivo. Vendar

NOV bo uredila kartoteko z vsem zgodovinskim gradivom in tudi likovno dokumentacijo. Pripravlja je razdelilnik organizacij združenega dela, samoupravnih interesnih skupnosti, društev, vzgojnih zavodov in družbenopolitičnih organizacij v občini Jesenice. Te bodo vzdrževale in urejevale posamezne spomenike in obeležja.

Namen tega dogovora je, kot pravi okrožnica, da se spomeniški objekti NOB čim bolj približajo delovnim ljudem, družbenim organizacijam, krajevnim skupnostim in posebno še mladini. Ta družbeni dogovor bodo omenjene organizacije podpisale na dan praznika republike 29. novembra letos, na slovesni seji odbora ZZB NOV na Jesenicah.

S. Š.

SLOVENSKE KONJICE

PRED DNEVOM MRTVIH

Na seji odbora ZZB NOV Slovenske Konjice, ki je bila pred dnevi, smo se pogovorili tudi o komemoracijah na grobovih borcev NOV ob dnevu mrtvih. V Zrečah, Ločah in Vitanju bodo komemoracije organizirala krajevna združenja borcev NOV skupaj s šolsko mladino že v petek, 29. oktobra, občinski odbor pa organizira komemoracijo pri grobovih 100 talcev na Stranica v nedeljo, 31. oktobra ob 15. uri, nato pa še ob 16. uri na pokopališču v Slovenskih Konjicah.

Pri grobovih talcev na Stranica smo v letošnjem letu pričeli tudi z gradnjo potrebnega parkirišča, v načrtu pa je še ureditev razsvetljave pri obeh grobiščih in pešpot, ki ju bo povezovala s parkiriščem. V ta namen so organizirali posebne akcije za zbiranje potrebnih sredstev po delovnih organizacijah v občini Slovenske Konjice, ker je za navedena ureditvena dela treba zbrati 250.000 din. Pričakujemo, da bo za načrtovano ureditev prispevala nekaj sredstev tudi republiška kulturna skupnost, saj se tudi grobovi talcev na Stranica prištevajo med spomenike republiškega pomena. Prva in največ je doslej prispevala delovna organizacija KONUS Slovenske Konjice, in sicer 30.000 din, manjša sredstva pa so prispevali še GG — enota Vitanje in Sl. Konjice, Kmetijska zadruga in KOSTROJ Sl. Konjice. Tudi KONGRAD, ki dela izvajajo, je obljubil svoj prispevek 10.000 din.

JULKA TAJNIKAR

PTUJ

LACKOV SPOMENIK NAJ BI OSTAL NA SEDANJEM MESTU

V Ptuj se zlasti člani združenja ZB NOV že dalj časa zavzemajo, da bi dobili bolj primerne prostore, v katerih bi skupaj z vodstvom Pokrajinskega muzeja uredili muzej oziroma stalno razstavo o ljudski revoluciji in deležu Ptujčanov v narodni osvoboditvi.

Zelja se jim bo, kot kaže, naposled uresničila. Skupščina občine Ptuj je namreč že dodelila Pokrajinskemu muzeju v Ptuj zgradbo v Prešernovi ulici 35. V tej zgradbi je imel okupator zapore, kjer

so gestapovci nečloveško mučili številne prebivalce Ptuja, Haloz in ormoškega območja, ki so bili kakorkoli povezani s narodnoosvobodilnim gibanjem.

V teh zaporih je preživel zadnje ure tudi Jože Lacko, kmet iz Nove vasi pri Ptuj, ki je za posledicami mučenja umrl 18. avgusta 1942, to je deset dni potem, ko je bila izdana in obkoljena četa prvih slovenskogoriških partizanov v Mostju.

Kot smo zvedeli, bodo med drugim postavili tudi spomenik heroja Lacka na Slovenskem trgu, kjer smo ga vajeni videti že dolga leta. Zato menimo, da bi ostal tam, kjer je. Če bi ga prestavili na dvorišče hiše v Prešernovi ulici, bi na tem mestu, kjer stoji sedaj, nastala praznina. Tisti, ki poznajo Ptuj in njegove spomenike, med katere lahko prištevamo tudi Lacko

Spomenik narodnemu heroju Jožetu Lacku v Ptuj. Škoda bi ga bilo prestaviti.

vega, bi si mogoče mislili, da so ga odstranili.

Ena izmed rešitev je mogoče v tem, da bi naj na kraju, kamor nameravajo prestaviti Lackov spomenik, postavili nov spomenik, ki bi naj bil posvečen, recimo, prvi Slovenskogoriški četi ali pa vsem tistim, ki so darovali svoja življenja za osvoboditev. Kakšen bi naj bil ta spomenik, prepustimo odločitve in besedo strokovnjakom in predstavnikom ZB NOV.

Povsem razumljivo je, da je izvedba te zamisli povezana z dodatnimi denarnimi sredstvi. Mislimo pa, da bi denar s pomočjo široko zasnovane akcije sčasoma lahko zbrali. Verjetno v občini ni člana ZB, ki ne bi prispeval nekega deleža. Pomagale bi tudi organizacije združenega dela in drugi. Možno pa so še druge rešitve. Zato želimo, da se morda oglasijo s svojimi predlogi in mnenjem.

FRANJO HOVNIK

tudi tista nepopolna karta, ki smo jo zaplenili, je bila uporabna za štab 9. korpusa.

6. Usmeritev Carallovih kolon ni povsem pravilno ocenjena s strani štaba 9 korpusa, ter je verjetno zategadeljudi netočno narisana na str. 34 Zgodovine 31. divizije. Na zaplenjeni karti se vidi, da so enote, pod poveljstvom podpolkovnika Caralla, napadle v dveh kolonah iz rajona Grgar—Foleca in ne šele od Čepovana. Zato se je tudi zgodilo, da je desna kolona prispela dokaj hitro v Čepovan prek Puštal. Leva kolona, ki je imela daljšo in težavnejšo pot (prek Banjke planote in Lokovca) je napredovala počasneje. Le-ta je bila z naše strani zaustavljena v Lokovcu. Ker smo se ni dokaj hitro vrnili v zasej in se v naslednjih dneh s kompletnim bataljonom večkrat spopadali s italijanskimi vojniki (»X MASA«) na Banjkeah, lahko celo sklepamo, da leva Carollova kolona sploh ni prispela v Čepovan.

Ce je 22. decembra pred večerom preminil poveljnik obeh kolon, operacijska karta pa padla v naše roke in ko je 23. decembra desna kolona doživela hude izgube v Čepovanu s strani Kosovelove brigade, je možno, da sovažnikovo poveljstvo niti ni poslalo levo Carollovo kolono v Čepovan. Poleg tega želim poudariti še nekaj. Naslednjega dne, 23. decembra, smo že zgodaj zjutraj potisnili sovražnikov avtomobil na cesto. Bil je to dokaz, da sovažnik 22. in 23. decembra ni šel naprej proti Čepovanu, ker bi v tem primeru avtomobil odpeljal. Težko je opisati naše veselje, ko je tovariš Alojz Kačič vžgal motor avtomobila in ko nas je nekaj časa prevažal po bližnjih poteh. Ko je zmanjkalo bencina, smo avto zapustili. Še isti dan smo iz zasede napadli in zadržali, nedaleč od prizorišča dogodkov iz prejšnjega dne, močnejšo sovražnikovo kolono. Tudi tokrat smo ji prekržali račune. Torej lahko trdimo, da so

bojna dejstva 3. bataljona 2. brigade VDV v decembrski ofenzivi bila povsem uspešna ter da je bataljon v celoti uresničil odgovorno in težko nalogo, ki jo je prejel s strani poveljstva 2. brigade na Lokvah. Pri tem velja tudi poudariti, da je ves bataljon stel le okoli 115 ljudi.

Nazadnje naj še omenim, da sta tovariša Boris in Zdenko v Trušnjem, nekaj dni po Novem letu, prejela iz rok komandanta 2. brigade VDV, tovariša Slavka Furlana — Dušana medaljo za hrabrost. Šlo je za prva odličja, ki so bila podeljena v enotah 2. brigade in ki sta ju pogumna tovariša povsem zasluženoma prejela za posebno pokazano samoiniciativnost, izredno borbenost, drznost in vztrajnost v opisani akciji.

Pripis:

Za pomoč pri obujanju spominov se posebno zahvaljujem tovarišem: Marku Mraku, Mirku Nardinu, Srečku Stupicu in Milanu Vižintinu.

LOŠKA DOLINA

POBRATENJE S FRAMOM

Prijateljski stiki, ki jih gojita krajevni skupnosti Fram in Loška dolina, segajo v obdobje narodnoosvobodilne borbe. Bračičeva brigada, ki je bila ustanovljena leta 1943 v vasi Markovec v Loški dolini, je v sklopu 14. divizije odšla na Stajersko. V tej brigadi je bilo mnogo borcev iz Loške doline in Frama, ki so se skupno borili in uspešno izvedli tudi akcijo v Framu. Zato so po osvoboditvi postavili spominsko obeležje Bračičevi brigadi v Markovcu, ki spominja na ustanovitve brigade, osnovno šolo v Framu pa poimenovali po Bračičevi brigadi. Prijateljski stiki pa so se v zadnjem letu še bolj poglobili. Borci in šolska mladina iz Frama radi prirejajo izlete v Loško dolino, borci in mladina iz Loške doline pa jih vedno toplo sprejmejo. Letošnji osrednji proslavi dneva mladosti v občini Cerknica, ki je bila v partizanskem Babnem polju, se je udeležilo tudi nad 50 borcev iz Frama. Tudi borci iz Loške doline, upokojeanci in drugi radi organizirajo izlete na Stajersko. Zato je v obeh krajevnih skupnostih vzklila zamisel o pobratenju.

Osnutek programa sodelovanja med krajevnima skupnostima temelji na že obstoječih stikih, katere bodo še poglobili z drugimi področji sodelovanja.

Med drugim so v programu predvideli obiske krajevnih odborov ZB NOV, spoznavanje krajev v obeh krajevnih skupnostih, izmenjavo izkušenj pri delu, spoznavanje zgodovine, spoznavanje spominskih obeležij, občasne izlete itd. Sodelovanje bo obsegalo še področje kulture, predvsem nastope pevskih zborov, gostovanja amaterskega gledališča in godb na pihala ter sodelovanje v skupnih kulturnih programih.

Zelja obeh krajevnih skupnosti pa je, da bi še posebno tesno sodelovali obe šoli. Zato je kolektiv pedagoških delavcev iz Frama obiskal kolektiv šole heroja Janeza Hribarja v Starem trgu, kjer so se med drugim seznanili tudi z uvajanjem celodnevne šole v Starem trgu.

Vse družbenopolitične organizacije in sveti krajevnih skupnosti so že sprejeli sklepe o pobratenju, formalni podpis pa bodo opravili v prihodnjem letu.

SLAVKO BERGLEZ

PROSEČKA VAS

VAJA CIVILNE ZAŠČITE

V naselju Dankovci so 3. oktobra izvedle praktični prikaz izvajanja civilne zaščite. Sodelovalo je osem vasi iz krajevnih skupnosti Mačkovci. Vsaka ekipa prve pomoči je imela po tri člane, sodelovali pa so tudi gasilci sektorja Mačkovci. Udeleženci so pokazali, kakšna pomoč je potrebna pri reševanju ljudi, živine in premoženja ob morebitnem izbruhu vojne ali ob elementarnih nesrečah. Za uspeh vaje bi lahko rekli, da je bil dober, česar pa ni moč trditi o vodstvu. Nad ekipami ni bilo pravega pregleda. Toda vaja je pokazala, da smo sposobni združiti svoje sile in da bi to znali še bolje, če bi šlo zares. Ob tem pa razmišljamo, kako bi se sproti otresli nepravilnosti in postali najboljši v Pomurju.

JANEZ KOZAR

MARIBOR

SPOMIN NA STAVKOVNO GIBANJE

V Mariborski tekstilni tovarni v Melju so 25. t. m. priredili občinsko proslavo, na kateri so obudili spomine na stavkovne boje pred 40 leti. Slavnostni govor je imel predsednik sindikalnega sveta občine Maribor Emil Tomažič. V kulturnem sporedu so sodelovali pihalni orkester KUD mariborske pošte, moški pevski zbor Partizan in člani SNG Maribor. Obenem so odprli razstavo »Maribor 1936«, ki jo je pripravil mariborski Muzej narodne osvoboditve, obnavna pa najpomembnejše dogodke med velikim stavkovnim valom. O tem sta spregovorila ravnatelj muzeja dr. Milan Zevart in književnik France Filipič. Razstavo bodo prenesli tudi v tovarne Svila, Metalplast, TAM in slednjič v sam muzej.

V sklopu proslav bodo 4. novembra dopoldne v tovarni Svila odkrili spominsko ploščo, priložnostni govornik pa bo Maks Gašparič, ki je bil eden izmed organizatorjev stavk. Sodelovali bodo tudi člani SNG Maribor.

Na proslavah bodo udeleženci prejeli slavnostno številko glasila združenih mariborskih delovnih organizacij, ki bo v celoti posvečena 40-letnici stavkovnih bojev.

DRAGO MIKLAVEC

IZ NASIH KRAJEV

KOČEVJE — V počastitev 33-letnice Kočevskega zborna odposlancev in občinskega praznika je domače društvo Invalid priredilo turnir v kegljanju. Nastopilo je deset ekip iz Kranja, Črnomlja, Zagorja, Ljubljane, Trbovelj, Hrastrnika, Domžal in tri iz Kočevja. Kočevski kegljači so zasluženoma prevzeli prvo mesto s 361 podrtimi keglji. Vseh 60 tekmovalcev je pozdravil predsednik Mile Opačić.

VINKO BOVCON

MEŽICA — Vojni invalidi iz Mežice in Črne — bilo jih je 50 — so se udeležili skupinskega izleta v Kumrovec, Ptuj in Radence. Videli so tudi Kozjansko. V Ljutomeru so z domačini pokramljali na krajšem srečanju. Invalidi se najlepše zahvaljujejo sindikatu rudnika v Mežici za denarno pomoč.

IGNAC ZDOVC

RADOMLJE — Mladinci iz Radomelj so šli 2. oktobra na pohod po poteh Radomeljske čete. Obiskali so vse pomembnejše centre ob Blagovici do Radomelj. Povzpeli so se na Golčaj, kjer je 28. oktobra 1941 pa-

dla Radomeljska četa. Nato so šli na Šipek, kjer je bila ustanovljena Šlandrova brigada. Obiskali so tudi grobišče borcev Tomšičeve in Šlandrove brigade ter med vojno požgano vas Zlato Polje. Mimo Lukove bolnice na Kolovcu so se vrnili domov.

IGOR LIPOVŠEK

DRAŽGOSE — Minulo nedeljo so prenesli posmrtno ostanke v dražgoški bitki padlih borcev Cankarjevega bataljona in domačinov v okrilje novega spomenika. Krsto z ostanke 9 borcev in 41 domačinov so prenesli z vaškega pokopališča v žalnem sprevodu. Izkazali so jim poslednjo čast.

☆

LJUBLJANA — V nedeljo, 10. oktobra, je bilo v planinskem domu na Rašici tovariško srečanje članov Zveze rezervnih vojaških starešin Posavja. Udeležilo se ga je okoli petsto starešin in njihovih družinskih članov.

A. S.

OBCINSKI IN KRAJEVNI PRAZNIKI

NOVO MESTO

Dne 29. oktobra 1941 je bila ustanovljena Novomeška četa.

SENTJANZ NA DOLENJSKEM

Dne 29. oktobra 1941 je na Murnicah padel v neenakem boju z Nemci narodni heroj Milan Majcen.

GROSUPLJE

V vasi Plešivica je bila 29. oktobra 1941 ustanovljena Grosupeljska četa.

RAVNE NA KOROŠKEM

V Kotljah so 31. oktobra 1943 priredili zbor koroških aktivistov OF.

BUČKA

Dne 1. novembra 1941 se je v okolici tega kraja začela oborožena vstaja proti izseljevanju.

GRADIŠČE

Dne 2. novembra 1943 so v tem kraju ustanovili odbor OF.

PODSREDA

Dne 4. novembra 1942 so Nemci ustrelili prvega aktivista v tem kraju, učitelja Antona Potočnika.

SELNICA OB DRAVI

Dne 4. novembra 1944 so se na Kozlarjevem vrhu vneli hudi boji med partizani in Nemci.

PROTI PREGANJANJU NAŠIH MANJŠIN V AVSTRIJI SO ZDAJ
PROTESTIRALI TUDI PRAVNICI LJUBLJANSKE FAKULTETE

„Med temelji mednarodnega prava: Pogodbe je treba izpolnjevati!“

Minuli teden sta bili na Pravni fakulteti v Ljubljani dve veliki, množični protestni manifestaciji proti bližajočemu se preštevanju manjšin v sosednji Avstriji. S tehtno napisanimi, zgodovinsko argumentiranimi govori se je pred demonstranti pojavilo deset govornikov, med njimi večina študentov prava, ki so ob koncu pravnih fakultetam v Salzburgu, Innsbrucku, Gradcu in na Dunaju naslovili naslednji poziv:

»Studentje in fakultetni delavci Pravne fakultete v Ljubljani, zbrani na protestnem zboru proti ravnanju avstrijskih oblasti z našimi manjšinami v Avstriji, se obračamo na svoje avstrijske kolege kot tolmače prava v državi, ki hočejo biti demokratični, z željo, naj povzdignejo svoj glas v korist avstrijskih državljanov slovenske in hrvaške narodnosti, ki so neenakopravni in izpostavljeni šovinističnim pritiskom.

Studentje in fakultetni delavci Pravne fakultete v Ljubljani želimo poudariti, da je cilj najnovejše avstrijske manjšinske zakonodaje o preštevanju manjšine potrditi nasilje, ki so ga narodne manjšine v Avstriji deležne od prvih dni germanizacije prek nacističnega divjaštva vse do danes.

Avstrijski državljani slovenske in hrvaške narodnosti se upirajo preštevanju, ki po dosedanjih izkušnjah rabi samo za nadaljnje krčenje in odpravljanje manjšinskih pravic in zahtevajo dosledno izpol-

nitev minimalnih pravic, ki jih zagotavlja državna pogodba.

Državna pogodba terja od Avstrije, da spoštuje duha ustanovne listine OZN, dunajske konvencije iz leta 1969 in sklepne listine helsinške konference o varnosti in sodelovanju, da varuje manjšinske pravice, da vestno izpolnjuje svoje obveze po mednarodnem pravu, tako tiste, ki izhajajo iz obče priznanih načel in pravil mednarodnega prava, kot tudi obveze, ki izhajajo iz pogodb in drugih sporazumov v skladu z mednarodnim pravom, katerih podpisnice so.

Sedaj, po 21 letih, avstrijske oblasti s preštevanjem želijo ugotoviti, kje sploh manjšine so, in ker jih je po njihovem mnenju, vsaj približno 25 odstotkov prebivalstva, naj bi jim pripadale nekatere pravice iz zakona o narodnostnih skupnostih. Toda takšna rešitev za pravo in pravičnost ne more biti sprejemljiva. Z avstrijsko državno pogodbo, določbo čl. 7, je nedvomno namen zagotoviti pravice slovenske in hrvaške manjšine. Stranke po-

godbenice niso vezale pravic iz čl. 7 na določen odstotek manjšinskega prebivalstva. Poudarjamo, da tudi v obstoječem mednarodnem pravu ni nobenega splošnega pravila ali načela, ki bi določalo, da je za uživanje pravic manjšinskega varstva potreben odstotek manjšinskega prebivalstva.

Pripadniki obeh manjšin so dve desetletji čakali in upali, da bodo demokratične sile v Avstriji znale najti pot za pravično uresničitev manjšinskih pravic na Gradiščanskem in na Koroškem. Toda ne samo, da določil državne pogodbe Avstrija ni izpolnila, ukinila je celo dvojezično šolstvo, onemogočila je uporabo slovenskega in hrvaškega jezika pred upravnimi in sodnimi organi in dovolila, da so nasilno ustavili postavitev dvojezičnih krajevnih napisov.

Spoštovani kolegi, prepričani smo, da vam zaradi jasnosti vaših pravno-znanstvenih spoznanj ne more biti nejasna vsebina poslednjih dogodkov na Koroškem.

Zato smo prepričani, da bodo avstrijski fakultetni delavci in študentje spoznali, da je treba z zavestnim delovanjem popraviti, kar je bilo zagrešenega glede pravic slovenske in hrvaške manjšine.

Studentje in fakultetni delavci Pravne fakultete v Ljubljani podpiramo koroške Slovence in gradiščanske Hrvate v boju za njihove pravice, smo odločno proti preštevanju naših manjšin in spoštujemo pravice narodnih manjšin tako v Jugoslaviji kot v tujini. Prepričani smo, da je to tudi vaša želja, zato vas prosimo, da date svoj glas pri tolmačenju pravnih odnosov za pravično reševanje manjšinskih pravic. Želimo si sodelovanja tudi v prihodnje, toda to sodelovanje ne more biti plodno, če se bo nadaljevala brezobzirna kršitev pravic naših rojakov v vaši državi in če bodo obveznosti po mednarodnem pravu neizpolnjene.

Studentje in fakultetni delavci
Pravne fakultete v Ljubljani
Ljubljana, 19. X. 1976.

NA SLOVENSKI OBALI SO SE POMERILI V VOJAŠKIH SPRETNOSTIH...

Utrjevanje vezi med dvema generacijama

V organizaciji ZRVS obalno-kraškega območja in konference ZSM je bilo minulo soboto tekmovanje v obvladovanju temeljnih vojaških spretnosti in v poznavanju pomembnejših mejnikov iz naše preteklosti. Tekmovanje, letos že peto, je imelo znamenje množičnosti, ki je presenetila.

Ko so mladi in starejši, organizirani v ZVRS obale ter Krasa, že pred leti organizirali prvo takšno tekmovanje, se ga je udeležilo le nekaj tekmovalnih ekip. Bile so prve lastovke! Potem je število tekmovalcev raslo iz leta v leto, zdajšnje tekmovanje pa je bilo pravi mting, ki je spominjal na stara partizanska ali novejša brigadirska srečanja. Izpeljano pod pokroviteljstvom predsednika koprške občine — Maria Abrama — je vzdramilo zanimanje v širokem krogu. Udeležili so se ga člani mladinskih organizacij, ZRVS, milice, lovskih družin, gasilskih društev, planinci, brigadirji, udeležilo se ga je skratka mlado in staro in razmeroma obsežnega območja obalnih občin in Krasa. Sobotno tekmovanje, ki že predstavlja tradicijo v utrjevanju globokih vezi med dvema generacijama, je nedvomno potrdilo iskreno zavzetost prebivalstva za tovrstne manifestacije znanja, vojaških spretnosti in predanosti naši družbeni skupnosti.

Dane Basta, predstavnik obalne konfe-

rence ZVRS, je že vnaprej napovedal množičnost tega tekmovanja. Vnaprej, saj so ga zadnje dni dobesedno zasipale prijave številnih ekip, med katerimi niso bile samo z območja obalnih občin in Sežane, pač pa tudi iz sosednje bujske občine. Tako je prizorišče pred Salinero v Strunjanu zaživelo že zgodaj zjutraj v lepem sončnem dnevu. Ekip je bilo nad 120, toliko, da jih je moral organizator razporediti v šest tekmovalnih skupin. Vsako ekipo so čakale tri naloge: najprej odgovarjanje na vprašanja o narodnoosvobodilnem boju in povojni izgradnji, nato streljanje z malokalibrsko puško in naposled razreševanje azimuta in orientacijski pohod. Snop prvih, dobro premišljenih vprašanj ni predstavljajal ovire. Po troje članov v posamezni ekipi je v malone vsakem primeru dobro odgovorilo na zastavljeno vprašanje, četudi se je komu v posameznih primerih zataknilo pri letnici. Teoretični del tekmovanja je potemtakem že dal prve rezultate, ki jih je organizator tekmovanja sproti vpiso-

val v razpredelnico na velikih panojih. Ti rezultati, prve priborjene točke, so podžgali tekmovalno vnetje! Ta je dosegla zenit še zlasti pri streljanju z malokalibrsko puško. Če je na obali že dolgoletna želja vojaških rezervnih starešin, da bi dobili urejeno strelišče, je bila ta želja tisto soboto izpolnjena. V strunjanskem zalivu je ravno pred hotelom Salinera tako posrečeno oblikovana obala, da ni bilo posebnih težav pri postavitvi tarč, strelskih položajev ter, kar je posebno pomembno,

da so bile vse ekipe dobre, da je vsaka zase zaslužila priznanje, saj je bila razlika med posameznimi rezultati pičila.

Tekmovanje v Salineri je postalo tradicija. Drugo leto v oktobru se ponovno srečamo! Takrat bo število ekip večje, udeležba še bolj množična. Takrat bo še bolj izpopolnjena organizacija celote, ki je že letos izrabila priložnost ter je v Salinero povabila tudi brigadirje na prvo srečanje po letošnjih, uspešno sklenjenih mladinskih delovnih akcijah. Tako sta bila po-

LJUDSKA OBRAMBA IN DRUŽBENA SAMOZASČITA

pri zavarovanju. Svinčenke so letele skozi tarče na prazno morskno gladino! Streljanja se je udeležilo vse, tudi tisti, ki so se slučajno našli tisti dan v Salineri. To je bila ogrlica napetega dogajanja, saj je vsak strel zase povzročil val zanimanja, a vsaka, deset in večkrat preluknjana tarča je šla iz rok v roke.

Naposled je bila na vrsti še poslednja tekmovalna disciplina. Gibanje po azimutu, ali preprosteje »branje karte«, je bilo spretnost, pri kateri ni nihče zatajil. Če so v prvem primeru posamezniki zamenjali po kakšno letnico in je v drugem primeru prišla malce do veljave neizkušenost in pomanjkanje prakse, saj nima malone nihče možnosti, da bi pogosteje vadil streljanje, je bilo izpolnjevanje naloge v zvezah z orientacijo po karti igra, v kateri ni nihče bistveno zgrešil.

Tekmovalni rezultati so se počasi kopičili na panojih. Gneča pred njimi je sodila v krog razpoloženja. Vse ekipe so segale po visokih rezultatih in do zadnjega ni nihče uganil, katere izmed ekip bodo odnesle prva mesta. Nihče, dokler niso bile vpisane še poslednje številke. Naposled je prišlo do slovesnega trenutka: Mario Abram je ob navzočnosti predsednika obalne konference ZVRS Ivana Puntarja ter tajnika Daneta Baste izročil najboljšim ekipam v dokaz priznanja praktična darila, najboljši ekipi pa prehodni pokal. Četudi so zasedle prva mesta ekipe — mladi iz ESCS Koprja, iz Tomosa, ZVRS iz Lucije, lovci iz Koprja, aktivisti in udeleženci NOB iz Koprja — z največjim številom osvojenih točk, je vendarle prevladovala sodba,

poldan in večer resnično bogato doživetje, kakršnih je pravzaprav na obali malo. Ob tabornem ognju je bilo dovolj priložnosti za pogovore med starejšimi in mladimi, med predstavniki družbenopolitičnih organizacij obale in Krasa ter neposrednimi proizvajalci, med rezervisti in rekruti, med prebivalci obeh spolov in prerazličnih let. To doživetje je vodilo v prepričanje, da snidenja ob letu nihče ne bo zanemarlj.

DUSAN KRALJ

Streljanje z malokalibrsko puško je bilo za prenekaterega udeleženca tekmovanja v strunjanskem zalivu prvo srečanje s tem orožjem.

POPRAVEK

V prejšnji številki našega časnika je na strani 8 v članku ZMAGOVALCI SO V VRSTAH REZERVISTOV prišlo do neljube napake, saj so izpadli trije mednaslovi, brez katerih je bil članek videti precej neurejen. Prvi mednaslov REORGANIZACIJA, TEMELJ SE USPEŠNEJŠEGA DELA bi moral stati pred začetkom 3. odstavka v prvem stolpcu. Drugi mednaslov, »ZNANJE SE NIKOLI NI BILO NA TAKI VIŠINI«, bi moral biti postavljen pred predzadnjim odstavkom v drugem stolpcu, tretji mednaslov, DNEVNICE IN HONORAR ZA POSOČJE, pa bi moral biti tik pred začetkom zadnjega odstavka v tretjem stolpcu. Bralcem, ki so se zaradi napake težje znašli v članku, se opravičujemo.

Uredništvo

Borec - Lojze Mohar

Bilo je marca leta 1942. V kočevski vasi Gonenica. Ob maloštevilnih vašcanih se je zbrala precejšnja družina beguncev iz raznih krajev naše domovine, največ pa iz Loškega potoka. Vsi so v najtesnejši povezavi sodelovali z Osvobodilno fronto in pomagali našim borcem. Takrat sem spoznal tudi Lojzeta Moharja.

Bil je gozdni delavec z nekaj zemlje, po svojem prepričanju pa zavezen proletarec. Rodil se je leta 1900 v Loškem potoku. Med prvimi se je pridružil našemu boju za svobodo; zato se je moral umakniti pred okupatorjem. V majskih dneh leta 1942, ko je naša vas postala del osvobodjenega ozemlja, smo ustanovili prvi organ ljudske oblasti. Soustanovitelj tega NOO je bil tudi Lojze. Kot član gospodarske komisije, je prišel do zamisli, da smo začeli organizirati partizanske njive. Potem — 8. julija — se je okupator vrnil nazaj in vklestil v verige vse moške. Tudi Lojze je

moral iti v kočevske zapore, od tam pa v Padovo in Renicci. Nikoli mu ni zmanjkalo poguma in nenehno nas je bodril s svojo dobro voljo.

Dočakali smo propad fašistične Italije in vrnili smo se na svoje domove. Moharjev Lojze je bil spet član vaškega narodnoosvobodilnega odbora in sekretar partijske organizacije. Spominjam se, s kakšnim zanosom je govoril na mitingu ob začetku šolskega leta 1943—1944 in koliko preroških misli je tedaj izrazil. Vsi nekdanji mladinci iz Gonenice zdaj uresničujejo te zamisli na raznih delovnih mestih.

Jeseni leta 1944 je moral oditi v Cankarjevo brigado, v kateri je ostal do konca. Rad nam je pripovedoval, da so bili najlepši trenutki njegovega življenja tiste dni, ko so korakali po osvobodjeni Ljubljani.

Po osvoboditvi se je vrnil v Loški potok. Spet se je lotil obdelovanja zemlje in spet je bil med najbolj marljivimi delavci družbenopolitičnih organizacij. Užival je, ko je gledal, kako se spreminja obliče domače vasi in kako mladina postaja soustanovitelj družbe, za katero smo se borili.

Pokopali so ga ta mesec v rojstni vasi Loškem potoku, njegovo ime pa bo ostalo večno živo kot tudi spomin na naš veliki boj.

MARJAN TRATAR — UČO

IMELI SMO LJUDI

Mihael Paravan

V Kanalu ob Soči so 5. oktobra pokopali Mihaela Paravana. Rodil se je v Bodežu leta 1905. V času fašizma je bil večkrat zaprt. Leta 1942 se je vključil v aktivno delo na terenu, ob razpadu Italije pa je vstopil v NOV. V partizanih sta mu zmrznili obe nogi. Prejel je tri odlikovanja.

Lucija Stare

Na Koprivniku pod Triglavom so se 6. oktobra za vedno poslovili od Lucije Stare, Hribarjeve mame. Dosegla je starost 93 let. Imela je enajst otrok. Marsikateremu borcu je rešila življenje; marsikdo se je lahko spomni, kako ga je skrila pred Nemci na hajki.

Anton Trtnik

V Podlipoglavu pri Ljubljani je 28. avgusta preminil Anton Trtnik-Mihovec. Star je bil 66 let. V osvobodilno gibanje se je aktivno vključil že leta 1941; pred izdajstvom se je rešil in odšel v ilegalo. Mnogo ima zaslug tudi pri povojni obnovi porušene domače vasi. Pokopali so ga v Sostrem.

Janez Grobovšek

V Slovenj Gradcu so se 2. oktobra za vedno poslovili od Janeza Grobovška. Rodil se je v Bistrici pri Trzinu leta 1920. Aktivno je začel pomagati osvobodilnemu gibanju kot železniški uslužbenec na Gorenjskem že leta 1941. Po izdajstvu so ga gestapovci zaprli v Begunje, toda junija naslednjega leta so ga izpustili in kazensko poslali na delo v Avstrijo. Tudi tam je navezal stike z OF. Sovražniku je postal sumljiv in leta 1944 je odšel v Tomšičevo brigado, kjer je postal politični komisar v 2. četi 2. bataljona. Prejel je več odlikovanj in čin kapetana I. razreda.

Ivan Čar

V Slovenski Bistrici je 10. oktobra preminil Ivan Čar. Rodil se je leta 1900 na Hlevišah nad Idrijo. Leta 1923 se je moral umakniti v Jugoslavijo, v Slovensko Bistrico. Leta 1941 se je moral vrniti. V Čekovniku je bil med prvimi aktivisti leta 1942. V začetku leta 1943 so se pojavili tam prvi partizanski ranjenci in pokojni Čar je pomagal oskrbovati 1. sanitetno postajo. Septembra je vstopil v Vojkovo brigado, potem pa je zbolel in oditi je moral v bolnišnico Pavla, v kateri je ostal po ozdravljenju kot obveščevalec. Februarja 1945 so ga Nemci zajeli na Krasu; osvoboditev je dočakal v goriških zaporih. Udejstvoval se je v vseh družbenopolitičnih organizacijah.

Alojz Lamut

Na ruškem pokopališču so se 28. septembra za vedno poslovili od borca Alojza Lamuta iz Bezene pri Rušah. Rodil se je pred 65 leti v Slovenskih Konjicah. Od septembra 1944 do osvoboditve je bil borec Šercerjeve brigade. Bil je odlikovan.

Marija Mežek

V Trzinu so se 24. septembra za vedno poslovili od Marije Mežek. Z osvobodilnim gibanjem je začela aktivno sodelovati leta 1943.

Marija Lušina

V Dražgošah so se 3. julija za vedno poslovili od Andrejčkove mame, Marije Lušina. Rodila se je pred 86 leti. Imela je devet otrok, izmed katerih sta dva padla za svobodo. Spominja se je tudi marsikateri partizan, ki so mu bila vselej odprta vrata njene domačije.

Ana Cvek

Na Koritnici pri Grahovem ob Bači je 16. marca preminila partizanska mama Ana Cvek. Dočakala je 82 let. Bila je mati enajstih otrokom. Leta 1941 je v Afriki padel komaj dvajsetletni sin Janjo, kot partizana pa sta padla Mirko in Jožko.

Peter Volčič

V Dobrovi pri Ljubljani so 13. oktobra pokopali Petra Volčiča. Rodil se je v bližnji Podsmreki leta 1929. Komaj petnajst let mu je bilo, ko je začel sodelovati z OF skupaj s starši in sestrami. Septembra 1944 je odšel v partizane. Bil je borec v jurišnem bataljonu 18. divizije. Prejel čin vodnika in več odlikovanj, bil pa je tudi ranjen.

Mirko Kramer

Na ljubljanskih Zalah so se 5. oktobra za vedno poslovili od dr. Mirka Kramerja, upokojenega sanitetnega polkovnika JLA. Rodil se je tik pred prvo svetovno vojno v Slovenskih goricah. Leta 1943 ga je policija v Mariboru zaprla in predala sodišču zaradi sodelovanja v organizaciji štrajka trboveljskih rudarjev. Zapustiti je moral pravno fakulteto, nakar se je v Zagrebu vpisal na medicinsko. Med vojno je sodeloval v osvobodilnem gibanju v Zagrebu. Po osvoboditvi je odšel v Beograd, kjer je postal prvi vodja toksikološkega oddelka na vojnomedicinski akademiji. Ob grobu mu je spregovoril poslovilne besede dr. Aleksander Gala-Peter.

Marija Škrli

V Zirovnici na Notranjskem so se 28. septembra za vedno poslovili od Marije Škerlj, znane partizanske mame. Rodila se je leta 1902 v Topolu nad Cerknico. Še zelo mlada je postala vdova; prevzela je nase kmetijo in vzgojila otroke v zavedne državljane. Tone je bil borec 14. divizije, Lojze je za vedno ostal v taborišču Dachau, drugi pa so sodelovali v NOB kot mladinci.

Milka Jerina

Na Bledu so 23. septembra pokopali Milko Jerinovo. Rodila se je pred 84 leti v okolici Litije; pozneje se je z možem preselila na Bled. Med vojno je bila požrtvovalna aktivistka; zbirala pa je tudi hrano in material, ki ga je sama nosila partizanom na Jelovico. Tudi po osvoboditvi je marljivo sodelovala v raznih organizacijah. Veliko spoštovanja je uživala med ljudmi tudi zato, ker je v svojem skromnem stanovanju vzgojila petnajst sirot. Za svoje plodno in humano delo je prejela več odlikovanj.

Marija Kordiš

Pred nedavnim so v Loškem potoku spremili na zadnji poti Marijo Kordiš, rojeno leta 1908. V narodnoosvobodilnem gibanju je aktivno sodelovala od leta 1942 do osvoboditve.

ISTI PROSTOR – SKUPNA ODGOVORNOST

Združeno kmetijsko gozdarsko podjetje (ZKGP) Kočevje bo 14. marca prihodnjega leta slavilo svojo 25-letnico ustanovitve. Na ta dan — leta 1952 je namreč takratna vlada LRS izdala odločbo o ustanovitvi kmetijskega gozdarskega posestva (KGP) Kočevje, po kateri so se vanj vključile vse organizacije, ki so se ukvarjale s kmetijstvom in gozdarstvom, in tako zaokrožilo obseg družbenega delovanja na področju gozdarstva v gozdovih ter družbenega sektorja od Turjaka do Kolpe in v kmetijstvu na območju občine Kočevje.

Nova ustava je močno posegla tudi v organizacijo tedanjega KGP. Že v decembru 1973. leta so bile konstituirane temeljne in delovne organizacije v okviru združenega podjetja — Kmetijsko gozdarstvo s petimi temeljnimi organizacijami, Gozdno gospodarstvo z osmimi in gradbeno podjetje »Gramiz« brez temeljnih organizacij.

Osnovni cilj tega združevanja je bil v tem, da mora kmetijstvo in gozdarstvo združevati isti prostor in skupna odgovornost.

Vse temeljne organizacije, ki se povezujejo v delovne organizacije in potem teh v združeno podjetje, so sklenile samoupravni sporazum o združevanju, s katerim so se sporazumele za vse posle, ki jih bodo sprejele skupno v okviru OZD oz. SOZD. Delavci so v skladu z ustavo s samoupravnim sporazumom uredili tudi medsebojne odnose, pravice, obveznosti in dolžnosti do skupnih strokovnih služb. S samoupravnim sporazumom je enotno urejena na nivoju združenega podjetja tudi problematika medsebojnih razmerij delavcev v združenem delu.

Samoupravljanje je zaživel tako ob nastanku podjetja (prve volitve v delavski svet so bile izvedene že 15. marca 1952) in je spremljalo vse nadaljnje stopke pri njegovi organizaciji.

Danes so delavski sveti kot predstavniki organi samoupravljanja organizirani na vseh nivojih, prav tako pa tudi njihovi izvršilni organi.

Člani — delegati samoupravnih organov se zavedajo odgovornosti, ki so jo prevzeli ob izvolitvi. O vseh vprašanih

odgovorno razpravljajo in tako tudi sprejemajo odločitve.

Delavci, ki so sprejeli posamezne funkcije, se dobro zavedajo odgovornosti do kolektiva, ki jim je z izvolitvijo zaupal odgovorne in zahtevne naloge. Zato jim tudi ni vseeno, ali bodo to zupanje s svojim delom upravičili ali ne.

Novi družbeni odnosi terjajo tudi vse večjo aktivnost družbenopolitičnih organizacij v okolju, kjer živimo in delamo.

V ZKGP so osnovne organizacije sindikata kot temeljne sindikalne celice povezane v širše celote, na nivoju delovnih organizacij v konferenci kmetijstva in gozdarstva, na nivoju združenega podjetja pa v koordinacijski odbor. To sindikatu omogoča enotno delovanje pri oblikovanju samoupravnih družbenih odnosov in pri razvijanju delegatskega sistema.

Sindikati svoje akcije usklajuje z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami in samoupravnimi organi znotraj združenega podjetja. Saj se za zadeve, ki so skupnega pomena, redno sestaja politični aktiv, ki ga zastopajo predstavniki osnovnih organizacij sindikata, ZK in mladine ter samoupravnih organov.

Osnovne organizacije ZK se na nivoju združenega podjetja povezujejo v svet ZK, pri mladini pa te povezave za enkrat še ni, ker so trenutno organizirane le tri osnovne organizacije ZSMS.

Zavedamo se, da uresničevanje nalog, ki so si jih zadale družbenopolitične organizacije v skladu s kongresnimi dokumenti, zavisi od aktivnosti celotnega članstva, posebej pa tudi od njegovega vodstva. Zato bo v bodoče potrebno še več skrbi posvetiti izobraževanju in ustreznemu kadrovanju.

ZKGP Kočevje se je tudi aktivno vključilo v razprave o osnutku zakona o združenem delu. Te razprave, ki so bile organizirane v vseh delovnih sredinah, so močno posegle v samoupravno prakso na vseh nivojih združenega podjetja. V veliki meri je prišla do izraza zavest delovnega človeka, da kot samoupravljalec lahko vpliva na boljše samoupravno počutje v delovni sredini, kjer z drugimi delavci združuje delo in sredstva.

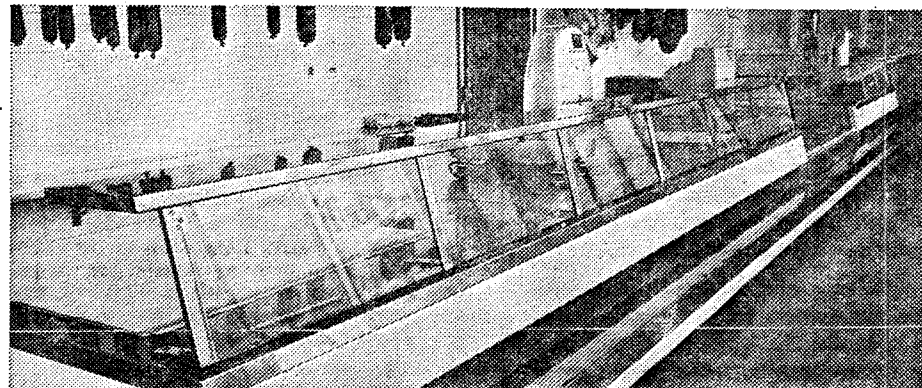
DANILO ŠKULJ

ELEKTROMEHANIKA
hladilne naprave · ljubljana

celovška 180 b · tel. 56 691 · 57 172

projektiranje izdelava

montaža servis

Hladilni agregati

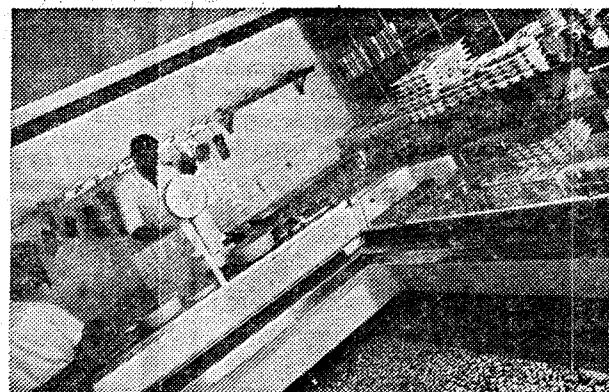
Mesarski pult

Gostinski pult

Hlačene vitrine

Sladoledni aparati

Hladilnice

»Mizarstvo Vižmarje«

Ljubljana—Vižmarje, Tacenska 51.

Izdeluje kvalitetno pohištvo

Naš proizvodni program:

ELEKTRO VAROVALNI
MATERIAL
ELEKTRO VEZILNI MATERIAL
ORODJE ZA MONTAŽO
VEZILNEGA MATERIALA
PRENAPETOSTNI
ODVODNIKI OD 0,5 DO 40 kV
KLJUČAVNICE ZA ALUM.
VRATA

Priporočamo naše kvalitetne izdelke.

Združeno podjetje za
proizvodnjo, trgovino, gostinstvo,
turizem in promet

LJUBLJANA

Podpisniki samoupravnega sporazuma o združevanju v SOZD ABC „POMURKA“ MURSKA SOBOTA

1. KMETIJSKO INDUSTRIJSKI KOMBINAT POMURKA	— PETRIČ Jože	16. TRGOVSKO PODJETJE	— BOŽIČ Polka
MURSKA SOBOTA	9. KMETIJSKA ZADRUGA	»MAVRICA«	24. GOSTINSKO IN
— ČAHUK Aladar, dipl. ing. agr.	»LJUTOMER — KRIŽEVCI«	LJUBLJANA	SLASČICARSKO
2. KMETIJSKI KOMBINAT RADGONA, GORNJA RADGONA	KRIŽEVCI PRI LJUTOMERU	— PALJEVEC Cveto	PODJETJE »RUDAR«
— LEPOŠA Drago	— PUKLAVEC Stanko	17. TRGOVSKO PODJETJE	TRBOVLJE
3. ŽIVINOREJSKO VETERINARSKI ZAVOD ZA POMURJE	10. ZASAVSKA	»NAPREDEK«	— ROZMAN Mira
MURSKA SOBOTA	— K	DOMŽALE	25. GOSTINSKO PODJETJE
— dr. mag. SLAVIČ Lojze	11. TI	— SESEK Ciril	»OPERA KLET«
4. MITRO, MARIBOR	— I		LJUBLJANA
— KURNIK Drago	— K		— PLETIKOS Elvira
3. VELETRGOVINA	12. TI		26. SLASČICARNA IN
»POTROŠNIK«	— I		KAVARNA TIVOLI
MURSKA SOBOTA	— K		LJUBLJANA
— ŠKRILEC Franc	13. TI		— JERABIČ Peter
6. TRGOVSKO PODJETJE	— I		27. GOSTINSKO
»MERKUR« MURSKA SOBOTA	— U		PREHRAMBENI
— ŠTERMAN Jože	14. V		CENTER »BEŽIGRAD«
7. TRGOVSKO PODJETJE	— I		LJUBLJANA
»VESNA« LJUTOMER	— N		— SELAN Marija
— STEFANEK Jože	15. TI		28. DELAVSKI DOM
8. TRGOVSKO PROIZVODNO PODJETJE	— I		LJUBLJANA
»LIPA« LOVRENC NA POHORJU	— L		— LJUBIJANKIČ Zahid
	— K		29. TRGOVSKO PODJETJE
			»GALEB« LJUBLJANA
			30. AGENS PROJEKT
			LJUBLJANA
			— Ing. ZAVRŠNIK —
			PODLESNIK Sonja
			31. GP ISTRA
			LJUBLJANA
			— VIDOVIČ Jože

SLOVENIJALES

LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA

lesonit
ILIRSKA BISTRICA

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publika-
cije, razglednice, prospekte in reklam-
ne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne kli-
šeje v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani
obrat za večbarvni tisk, lakirnica in
plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik
»DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NAŠI
RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP,
revijo JANA, ZABAVNIK

LJUBLJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA TELEFONI: DIREKCIJA: DIREKTOR 22-833; CENTRALA 23-016; KOMERCIJALA 20-968
OBRATI: VIC 22-833; BROJ 20-896; OPEKA 22-842; M-INDOP 61-514
TEKOČI RAČUN PRI NB V LJUBLJANI ŠT. 601-1430/3 POŠTNI PREDAL 14-1

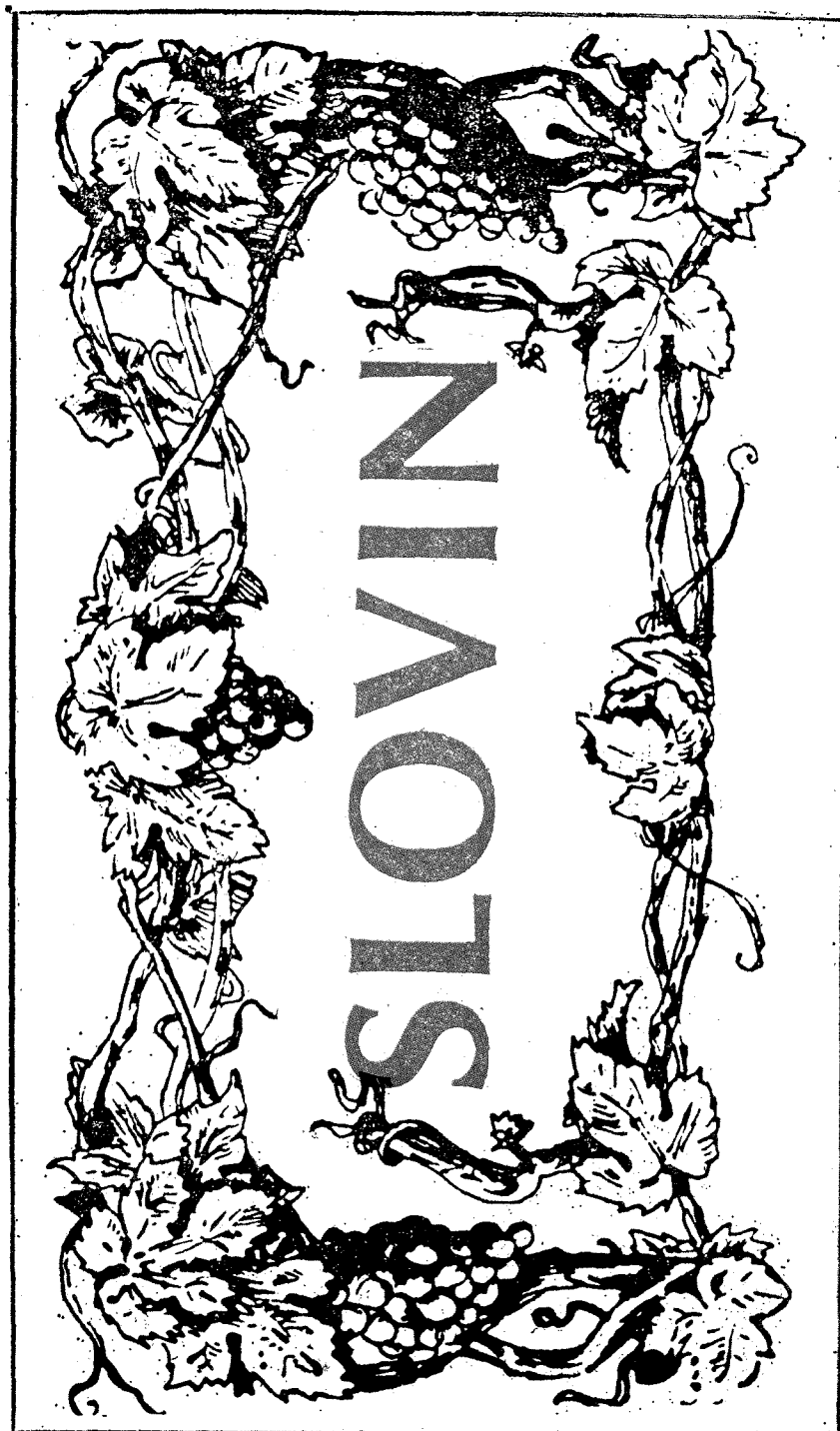
61000 LJUBLJANA, CESTA NA VRHOVCE 2

VAM NUDIJO

vse vrste opečnih izdelkov za nosilne, predelne stene in strope ter ostali gradbeni
material — apno, cement, betonsko železo, dimne tuljave, Schledel dimnike, beton-
ske strešnike itd.

Iz nove Tovarne keramičnih ploščic v Račjem selu pa kvalitetne sinter glazirane in
neglazirane keramične ploščice.

Informacije na tel. 61-965, 61-802, 58-546.

brest cerknica

industrija pohištva jugoslavija

telefon 061-791 200 telex 31167

**SALON POHIŠTVA BREST
CERKNICA**

tel.: 061 791-200

**PRODAJALNA BREST
MARIBOR,
KNEZA KOCLJA 6**

tel.: 062 21-495

**KUHINJE, DNEVNE SOBE,
SPALNICE, SAMKE SOBE,
STOLI, SEDEŽNE
GARNITURE,
KOPALNIŠKI PROGRAM**

UGODNI KREDITNI POGOJI:

- KREDIT DO 30.000.- DIN
- POLOG 10%
- ZA DEVIZE 5% POPUST,
- DOSTAVA POHIŠTVA NA DOM
BREZPLAČNA NE GLEDE
NA ODDALJENOST KRAJA

Ljubljana 61 000
Vodovodna 93
tel. 343 661

antohija ljubljana

Vam nudi:

kvalitetno servisiranje in vsa popravila na vozilih renault, peugeot. imv kombi in austin;
v istih prostorih opravljamo redne in izredne tehnične preglede motor-
nih in priklopnih vozil, ter lepljenje
vseh vrst zavornih oblog;
v sodobnih garažah v šubičevi ulici
in poslovno parkirni hiši v Trdinovi
garažiranje, parkiranje, nego in pra-
nje vozil v dopoldanskem in po-
poldanskem času.

Poslovno združenje kovinsko predelovalne
in nekovinske industrije ter premogovni-
kov — »Tehno-impex« z o. sub. o., Ljub-
ljana

TOZD TEHNO-IMPEX

s p. o., 61001 Ljubljana, Beethovnova 12
— P. O. B. 194/IV

Kot specializirana zunanjetrgovinska organizacija z bogato tradicijo in dolgoletnimi poslovnimi zvezami v tuzemstvu in inozemstvu nudimo svoje usluge pri opravljanju izvožno-uvoznih poslov, organiziranju proizvodnih kooperacij in mednarodnega financiranja.

Združena cestna podjetja Slovenije

CESTNO PODJETJE LJUBLJANA,
Stolpniška 10.

vzdrževanje — rekonstrukcije in gradnja cest I., II. in III. reda. Zimska služba

Slovenija Sadje

trgovsko, izvozno-uvozno, proizvodno-predelovalno in
uslužnostno podjetje, Ljubljana, Miklošičeva 10/IV
Hladilnici Zalog pri Ljubljani, Bohova pri Mariboru

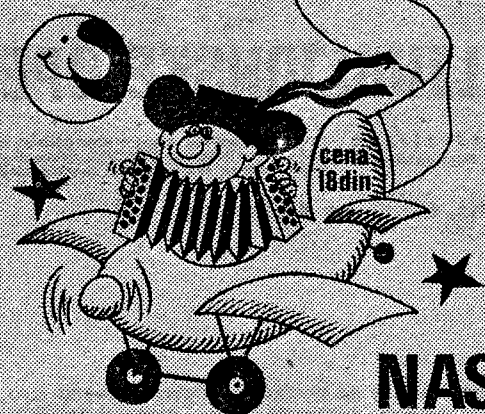
Predstavništva in skladišča: Maribor, Volčja draga pri Novi Gorici, Kanal ob Soči, Koper, Beograd, Zagreb, Brčko, Subotica, Bijeljina, Mladenovac, Čačak.

Izvažamo: sveže sadje in zelenjavo, sadne pulpe, sadne sokove, sadne koncentrate, zmrznjeno sadje, sadne in zelenjavne konzerve, sušeno zelenjavo in sadje, suhe gobe, gobe v slanici, bučna semena, fižol, mak

Uvažamo: južno sadje, suho sadje, kolonialno blago, močna krmila

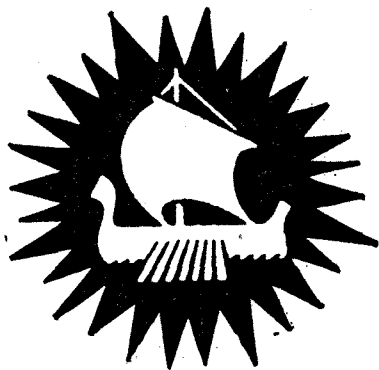
- lastne hladilnice za hlajenje in zmrzovanje
- lastno pražilnico

KOLEDAR VREME HUMOR

NASVETI ZANIMIVOSTI UGANKE

PAVI BHOVA PRATIKA 1977

SESTAVIL: JAPONSKI SUBTROP. RISAR ZAČETNIK OTROČICEK KRAJ PRI
KOPRIVSEK ŠPORT CVETICA KARIKATURARIJANSTVA RAKEKU

137

PAPAGAJ

PRODAJALEC VRSTE VIŠENJ

REDKOST

PRIPADNIK ARIJSKE RASE

POLEG LITERARNO DELO

ASTATIN RADIJ

IZDELOVAL SIRA ŽUŽELKA

TREFALT LETOPIS SOMBOR ODPAJNIK

RISAL: JAK KLADA, ŠTOR EKBERG VELIK PLAZILEC IRIDIJ LATINSKI VEZNIK

POVEZANI PLEZALCI

RAZTELE-ŠEVALEC

TIRNICA

TRAVA DRUGE KOŠNJE

ZOLAJEV ROMAN

MAČRT POTOVANJA

TALAR

GLINA SKUTER NAJVEČJI SESALEC

DEL KNJIGE

TUJE M.IME

ROGOZICA NAPAD, NASKOK PTICA DOLGOREPA PAPIGA

SULTANOV UKAZ

KUM VODNA ŽIVAL

160 GRUDEN TORINO

TEKMA JADRNIC VOJNI ODSEK

GARDNER

VRSTA BARVE

KOROŠKO Ž.IME

**NAGRADNI
KUPON
137.**

Priimek in ime

Točen naslov stanovanja

RAZPIS

NAGRADNE

KRIZANKE

»Delamaris«, kombinat konzervne industrije iz Isole je prispeval tokrat nagradno križanko. Za pozornost do naših naročnikov in bralcev se jim zahvaljujemo.

Rešitve te nagradne križanke morajo biti na upravi časnika TV-15 najkasneje do 2. novembra 1976.

ker bomo skušali še isti teden, ko izide 4. številka objaviti imena dveh nagrajencev, ki bosta prejela keramično vazo — unikat od poslovalnice Založbe Borec v Ljubljani, na Titovi c. 17.
Leno pozdravljeni.

Uredništvo in uprava

SLOVENCİ NA KOROŠKEM

Ponovno oživiljanje pangermanskih teženj in politični pritisk na koroške Slovence je v ospredju zanimanja naše javnosti.

Knjigo

SLOVENCİ NA KOROŠKEM

sta pripravila Zveza slovenskih organizacij na Koroškem in Narodni svet koroških Slovencev, prodajo pa je prevzela Založba Borec, Ljubljana.

Delo je poleg naši, namenjeno tudi svetovni in avstrijski javnosti, ki še dandanes pozna ta problem naše manjšine le enostransko. Pri tem gre predvsem za informacijo o avtohtonom naselitvenem prostoru in o podedovani domovini Slovencev. Nemško-nacionalistične sile namreč zahtevajo ponovno štetje manjšine pod pretnostjo, da naselitveni prostor koroških Slovencev ni dovolj določen. Zadeva je dokumentirano pojasnjena v poglavju Ljudska štetja in etnični raz-

voj na Koroškem, ki vprašanja ponazoruje grafično na priloženem zemljevidu. Skoraj nemogoče se zdi, kako je vladajoči razred, ki je imel v rokah gospodarstvo, znal v enem samem stoletju zmanjšati število slovenskih prebivalcev. »Civilizirana« Avstrija je to znala uradno prikazati z ljudskimi štetji. Kadarkoli so menili, da je germanizacija dosegla uspeh, so izvedli ljudsko štetje, da bi se zavarovali pred svetovno javnostjo. Pri tem so odkrili še kategorijo »vindišarjev«. Nadaljnja poglavja obsegajo vprašanja šolstva (s številnimi statističnimi podatki), zapostavljanje Slovencev v upravi, sodstvo, krajevne označbe in socialnospodarske razmere. Sedemnajst zemljevidov rabi kot podrobnejše pojasnilo k posameznim poglavjem, za štiri strani pa je bibliografskih virov. Knjiga bo prišla prav vsakomur, ki mu je pri srcu usoda naših koroških rojakov.

Cena v platno vezane knjige je 125 dinarjev.

Založba Borec
Ljubljana, Miklošičeva 28/L.

NAROCILNICA TV15

Nepreklicno naročam(o) izvodov

Slovenci na Koroškem

po ceni 125.— din

bivališče:

na naslov:

zaposlen(a) pri:

datum:

(lastnoročni podpis)

PREBERITE

BORCEM BRIŠKO-BENEŠKEGA ODREDA

V četrtek, 4. novembra, začnemo z rednimi mesečnimi tovariškimi srečanji borcev Briško-Beneškega odreda, operativnega štaba za Zahodno Primorsko in Kobarško vojnega področja, ter aktivistov, ki so med NOB delovali v Goriških brdih, Benečiji, Režiji, dolini Soče in severo-vzhodni Furlaniji.

Srečanje bo v Ljubljani v klubu delegatov ob 18. uri.

Vabljeni vsi, posebno še tisti, ki so se udeležili delovne akcije BBO »Kožbana-76«, ker bo podelitev fotografij in prikazan kratek film s te akcije.

PROSLAVA NA BUČKI

Občinski skupščini Sevnica in Novo mesto vabita na proslavo v počastitev petintridesete obletnice napada na Bučko, ki bo hkrati tudi praznik obeh občin.

Proslava bo v soboto, 30. oktobra 1976 ob 10.30 na Bučki.

Ta dan bo tudi praznik 12. SNOUB in tovariško srečanje borcev te brigade, kjer bodo podeljene značke in monografije o 12. SNOUB ki jo je napisal Lado Ambrožič — Novljan.

Vabljeni borci in drugi občani.

SPOMINSKA SLOVESNOST V DRAVLJAH

ZB Dravljice, Komandanta Staneta, Koseze in Zg. Šiška vabijo na žalno slovesnost ob dnevu mrtvih, ki bo v soboto, 30. 10. 1976, ob 15.30 uri pred spomenikom žrtev fašizma na pokopališču v Dravljah.

PRED SPOMENIKOM PADLIH NA OVSIŠAH

ZB NOV Podnart vabi krajanje na spominsko slovesnost, ki bo v nedeljo, 31. oktobra 1976, ob 15. uri pri spomeniku padlim na Ovsišah.

V kulturnem programu bodo sodelovali: Moški pevski zbor KUD Svoboda iz Podnarta, pionirji pionirskega odreda Alojz Rakovec iz osnovne šole Ovsiša ter predstavniki OO ZSMS Podnart.

OBVESTILO

Koordinacijski odbor za prireditve in proslave pri mestni konferenci SZDL Ljubljana sporoča program spominskih slovesnosti na področju mesta Ljubljana. Osrednje prireditve so pripravljene v naslednjih dneh:

- 29. oktobra ob 11. uri dopoldne v Gramozni jami. (zbirališče ob 10.45 pri obelisku)
- 29. oktobra ob 17. uri pri Grobnici herojev polaganje vencev pred komemoracijo. Po končani komemoraciji se polagajo venci še pri spomeniku Franca Rozmana — Staneta.
- 1. novembra ob 10. uri dopoldne je komemorativna slovesnost na Urhu.
- 1. novembra ob 15. uri popoldne na Zalah. Žalna komemoracija v Spominskem parku na Zalah.

Prosimo predstavnike družbeno-

političnih organizacij, ki bodo sodelovali pri polaganju vencev, da se 15 minut pred pričetkom komemoracije zberejo na predvidenem prostoru.

Ob tej priložnosti vas obveščamo, da bodo manjše spominske slovesnosti tudi ob vseh spominskih obeležjih NOB na področju Ljubljanske regije.

BORCEM BELOKRANJSKEGA ODREDA

Obveščamo borce Belokranjskega odreda, da skupaj z ZZB NOV Črnomelj in ZB Semič organiziramo proslavo na Gornjih Lazah.

Proslava bo 30. 10. 1976 ob 10. uri dopoldne.

Prosimo, da se borci Belokranjskega odreda udeležijo proslave v čim večjem številu, po proslavi pa se dobimo v »Hotelu Smuk« v Semiču.

V GRAMOZNI JAMI

Spominska slovesnost v GRAMOZNI JAMI BO 29. OKTOBRA OB 10. URI DOPOLDNE. ZBORNO MESTO OB OBE-LISKU JE OB 9.45.

SPOMINSKA SLOVESNOST NA SUHORJU

Družbenopolitične organizacije krajevne skupnosti Suhor prirede v nedeljo, 31. oktobra 1976, ob 9.30 spominsko slovesnost pred spomenikom 79 padlim domačinom, ki stoji pred osnovno šolo narodnega heroja Martina Južna na Suhorju.

Kulturni program, posvečen padlim bodo izvajali učenci suhorske osnovne šole.

Od tu bosta odšli delegaciji na pokopališče sv. Jakob in Bušinja vas ter položili vence na spomenik tam pokopanih borcev, padlih med narodnoosvobodilnim bojem.

Vabimo prebivalstvo krajevne skupnosti Suhor in svojce pokopanih iz drugih krajev, da se spominske slovesnosti udeležijo v čim večjem številu.

V SPOMIN PADLIM BORCEM ZA SEVERNO MEJO 1918/19 IN JUDENBURŠKIM ŽRTVAM

Mestni odbor Zveze prostovoljcev-borcev za severno mejo 1918/19 Ljubljana vabi svoje borce na spominsko slovesnost v spomin padlim borcem za severno mejo 1918/19 in Judenburškim žrtvam, ki bo 1. novembra 1976, ob 10. uri na Zalah pred kostnico.

Rešitev križanke št. 136

Vodoravno:
SKALINA KOPITAR ARAVALI DOR ROJ ENA IZ RATINE URAN TOTRA OP OBLAK SEV SPONA ARA STRELICA TATIČ LAKOTA OZADEK ALON REBALANS ADELA RIM MATA EPITELIJ OKARINA AI ORK AVA SANICA ANTON NEP IL TRAKARICA KELA RADE REKLAMANT RAC STAS PIRAN KANDIT IRENA ATA KARAKORUM ANATOMIJA RAKETA AN

Knjižno delo Petra Likarja »Domovina, si še kakor zdravje?« prejmeta po pošti od Založbe BOREC v Ljubljani: Viljem ŽUPANEK, Tišina 4, 69251 p. Tišina in Stefi FAJS, Uniše 11, 63232 p. Ponikva.

Obema nagrajencema čestitamo.

Uprava

PREBERITE V

7D

S furmani po oficirje

55 let v vrstah partije

Graščak s pokojnino

Kako spraviti krog v kvadrat

V skrbi za slovenski jezik

Pravzaprav nenavaden kraj srečanja. Želeli smo se pogovoriti v Framu, kjer stoji osnovna šola z imenom Bračičeve brigade, pogovarjali pa smo se v krajevni skupnosti Loška dolina. Da pojasnimo: gostje iz Stajerske, točneje iz framske osnovne šole, so obiskali krajevno skupnost Loška dolina v okviru vse tesnejšega sodelovanja, ki ga spremljamo in beležimo že dve leti.

»To ni naš prvi obisk v Loški dolini,« je povedal Julij Borko, ravnatelj Osnovne šole Bračičeve brigade, ki je hkrati predsednik krajevne konference SZDL Fram.

Pa vendar morda eden najlepših, h čemur je prav gotovo prispeval tudi prelep jesenski dan, da ne govorimo o koristnosti tega srečanja. Dopoldne so gostje prisostvovali osmi obletnici smrti domačina in narodnega heroja Janeza Hribarja-Toneta, ob veličastnem spomeniku narodnoosvobodilnemu boju in revoluciji na Ulaki položili venec ter obiskali muzej narodnoosvobodilnega boja v Ložu. V času, ko smo se pogovarjali, so bili gostje Kovinoplastike Lož, ki nas je s svojo ustvarjalno prisotnostjo v krajevni skupnosti prijetno presenetila, popoldne pa so obiskali Osnovno šolo heroja Janeza Hribarja v Starem trgu pri Ložu, kjer so prisostvovali celodnevni šoli, ki jo učenci sedmih in osmih razredov obiskujejo že drugo leto.

»To nas je še posebno zanimalo, čeprav pogovor za celodnevno šolo v Framu še nimamo,« je ugotovil tovariš Julij Borko. »Naša šola, v kateri si nabira znanja več kot tristo otrok, je nedolgo tega praznovala stoletnico obstoja in nas v zvezi s to visoko starostjo čaka še precej dela.«

Povedati je treba, da je goste iz framske osnovne šole spremljal Stane Lavrič, ki je bil kot predsednik Odbora Bračičeve brigade, enega po delovanju najstarejših domicilnih odborov in skupaj s predstavniki družbenopolitičnih organizacij Frama tudi pobudnik poimenovanja te šole po 13. SNOUB »Mirka Bračiča«. Brigadi, ki je skupaj s drugimi enotami narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije prispevala pomem-

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ

V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

Tradicije NOB in njeni sadovi

»Za nas — borce Bračičeve brigade — pomeni poimenovanje šole tudi veliko čast, ki obvezuje«

Na dan poimenovanja: Vero Vošnjak in Staneta Lavriča, predstavnika Odbora Bračičeve brigade, pozdravljajo najmlajši iz osnovne šole Fram.

ben delež k skupni zmagi in osvoboditvi domovine.

In zdaj smo tu, kjer bi pravzaprav morali pričeti.

Dve leti je že tega, kar je Osnovna šola Fram dobila ime 13. SNOUB »Mirka Bračiča«, pa so od tistega dne že velikokrat potrdili, da je naslov prišel v prave roke!

»Najmlajši iz te šole spoznavajo bogato zgodovino naše brigade in ob tem zgodovino vsega našega narodnoosvobodilnega boja,« je povedal Stane Lavrič. »Spoznali so njeno težavno, a zgodovinsko pot. In še nekaj, kar je

pomembnejše: Njena slavna preteklost je in bo ostala neizčrpen vir novih in novih spoznanj! Spoznali bodo vse tiste dragocene in najbolj zlahtne vrednote, ki so borce navdihovale v najtežavnejših trenutkih, jih vzpodbujale in jim dajale poguma in moči, da so vzdržali.«

»In prav te vrednote kot so tovarštvo, humanizem in neomajna ljubezen do domovine plemenitijo naše najmlajše, ki obiskujejo in bodo obiskovali to šolo,« je pritrtil tovariš Borko. Tiste Bračičeve brigade, ki ima svoje spominsko obeležje tudi v Fra-

mu in na katerem piše: 23. 7. 1944 je 2. bataljon 13. SNOUB »Mirka Bračiča« na tem mestu uničil sovražnikovo postojanko.

Potem smo se poslovili, saj je goste čakal še obisk Snežnika in tovariški pomenek z gostitelji. Z njima sta bila tudi predsednik krajevne konference SZDL Rudi Mlakar in predsednik ZB NOV Loške doline France Kolar, ki sta jih ves čas spremljala.

Bila je to dokaj skromna predstavitev Osnovne šole Bračičeve brigade iz Frama in njenih prizadevanj na področju razvijanja in negovanja revolucionarnih tradicij. Nič zato! Dogovor se velja in osnovno šolo v Framu bomo obiskali še v letošnjem letu.

Danes lahko samo še z izjemnim zadovoljstvom ugotovimo, da so tradicije narodnoosvobodilnega boja rodile sadove. Ne le te, ki so nam že znane. Prihodnje leto bo prišlo tudi do pobratenja dveh krajevnih skupnosti: Frama in Loške doline, za katerega so že pripravljeni vsi delovni programi.

»Povezava krajevnih skupnosti, ki izvira iz tradicij narodnoosvobodilnega boja, je z zadovoljstvom še enkrat ugotovil predsednik Odbora Bračičeve brigade. Mi pa ob tem zapišimo še njegove besede, ki jih je dejal ob poimenovanju šole: »Za nas — borce Bračičeve brigade — pomeni poimenovanje šole tudi veliko čast, ki obvezuje!«

Da bodo v tem sodelovanju prisotni tudi pionirke in pionirji iz framske osnovne šole, ni potrebno posebej poudarjati. Obljubili so, da bodo nadaljevali delo udeležencev našega narodnoosvobodilnega boja. Tudi Vere Vošnjakove-Nuše, najmlajše borke Bračičeve brigade, brigadne sekretarke SKOJ in udeleženke legendarnega pohoda 14. divizije, ki jih s svojimi spomini večkrat obišče. Ali pa partizanskega kurirja Srčka, ki se ga še dobro spominja Zoranova stara mama, učenca sedmega razreda Osnovne šole Bračičeve brigade. (Misel smo pobrali iz šolskega glasila »Zlati studenec!«) Ustavil se je pred njeno hišo... pa pozneje spomladi leta 1945 padel nekje na Stajerskem v bližini Frama.

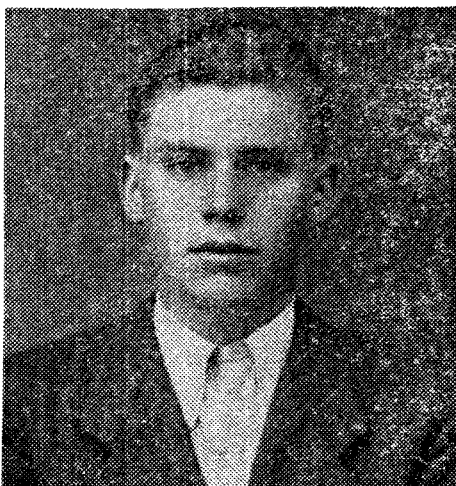
Partizanskega kurirja Srčka, ki je padel na pragu svobode, ki jo uživamo mi.

MILENA ŠTRAJNAR

TV-15 ZA MLADINO

Dedu in stricu

Ponosna sem nanju, saj sta žrtvovala življenji za svobodo naše domovine

Ernest Pavlič

Bil je lep, sončen dan. Na babičin dom je prišla teta s prošnjo, da bi stric in ded pokosila njeno seno, ker je njen mož pred kratkim odšel k partizanom. Odšla sta in med delom so ju zmotili nemški glasovi. Nista se utegnili niti skriti in tako so ju odpeljali.

To se je zgodilo 1944. leta in z Nemci, ki so odpeljali mojega deda in mojega strica, je bil tudi znan primorski izdajalec Piko.

Jožef Pavlič

Uklenjena so odpeljali v tržaški zapor Coroneo, kjer sta preživela mesec dni. Kasneje so ju odpeljali na Kozino, kjer ju je babica tudi zadnjič videla. Nesla jima je hrano in obleko. Nato so ju s transportom, v katerem je bilo veliko zavednih Slovencev, odpeljali v Mauthausen, zloglasno nemško koncentracijsko taborišče, od koder je 8. februarja 1945. leta prišla tudi osmrtnica.

Ponosna sem na njiju, saj sta žrtvovala življenji za svobodo naše domovine.

KLAUDIJA MIKUŽ

Napad na rudnik

Tako se je končala akcija v Zabukovici, ki je okupatorju dokazala, da se slovenski narod zna boriti za svobodo

Že julija 1941. leta so pričeli zavedni vaščani Griž z akcijami proti okupatorju. Med Migojnicami in Kasazami je bila ustanovljena Savinjska četa. Prva večja akcija, ki jo je opravila ta četa skupaj z Revirsko četo, je bil napad na rudnik Zabukovica. O tem, kako je napad potekal, pa mi je pripovedoval tovariš Vinko Urbanšek, ki je bil takrat star dvajset let in je bil udeleženec tega napada.

Napad se je začel v noči med 23. in 24. avgustom 1941. leta. Cilj tega napada je bil, da uničijo obratno stražo in da zaplenijo orožje in strelivo. Prva skupina je imela nalogo, da se prebije do rudnika in sicer po cesti pri nekdanjem peku v vasi Zabukovica, na vrhu hriba, z vrha pa naj bi dosegla zadnjo stran upravnega poslopja. Druga skupina je imela nalogo, da obkoli rudniško področje in s tem prepreči odhod ali prihod nepovabljenih.

Napad je vodil komandir čete Jože Letonja-Kmet, udarni skupini pa je poveljeval Nande Raček.

Ko se je prva skupina, ki naj bi neposredno napadala, bližala rudniku, je ugotovila, da je obratna straža v pripravljenosti in uvideli so, da je bil načrt izdan. Zato so se začeli približevati rudarskemu upravniemu poslopju iz zahodne smeri. »Stoj!« jih je na poti skoz rudniški vrt ustavila nemška patrulja. V istem hipu je počil strel. Oglasil se je še mitraljez z okna v prvem nadstropju in partizani so prenehali z ogledom.

Jožetu Letonji-Kmetu je uspelo raniti izdajalca Pokca. Skupaj z Ludvikom Zupancem-Ivotom sta skočila k ranjenemu in mu odvzela orožje. To je bila prva zaplenjena okupatorjeva puška!

Ker tudi tovariš Ribič in tovariš Urbanšek, ki sta poskušala priti do pisar-

niških prostorov, nista uspela s svojim načrtom, saj nista imela kritega hriba, da bi preskočila vrtno ograjo, je Jože Letonja-Kmet dal znak za umik.

Tovariš Ribič je kljub ukazom nadaljeval s streljanjem, dokler se mu ni cev zaradi prehitrega streljanja segrela, da se je opekel. Zato sta se začela s tovarišem Urbanškom umikati. Ko sta prečkala cesto in Artičnico v smeri, kjer je bilo zborna mesto na Britnem selu, je iz Zalca pripeljal nemški avto. Pripravila sta se za napad. Ko je prišel v njuno bližino, sta začela streljati. Za trenutek se je avto ustavil, a je kmalu odpeljal naprej. Nikoli nista zvedela, če jima je uspelo koga zadeti.

Potem sta krenila na zborna mesto. Tu ju je ustavila straža, ki bi kmalu pričela streljati nanju. Kljub temu, da sta povedala geslo »slon« in dobila odgovor »slama«. Straža je sumila, da sta Nemca, ker sta imela čeladi stare jugoslovanske vojske, ki sta v jasni noči lepo odsevali. Takrat so partizani ugotovili, da teh čelad ne nado smeli uporabljati.

Savinjska in Revirska četa sta se po napadu na rudnik Zabukovica umaknili na Grajsko vas.

Okupator je razširil novice, da jih je napadel cel bataljon partizanov. Vseh skupaj pa jih je bilo le osemindvajset. Partizani niso utrpeli nobenih izgub, medtem ko je okupator izgubil svojega sodelavca Pokca, ki je umrl v bolnišnici.

Tako se je končala akcija v našem kraju, ki je okupatorju dokazala, da se slovenski narod zna boriti za svobodo. Prav ta dan, ki nas spominja na eno prvih partizanskih akcij sploh in na prvo zaplenjeno okupatorjevo puško, pa si je naša krajevna skupnost Griže izbrala tudi za svoj praznik.

VALERIJA VIPOTNIK

Mi gradimo cesto

»Veš, naša dožnost je bila, da smo pomagali soustvarjati današnji svet!«

Takoj po vojni, ko je bila naša domovina še polna ran, a vendar svobodna, so ljudje zgrabili za lopate in začeli ustvarjati podobo nove, lepše Jugoslavije. Predvsem mladi, ki so preživeli štiri strašna leta, so s pesmijo na ustih sklanjali potne, od sonca ožgane hrbte, in neutrudno vihteli krampe. To so bili brigadirji, ki so vsem nam gradili lepši jutri.

Zvedela sem, da nedaleč od mojega doma živi človek, ki je bil po vojni brigadir in prosila sem ga, naj mi pove nekaj spominov na te dni.

»Prvi dnevi so bili hudi. Koplji, nasipaj, vozi po šest ur na dan, včasih še kakšno več. Marsikdo je mislil, da ne bo zmogel, a pogled na tovariše je zadostoval, da je znova stisnil zobe. Čutil je kako so mu na rokah rastle žulji, a časa, da bi jih ogledoval, ni imel. Vsak si je želel, da bi bila njegova desetina najboljša, da bi osvojila prehodno zastavico, zato je delal za dva. Včasih je prekel cesto, ki se ni hotela podaljšati, včasih pa bi jo najraje poljubil, tako se mu je priljubila, čeprav je vedel, da bo že jutri terjala nove napore.

Seveda pa je bilo v teh tridesetih dneh tudi zabave na pretek. Predvsem popoldnevi in večeri so bili namenjeni počitku in razvedrilu. Brigadirke so pletle, šivale sebi in tovarišem ali pa smo se pomerili v športnih disciplinah. Zvečer smo posedali ob tabornem ognju in poslušali program, ki so ga pripravili mladinci. Vrstile so se deklamacije in skeči, katerih avtorji so bili nadarjeni brigadirji. Seveda smo se ob ognju tudi šalili, peli popularne popevke, plesali.

S kakšno ljubeznijo pa smo opazovali cesto, sad naših razpokanih dlani, ko

smo ob deževnih dneh zrli skozi šipe naših barak... Ponosni smo zrli nanjo, saj smo jo skupaj s predhodniki ustvarili prav mi!

Tukaj se mojemu prijaznemu sobesedniku ustavijo besede in zamišljeno se zazre nekam na nasprotno steno, kot bi bila tam zarisana cesta, ki so jo nekaj močile Markove, Anine, Primožove in Nadine znojne kaplje. Pravi, da na svojo cesto ne bo nikoli pozabil. Že štirikrat je naložil ženo in otroke v avto ter jih popeljal po njegovi, Markovi, Anini, Nadini cesti, po cesti, ki je zrastle na še ne zaprtih ranah mlade domovine.

Že se poslavljam od prijaznega moža, ko me zaprosi: »Pa ne zapiši mojega imena. Veš, naša dolžnost je bila, da smo pomagali soustvarjati današnji svet! Najlepša nagrada pa je bil pogled na cesto, na kateri je ostalo naših najsrečnejših trideset dni, naši skupni napori in prijateljstvo, ki se je kovalo iz dneva v dan.«

»Kovalo se je bratstvo in enotnost, največja pridobitev našega narodnoosvobodilnega boja,« mu odgovorim bolj zase, kot zanj, ki je koval to bratstvo in enotnost.

Ko sem stopala proti domu, sem premišljevala o naših povojnih brigadirjih. Prav nič mi ni bilo žal, da sem obiskala enega izmed njih. Zvedela sem marsikaj, kar prej nisem vedela. Tudi to, »da se s slovesom vse ne konča, da se lahko šele s koncem prav začne«, kot je dejal moj sogovornik.

Saj se je šele po ločitvi z mladimi iz vseh koncev in krajev naše Jugoslavije zavedel, kako ga je obogatilo teh trideset dni.

MARJA KONJAR

(Iz »Cvetoče vejice«, glasila osn. šole Toma Brejca iz Kamnika)

KRAMLJANJE

Na pisemce Klavdije Mikuž, učenke petega razreda osnovne šole, doma iz Jesenic pri Izoli, pa moram res odgovoriti. Ne samo zato, ker njeno pisemce kar terja pojasnilo, ampak tudi zato, ker nam je na naše pismo takoj in ljubeznivo odgovorila.

»Iskreno vas pozdravljam in sporočam, da sem prejela vaše pismo, za katero se vam najlepše zahvaljujem,« piše Klavdija. »Fotografiji, ki vam jih na vašo željo pošiljam, sta edini spomin na preminulega strica in deda. Ker pa sem v vašem časniku prebrala, da fotografij ne vračate, vas prosim, da bi mi jih vendarle vrnili. Morda bi jih lahko preslikali. Mogoče vas bi zanimalo še to, da je bil stric takrat star sedemnajst let in ded dvainštirideset. Ded je bil terenski politični delavec, stric pa je prav takrat nameraval k partizanom.«

Zanima nas, seveda nas zanima. In tudi fotografiji, za katere se ti najlepše zahvaljujem, ti bomo nepoškodovane vrnili, pa čeprav smo v TV 15 zapisali, da jih ne vračamo. To konec koncev niso navadne fotografije, to so dragoceni spomini. Pa še se oglasi, draga Klavdija.

Iz Trebenj nam piše tovariš Stane Peček:

»Sporočam vam, da je bilo v okviru medobčinske zveze kulturno-prosvetnih organizacij Bratstvo in enotnost, v kateri so združene zveze kulturno-prosvetnih organizacij obkolpskih občin Hrvaške in občin dolenskega področja, 16. oktobra letos na Petrovi gori sre-

čanje pionirjev—likovnikov. Naš občinski svet je sodeloval na tem srečanju z deli, ki vam jih pošiljam s prošnjo, da jih objavite.«

Pred nami je dan mrtvih, pa bomo v Kramljanju objavili pesem Franca Setnikarja, učenca šestega razreda trebanjske osnovne šole.

☆

Na vseh mrtvih dan se vedno znova spomnim nate tovariš partizan, ki za svobodo si boril se in za nas življenje dal.

Na vseh mrtvih dan se spomnim nate stric Martin, čeprav te nisem še poznal, ko si za nas življenje dal.

Tudi nate, dedek moj, se spomnim na vseh mrtvih dan, ki na Rabu moral si umreti, da mi mogli lepše bi ževti.

Na vseh mrtvih dan spominjam se prav vseh: partizana, dedka, strica, ki med nami vas več ni in v zahvalo svečka drobna vam gori.

☆

V naslednjih številkah TV 15 za mladino, spoštovani tovariš Peček, pa bomo predstavili še »Kurir se spominja« Tatjane Babič ter »Ostal je spomin, trpek in boleč« Renate Prpar.

Lepo pozdravljeni!

Milena

Protesti iz Polhovega Gradca

Pionirji osnovne šole, ki nosi ime Dolomitskega odreda, podpiramo prizadevanja naše manjšine v Avstriji in obsojamo nameravano preštevane Slovencev

Dne 29. septembra 1976 — na dan pionirjev — smo imeli na šoli pionirsko konferenco. Udeležili so se je tudi člani borčevske organizacije in predstavniki podjetja Hoje. Za zaključek smo člani zgodovinskega krožka in kluba OZN pripravili protestno zborovanje proti ravnanju avstrijskih oblasti do Slovencev in Gradiščanskih Hrvatov na Koroškem.

V nekaj besedah smo opisali zgodovino koroških Slovencev in dramatično prikazali, kako so pridobivali ljudi za plebiscit leta 1920, ki se je iztekel v veliko škodo Slovencev, ki so ostali v Avstriji.

Za koroške Slovence so se tako začela črna leta.

Leta 1942 se je na Koroškem, v srcu rajha, pričelo narodnoosvobodilno gibanje. Prav tu so se odvijali poslednji boji v drugi svetovni vojni, ko so naše zmagovalne armade potolkle nemško vojsko. Toda naša vojska se je morala s tega ozemlja kmalu umakniti, ker so velesile odločile, da bodo Avstrijo obnovile v starih mejah in Avstrija se je s posebno pogodbo obvezala, da bo spoštovala pravico manjšin, se odpovedala nacistični preteklosti in postala zgledna država.

Toda — kaj je za Avstrijo ta pogodba? Kaj 7. člen? Najbrž le kos nepotrebnega papirja, saj pogodbo le malo upošteva.

Zadnje čase spet oživljajo nacionalistične organizacije in na Koroškem so njihova glavna tarča Slovenci.

Tako želi avstrijska vlada vsej svetovni javnosti v brk 14. novembra izvesti štetje Slovencev in Hrvatov, da bi jim potem odrezala še tisto skromno rezino zakonov.

Obsodili smo tako zatiranje manjšine in poslali na ambasado republike Avstrije, 11000 Beograd, Sime Majkovića 2, naslednjo protestno pismo:

Pionirji Osnovne šole Dolomitski odred iz Polhovega Gradca, zbrani na pionirski konferenci in protestnem zborovanju dne 29. 9. 1976, podpiramo prizadevanja naše manjšine v Avstriji za priznavo njenih pravic iz državne pogodbe člena 7. in obsojamo nameravano preštevane Slovencev. Stojimo na strani naše manjšine v njenih pravičnih zahtevah po dokončni ureditvi njenega statuta v Avstriji.

Na koncu pisma se je v imenu vseh pionirjev podpisal predsednik pionirske organizacije David Letnar.

JELKA BOZNAR

Spomin na poletje

Ali: kako je nas, ljubljanske tabornike, popeljal Kompas po partizanskih stezicah

Obljuba dela dolg. ne? Jaz sem imela tako zadolženo obljubo pri svojem vodu mlajših tabornic, ki si pravijo »metuljčice«, drugače pa so vod Metulji odreda Bičkove skale iz Ljubljane.

Tista obljuba me je prignala tudi na letno taborjenje v Belo krajino, v vasi Podzemelj ob Kolpi. Šestdeset bičkovcev je letos menda že petič končala taborniško leto tam. V nahrbtniku so tičale specialke Bele krajine, risalni pribor, na nogah pa težki čevlji...

Že po nekaj dneh privajanja so »metuljčice« nastopile z vprašanjem: »No, kdaj gremo na tisti pohod?« Pričele smo s pripravami. Starešina, ki je doma iz Bele krajine, nam je na zemljevidu označila zanimive kraje, sestavili smo taktični načrt, natrpali nahrbtnike s hrano in spalnimi vrečami, pa smo jo mahnila na pot.

Krmežljavega jutra smo težko nato-vorjene pomahale straži, kajti tabor je še spal. Odhodi! Na kopaljšču, kakih dvesto metrov od tabora, smo si umile roke (prosim vas, to ni smešno!) in pozajtrkovali. Potem pa pot pod noge in tu je že prva »kontrolna točka«, vas Krasinec.

Pot je bila kar naporna in pogum je počasi upadal, ampak s trdno voljo in po nekaj polzasto zavitih potkah smo prišle do Pavičičev. To je majhna vas, posejana na nekaj travnatih gričih med gozdom in leno reko Lahinjo. Sploh ni povezana z zunanjim svetom drugače kot s kozjimi stezicami, zato ljudje pridelujejo vse sami in so strašno gostoljubni. Na lastne oči smo se prepričali o belokranjski gostoljubnosti, znani iz narodnoosvobodilnega boja...

Kaj vode, še kruha so nam dali, dobra, domačega belokranjskega kruha, mehkega in sladkega!

Kmetica nam potoži o nelahkem življenju in samotni. Potem nas popelje v Jelenovo jamo. Najprej globoko v gozd, mimo nekaj globač, pa smo pri pravi. Spustimo se na dno po ilovnati in skalnati poti. Domačinka pove, da gre v jamo le enkrat na leto, če pridejo jamarji. Ko pridemo na beli dan, se oči ob zelenju bukovega gozda spodčijejo.

Še malo posedimo, potem proti Gradcu... Tam prespimo na seniku, pa prislunemo spominom iz vojnih dni. Ljudje so dosti pretrpeli in kdo bi pozabil!

Zjutraj nas čaka pot v Primostek, ki počiva (kot pove že samo ime!) na mostu čez isto leno Lahinjo. Pošteno smo že utrujeni in le to, da smo na predzadnji »kontrolni točki« nam da moči.

Čez malo valovito polje in že je tu Otok, vasica pol kilometra od tabora. Poiščemo prvi lažji pristop h Kolpi in se pošteno okoplamo. Adijo, znoj, ki smo te nabirali dva dni! Zakurimo taborni ogenj, zapojemo si partizansko pesem... Še malo poležimo. Kolpa šumi, v vrhah pojejo ptice in šumi veter. Ogenj dogoreva. Na nebu se zbirajo oblaki. Pogasimo ga, si zadenemo na rame nahrbtnike in v desetih minutah smo v taboru.

Kar je res, je res! Lepo je bilo doživeti trideset kilometrov Bele krajine. Skrite kotičke Bele krajine in njenih partizanskih stezic.

PIKA KRESAL

Težka zemlja nas zastonj ne krije

Tak napisal je spomeniku 17 padlih prostovoljcev na pokopališču v Dravogradu. Tam je pokopanih 17 tovarišev prostovoljcev, ki so dali svoja življenja v boju za našo severno mejo ter za obstoj in pravice naše narodne manjšine na Koroškem v letih 1918—1919. Tam so našli svoj zadnji dom: Urh Malič (poročnik), Jožef Pogačnik, Avguštin Es, Franc Košir, Franc Korošec, Ivan Kropec, Andrej Košenina, Anton Lepej, Jakob Mlakar, Franc Maček, Alojz Rozman, Matija Temnikar, Milan Slavič, Rudolf Ravnik, Anton Obu in Albin Vrhovnik.

Spomin na tovariše, ki so v tem kraju padli pred 56 leti v obrambi naše severne meje, bodo obudili v teh dneh še predvsem oni, ki so preživljali takratne težke dneve, ko je bila velika nevarnost, da nam bo iztrgan precejšen del naše Štajerske in ne le Koroške.

☆

Med temi, ki so tu našli svoj poslednji dom, je tudi poročnik, ki ga je proti koncu januarja 1919 ubil neki nemčur z Dravograda. Zgodilo se je na cesti proti Libeličam. Takrat smo bili prostovoljci prvega voda, pete čete planinskega polka na straži na železniški postaji Dravograd. Ko smo ponoči izvedeli za ta napad, je četovodja Franc Vodopivec vzel s seboj nekaj mož in odšli smo po cesti proti Libeličam. Imeli smo primer, da ugotovimo, kdo je bil zločinec, ki je vzel življenje našemu tovarišu. Približno 5 km od Dravograda, nedaleč od neke žage, so našli na cesti klobuk. Tam blizu smo tudi opazili sledove krvi. Odšli smo v žago in prebudili žagarja, ki je bil močno opit. Pokazali smo mu klobuk, in vprašali, če morda ve čigav je. Povedal nam je, da je od njegovega znanca z Dravograda in tudi to, da so napadli poročnika, ki se je branil.

Moral je z nami v Dravograd. Prosil nas je, da ne bi šel z nami v hišo.

Odprla nam je postarana ženska. Ko smo od nje zahtevali, da nam pove kje je njen sin, nas je odpeljala v sobo,

PODOBE NAŠIH LJUDI

kjer smo našli trdno spečega fanta, starega morda 25 let. Na glavi je imel rano, na kateri je bila strnjena kri. Ko se je dodobra prebudil ni mogel tajiti, da je pobil našega poročnika. Seveda smo ga takoj odpeljali s seboj in ga zaprli v kletne prostore osnovne šole, kjer smo bili nastanjeni. Drugi dan smo ga predali orožnikom, le-ti pa so

ga menda odpeljali v Ljubljano.

Dravograd, tamkajšnji prvi prebivalci, nam je ostal v lepem spominu, kljub temu, da je bilo tam tudi nekaj nemčurjev, ki nas niso prijazno gledali. Tudi na Ojstrici, kjer smo bili nekaj časa, smo našli pri kmetih in drvarjih razumevanje in pomoč in precej narodne zavesti.

SRECKO ŠORI

V nenehnem snovanju

V delavski družini je prijel na svet in tako je Milan Vrtačnik okusil dolgo verigo tegob. Težave so klesale njegovo osebnost in jo oblikovale v razredno osveščenega človeka, ki se je leta 1941 vključil v Osvobodilno fronto. Svoje čase je bil učiteljskišnik, mladi revolucionar, ki je svoja načela izpovedoval v spisih in verzih. Le-te je objavljali v »Jugoslovanskem srednješolcu« in »Našem vzhodu«. Menda je imel dvajset let, ko je napisal roman zajejne vsebine »Sence bodočnosti«. Objavljal ga je dijaški list. V njem je fantazijsko nanizal dogodke bodočnosti — silen razmah tehnike, propadanje družbe, socialni polom, človekovo stremiljenje po odkrivanju novih zemlja in svetov ...!

V tistih letih je na učiteljsko zrelo vrsto naprednih dijakov, ki so javno dokazovali svoje revolucionarne ideje. Prej in pozneje so se tam šolali napredni kadri (Ambrožič, Kardelj, Svetina, Kimovec, Urbančič, Perpar, Vidmar, Tušar ...), ki so postali sejalcji naprednih idej in poznejši organizatorji narodnoosvobodilnega boja.

Tudi na Blokah, kjer je več let poučeval, je imel stike z naprednimi kolegi (Winkler, Jezeršek, Košorog, Fister ...), in tudi z naprednimi domačini. Med njimi velja še posebno omeniti tedanjega župana Stanka Lenarčiča, ki so ga pozneje (med vojno) ubili skupaj s sinom Borisom (po »zaslugi« župnika Hrena). Na Blokah je Milan Vrtačnik sodeloval pri Sokolu pa v društvu Kmečkih fantov in deklet in v kmetijskih krožkih. Nikoli se ni omejeval na delo med štirimi šolskimi stenami. Vse bolj je postajal znanilec nove dobe. Posledica tega je bila, da je postal pri oblasteh nezajelen. Že se mu je obetala premestitev v oddaljene kraje. Sam se je umaknil v Zagreb. Tam je končal višjo pedagoško šolo. Po diplomi je postal učitelj na me-

ščanski šoli v Črnomlju, kjer ga je tudi zatekla okupacija. Že pred tem in še posebej med vojno so delovali na tej šoli napredno usmerjeni učitelji. Skoraj vsi so postali sodelavci Osvobodilne fronte.

☆

Propad stare Jugoslavije in še predvsem razkosanje domovine, ga je prizadelo kot vsakega rodoljuba. Bil je ogorčen zaradi izdaje tistih, ki naj bi prvenstveno varovali domovino. Ob tem pa je še bolj spoznal razredno vsebino resničnih borcev za narodno in socialno osvoboditev. Že v prvih dneh okupacije se je odločno priključil prvoborcem. Postal je član okrožnega odbora OF za Belo krajino.

Spomladi leta 1942 je bil aretiran in poslan v novomeške zapore, pozneje pa v eno izmed italijanskih taborišč. Zaradi ponovnega procesa so ga pripeljali nazaj v Ljubljano. V Belgijski vojašnici so ga določili za talca. Začelo se je najtežje obdobje njegovega življenja, obdobje, ki ga je preživel v zaporih in taboriščih. Kapitulacijo Italije je dočkal v Gonarsu.

Ko se je vrnil v Belo krajino, se je ponovno vključil v prosvetno delo. Po-

stal je tudi prvi ravnatelj takrat edine partizanske gimnazije v Sloveniji, ki je delovala v Črnomlju. Nekaj časa je bil pedagoški svetovalec za šolsko območje, ki je bilo pod partizansko zaščito.

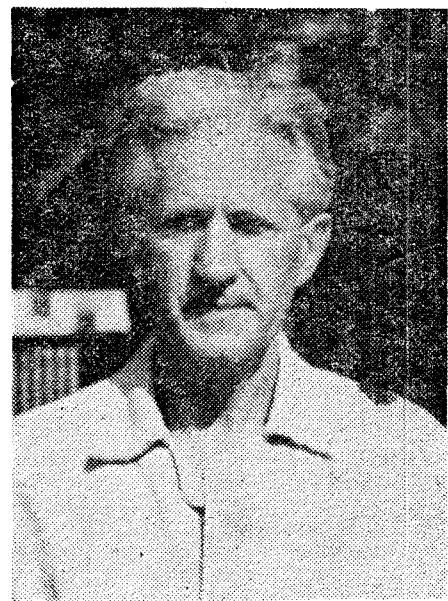
Sam pravi, da je v tistih časih s puško in peresom lomil nasilje. Koval je revolucionarne rime, pisal »skeč« in organiziral partizanske mitinge. Med obilno bero njegovih pesmi naj omenimo »Balado o izdaji in junaki smrti ranjenca«, ki je posvečena žrtvam v kraški jami Ogencah nad Loško dolino. Kolikor je bilo le mogoče, si je Milan Vrtačnik prizadeval, da bi naraščajoča partizanska vojska tudi politično in kulturno zorela. Njegove pesmi še dandanes žive med nami.

Bolezen, ki si jo je nakopal v zaporih in taboriščih je vanj vse bolj vtirala. Najprej se je zdravil v partizanski bolnišnici v Planini, pozneje je bil prepeljan v Altamuro. Tam se je še z večjo vnemo lotil kulturno-prosvetne dejavnosti med novo ustanovljenimi partizanskimi enotami.

☆

Po vojni je opravljal odgovorna dela na področju šolstva in prosvete. Ves čas tudi pomaga pri izobraževanju pri zaščiti slepih in slabovidnih otrok. Še vedno živi v nenehnem snovanju in ustvarjanju.

TONE KEBE

JAKOB JEMEC-RADO:

(IV)

PISMO BIVŠEMU NACISTU

Podobna skrb za usodo evropske kulture je mučila Hitlerja, Gebelsa in ostale pod nacizmom obogatele pajdaše vladajočega kroga nemškega rajha. Pogosto sta Gebels in Hitler vzdihovala, kaj bo s kulturo človeštva v prihodnosti, če propade nemški rajh. Nisem pozabil, da me vi kot moj gospodar niste nagovarjali, niti sili, da vstopim v to »sveto« slovensko vojsko. Kolega Melinc je dobil občutek, da tudi vi, kot čist — pristen nacist — niste imeli pravega zaupanja v vojsko, ki je pobijala lastne brate. Po vojni in že prej je bilo znano, da je imela ta slovenska Kristusova vojska, ki je pridno sodelovala z okupatorjem in pogosto v zločinih prekašala svoje učitelje — SS in gestapo, še lastne račune, namreč da po porazu nacizma in fašizma izkoristila priložnost za prevzem oblasti v Sloveniji in Jugoslaviji, ko bodo zavezniške armade anglo-amerikancev pospravile partizansko vojsko, kakor je bilo storjeno v Grčiji. Z dovoljenjem nadškofa dr. Gregorija Rožmana je po ukazu generala Rupnika (marjorja bivše avstro-ogrske armade) je belogardistična svojat lahko klala in pobila vse prebivalstvo, ki se je borilo ali skušalo boriti na strani Komunistične partije Jugoslavije. Njihov, to je belogardistični idejni vodja Rožman je sestavil kar uradno listino z navedbo stopenj zaslug (bibijskih odpustkov), ki jih priznava bog in njegova božja previdnost posameznemu domobrancu, če ubije takšnega ali drugačnega komunisto, ki namreč niso prišli iz Rusije, temveč so bili to najbolj narodno zavedni in pošteni sinovi jugoslovanskih narodov in narodnosti. Prav v tem času, ko je bila moja še neformirana osebnost na razpotju različnih, meni tedaj popolnoma tujih ideologij, je pokazal veliko

tovarištvo Anton Melinc, ki je nekaj mesecev pred tem prišel k vam na prisilno delo potem, ko so mu Nemci kmalu po razpadu italijanskega fašizma požgali hišo oziroma vso njegovo vas. V skromni, vendar razumljivi obliki, mi je nekoliko zadržano in boječe, kadar sva bila sama, zlasti v prostem času ob nedeljah popoldan, posredoval najbolj osnovne politične pojme o namenih »svete vojske« v Sloveniji, političnih težnjah nacizma, sovjetske Rusije in zapadnih kapitalističnih držav. Po teh razlagah se mi je Tone zdel pravi profesor, čeprav je imel le nekaj razredov italijanske šole. Kot 40-letni delavec je imel v času vojne za seboj še bogate življenjske izkušnje, ki si jih je pridobil v času svetovne gospodarske krize v boju za vsakdanji trdi košček kruha.

Še danes me spreleti srh, če pomislim na vso to kapitalistično, klero-fašistično in nacistično politiko, katero so nacistični oblastniki s svojimi zavezniki ob skrbnem planiranju in ob pomoči pete kolone, zanašajoč se na podporo zaostalega takratnega sveta ter osiromašenega delavstva — proletariata, kovali še pred vojno. Pri tem so se opirali na najbolj nazadnjaške filozofske misli in teorije, zlasti pa Hitlerjevo manjkamfovsko filozofijo, ki je tedaj ob že znanih in preizkušanih stalinskih metodah terorja, našla svojo uresničitev v koncentracijskih taboriščih, pobijanju prebivalstva itd.

Pri tem opisovanju mojega psihičnega življenja v otroški mladeniški dobi pa čutim dolžnost pohvaliti vašega sina Norberta, ki me ni nikoli žalil, čeprav je bil deležen stroge nacistične vzgoje v smeri herenfolkovske miselnosti.

Posebno spoštovanje dolgujem, sedaj že pokojnemu, Antonu Melincu. Udeležil sem

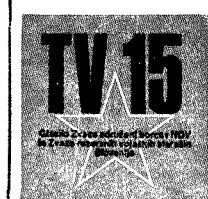
se njegovega pogreba, ko je leta 1973 preminil in je pokopan na majhnem pokopališču vasi Vojsčice pri Kostanjevici na slovenskem Krasu, nedaleč od državne meje z Italijo. Ponovno moram poudariti, da mi je bil Tone, kot zrel možki z velikimi izkušnjami delavca siromašne predvojne dobe, v močno moralno oporo. Z njegovo pomočjo sem v svoji zbežanosti mladeniča — pubertetnika lažje prenašal grenkobo domotožja, ki sem se ga naučil za vse življenje, zato pa ob prihodu v domovino sklenil, da jo nikoli več ne zapustim; do konca svojih dni bom znal ceniti svobodo in deklet in v kmetijskih krožkih. Nikoli se ni omejeval na delo med štirimi šolskimi stenami. Vse bolj je postajal znanilec nove dobe. Posledica tega je bila, da je postal pri oblasteh nezajelen. Že se mu je obetala premestitev v oddaljene kraje. Sam se je umaknil v Zagreb. Tam je končal višjo pedagoško šolo. Po diplomi je postal učitelj na me-

Glede vaše gospe soproge, ki je bila sicer pridna gospodinja, bi omenil, da jo z Melincem in ostalimi delavci, kamor se je v manjši meri z bojaznijo pred Hubertom štel tudi Norbert, nismo jemali resno v političnem smislu, čeprav je ves čas vojne pozdravljala Heil Hitler, kar je skušala zahtevati tudi od tujih delavcev, vendar se ji to ni vedno posrečilo, ker nam ta uradni nacistični pozdrav ni šel z jezika. Prepričana je bila, da bo vsaj tako, če že drugače ne more, prispevala svoj delež pri vojnih naporih nemškega ljudstva in da bo na ta način najbolj pomagala svojemu zmagovitemu firerju, ki je bila po božje vanj zaverovana in ga je visoko spoštovala.

Pogosto sem po vojni premišljeval o firerjevem kultu osebnosti in tudi o gospe Stömberger, pri tem pa prišel do zanesljive ugotovitve, da njena politična razgledanost ni bila nič boljša kot moja (18-letnega kmečkega fanta), ki sem se moral vsak dan posebej sprijazniti z dejstvom tolikanj poudarjajoče vrednosti herenfolka in arijske rase, ki mi je obetala dosmrtno hlapčevanje v nemškem velikem rajhu. Tudi na zadnjem obisku sem opazil, da gošpa Stömberger v politični razgledanosti v povojnem obdobju ni napredovala. Dobil sem vtis, da je še vedno pod vplivom stare preživele miselnosti, ko me je vpra-

sala, če je v Jugoslaviji huda diktatura in kakšen vpliv ima na Jugoslavijo Sovjetska zveza. Ni težko odgovoriti na to vprašanje, da namreč na politiko naše države SZ ne more vplivati in take možnosti tudi v prihodnje ne bo imela. Nekake zunanje politike Stalina, ki se je štel za vrhovnega voditelja vseh komunističnih partij, je naša državno in partijsko vodstvo s tovarišem Titom na čelu spoznalo že v letu 1943. Zato smo svobodna, socialistična in neodvisna država. Takšno demokracijo, kakršna je v naši deželi, ne pozna nobena država na svetu. Povsod odločajo delovni ljudje, ne več državna birokracija, pa naj si bo v podjetjih, samoupravnih interesnih skupnostih ali pa v družbenopolitičnih skupnostih, to je skupščinah vseh nivojev. Prav zaradi tega našo jugoslovansko skupnost narodov in narodnosti imenujemo socialistična federativna samoupravna republika Jugoslavija, ki je razdeljena na posamezne politično in ekonomske socialistične republike in avtonomne pokrajine.

(se nadaljuje)

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva cesta 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starejših Slovenije

Glavni in odgovorni urednik
SILVO TERSEK

Novinarji: NEVA MUZIC, ANDREJ SKALERIČ,
MILENA STRAJNAR, POLDE VRBOVSEK

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Uprava in naročniški oddelk »TV 15«: Miklošičeva cesta 28, pp 598/XI., 61000 Ljubljana, Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana, telefon 320-486

Letna naročnina 140 dinarjev, za inozemstvo 160 dinarjev, posamezna številka v prosti prodaji 3 dinarje

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in klišei: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35